

Tussen mal en dwaas & Klein beginnen

Simon Carmiggelt

bron

Simon Carmiggelt, *Tussen mal en dwaas & Klein beginnen*. De Arbeiderspers, Amsterdam / Antwerpen 1997

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/carm002tuss02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Tussen mal en dwaas
Een boekje vol krullen en kronkels

Zó zit dat

Bang om zichzelf te verliezen in de grotere vlucht van de roman, houdt de stukjesschrijver angstvallig vast aan de korte verslagen van zijn tegenspoeden.

JAMES THURBER

Zeg nu niet ‘alwéér stukjes’, want als ik die roman had doorgezet, zoudt u nog véél bozer op mij zijn. Op een keer dacht ik: Ik ga er toch ook eens een schrijven. Ik nam papier en potlood en begon. Nou, het vlotte wel. Om drie uur in de nacht had ik al een hoofdstuk klaar. Ik las het wel vijf keer over en vond het telkens beter. Het ging over een man die, in allerlei dreinerige problemen verwickeld, naar Spanje reist en in een park te Madrid een moeilijk gesprek voert met een dame. Een Spaanse, dat spreekt. Natuurlijk was het nog maar een begin. Ik wilde die Hollander verder doen reizen, rovers laten ontmoeten en scheepsrampen bijwonen - enfin, je komt al schrijvende van het een op het ander.

Mijn vrouw sliep al, maar ik begon aan haar te schudden, teneinde het hoofdstuk te kunnen voorlezen. Dat doe ik wel meer als ik 's nachts iets heb geschreven. Toen ik haar laatst een keer wakker maakte, opende zij vakerig de ogen en zei: ‘Aardig hoor!’ En ik had nog niets voorgelezen.

Deze keer wachtte ik tot ze helemaal bij kennis was. Ik verzocht haar rechttop te gaan zitten en legde het hoofdstuk op haar schoot. Zij begon te lezen, terwijl ik een sigaartje opstak. Eerst geeuwde zij verschrikkelijk, maar dat kwam alleen omdat ze net geslapen had. Als een bleek kind met verwarde haren zat zij zorgelijk over mijn bedenksel

gebogen, maar eindelijk was zij toch door het hoofdstuk heen. Ze ging weer liggen en zei: 'En heb je dat nu allemaal zélf verzonnen?'

Toen ben ik met de roman opgehouden.

*

Nee - ik geloof niet dat ik ooit schrijver zou kunnen worden, want ik slaag er niet in iets steekhoudends te verzinnen. Zodra ik het probeer, begin ik een kleurloos gezeur af te scheiden. Maar als ik schrijf over dingen die waar gebeurd zijn, gaat het allemaal vanzelf. Je begint ergens in een hoekje en al typende schieten duizenden dingen die je vergeten was, je weer te binnen. Soms denk ik: dat kán niet - stel je voor dat die man het léést. Na enig dubben besluit ik dan maar dat hij het vast niet lezen zal, want ik vind het altijd zo jammer zo'n gedeelte achterwege te laten. Voorzichtigheidshalve geef ik de man in het verhaaltje een baard. Mocht hij het dan toch lezen, dan kan hij altijd zeggen: 'Dat ben ik niet, want ik héb geen baard.'

Laatst heb ik eens in een weekblad een verhaal geschreven over een meisje dat Lousje heette. Ik vond het zelf een gek verhaal maar het was dan ook een gek meisje. Tien jaar geleden was zij naar Australië vertrokken, dus ik hoefde haar niet eens een baard te geven.

Maar het weekblad was nog geen dag verschenen of ze kwam vrolijk bij mij binnentrippelen. Ik zwéér het u. Ja, ze was terug. En ze had het niet gelezen, want ze deed heel vriendelijk. Ik zat er somber bij, want ik kon toch die hele oplaag niet opkopen!

Terwijl zij mij het verloop van enige harer huwelijken schetste, kwam mijn dochtertje binnen en begon zich aan te stellen, zoals kleine meisjes doen wanneer zij willen op-

vallen. Opeens zei ze tegen Lousje: ‘Kijk eens, dat is pappie.’ En zij toonde dat verdoemde tijdschrift, waarin een illustrator mij als een gebrekkige dorpsidioot had afgebeeld, bij het verhaal.

Lousje wilde het weekblad van haar aanpakken, maar ik sprong nog net bijtijds op en schreeuwde tegen mijn kind: ‘En nou ben je vervelend genoeg geweest! Vooruit - naar de kinderkamer!’

Ze begon natuurlijk te snikken, maar ik zette haar genadeloos op de gang, met het blad in haar handje.

‘Wat ben je kribbig,’ zei Lousje verbaasd. ‘Dat kind deed toch niks?’

‘Ach, je kunt hier nooit eens rustig praten,’ sprak ik verstoord.

*

Mijn moeder is altijd woedend als zij in een verhaal voorkomt. Zij belt mij op en roept: ‘Zeg, ben je helemaal stapel? Hoe kom je aan die leugens?’

Zij kan niet begrijpen dat je de waarheid wel eens een tikje verschuiven moet in een stukje. En ze leest trouwens alles wat ik schrijf met een gezicht van: ‘Eens kijken wat hij *nóú* weer overhoop heeft gehaald.’

Toch is het probleem interessant. Juridisch gesteld luidt de vraag: is de mens de eigenaar van zijn herinneringen? Ik heb een paar jaar geleden eens een verhaal geschreven over een leraar die mij op school mijn meisje afpikte. Toen het verschenen was, kwam hij zalvend bij mij thuis, met een oog vol verwijten.

‘Ja, dan had u het maar niet moeten doen,’ zei ik. Dat *is* toch zo? Je hebt het meegemaakt en dan mag je het opschrijven - natuurlijk niet met namen en adressen erbij en

als het even kan: met een baard. Maar die vent had er in werkelijkheid een.

Ik hoop nu maar dat u het ook zo ziet, want anders kan ik wel ophouden met schrijven. En weet u - het is een van de weinige dingen die ik van kindsbeen af graag doe.

Amsterdam

I

Op de Dam stond een nerveuze juffrouw, die van mij weten wilde hoe ze het best naar de Peperstraat kon lopen. De vraag overviel me. Ik bleef stilstaan. Amsterdam smeed mij al zijn grachten, sleuven en trapgevels in het gezicht en ik sprak aarzelend: 'Dan loopt u rechtdoor... nee, wacht eens, liever terug naar de Beurs en dan...' Ik zweeg en sloeg in gedachten zóveel hoeken om, dat de vrouw maar zolang op haar andere been ging staan.

'Loop even mee,' zei ik ten slotte. 'Ginds kan ik het u beter uitduiden.' En we gingen samen op pad. Bij de Beurs, toen ik net stelde dat het vinden van sommige straten zo moeilijk kan zijn, sprak opeens een harde stem: 'Zo Cato - dus dát is hij nou.'

Een tegenliggende man met een binnenvaartpet op het hoofd was blijven stilstaan en keek mij sarrend aan.

'Willem!' zei de juffrouw bewogen, maar de man legde haar met een ruw gebaar het zwijgen op en drong zich kleuniger tegen mij aan.

'Jou ga ik er straks een geven,' beloofde hij. 'En weet je waarom? Om je eens en voorgoed te leren dat Cato van mij is. Begrijp-ie? Van Willem is ze. En dat blijft ze. Bonje of geen bonje...'

'Nou - u mag 'r best hebben,' zei ik koel.

De man begon smalend te lachen. 'Hoor je dat?' riep hij. 'De lafbek laat je vallen waar je bij staat, meid! Dat is je geliefde. Tel uit je winst!'

'Willem - je vergist je...' beproefde de vrouw, maar de man werd zó verschrikkelijk driftig, dat hij zijn rivierpet

afnam, met een smak op de grond keilde en uitriep: ‘Vergisse? En ik zie je toch op heterdaad met 'm over de Dam slierten...’

‘Ja, maar ik wijs haar alleen maar de Peperstraat,’ zei ik en ik voelde dat het bitter onwaarschijnlijk klonk. ‘Ik heb Cato nog nooit eerder gezien. Héús niet!’

Er bleven allerlei voorbijgangers stilstaan - mannen zonder boord en vrouwen met luifelhoeden. ‘Mensen!’ riep de binnenvisser, ‘hij wil me mijn vrouw afpikken!’

De ontroering die hem belette verder te spreken, maakte diepe indruk op alle omstanders, zodat ik wel kon inpakken met mijn Peperstraat. Terwijl Cato hem intens in het oor begon te fluisteren, maakte ik mij niet zonder moeite uit de kring los en stapte met flinke pas Rokinwaarts.

‘Viezerik!’ riep de man nog en schudde met de vuist. Maar hij kwam me niet na.

II

In het tramhuisje zat een jongen tegen de ruit te ademen, teneinde in het aldus verkregen grijs een poppetje te kunnen tekenen, dat hij dan geduldig zag vervagen en verdwijnen. Een soort collega van me, eigenlijk. Ik keek naar zijn spel tot ik ervan begon te geeuwen en wendde toen het oog naar de man die in de andere hoek de tram verbeidde. Hij zag er zeer verzakt en bemorst uit-een met vormloos textiel omhangen berg van droefenis, die zich somber had vastgebeten in een uit sigaartje. Niet iemand om mee uit vissen te gaan. Uit begraven zou nog wel lukken.

De juffrouw die daarop binnentrad, was zo'n dikke schommel die zes kinderen beheert en toch nog even tijd vindt de was van de burens te gaan doen.

‘Dag heren,’ sprak zij gezellig, ‘ik zal maar gaan zitten. Net als in Leeuwarden.’

Het was duidelijk dat zij grapshalve toespeelde op de in die stad gevestigde strafgevangenis, maar de droeve man begreep dat niet. Het loutere woordje Leeuwarden deed een schok van ontroering door zijn enorm lichaam varen en alle moderne wanhoop was van zijn gezicht gevallen, toen hij met onmiskenbaar Friese tongval sprak: ‘De Korenmarkt, hè? En de St. Jacobsstraat! Ja - da's mooi.’

Hij straalde, zoals mensen doen die spreken over de plaatsen waar zij gelukkig zijn geweest. Het sigaartje spuwde hij energiek ter aarde en hij schoof aanhankelijk in de richting van de juffrouw, in wie hij zo bitter abusievelijk een engel uit zijn verloren paradijs meende te zien.

‘Kom-ie er nog wel eens?’ vroeg hij vertrouwelijk.

‘Waar?’ vroeg de juffrouw. Ze vond hem maar een engerd.

‘In Leeuwarden,’ zei de man vriendelijk.

‘Ja, ja...’ sprak de juffrouw sceptisch, want ze dacht alleen aan die gevangenis en stelde derhalve vast dat die vent haar zat te beduvelen.

‘En de Wirdumerdijk!’ mompelde de man lyrisch, ‘daar speelde ik toen ik nog maar zó'n kleine bengel was.’

‘Ach - vernagel je soort, sijsieslijmer,’ zei de juffrouw en liep snibbig het tramhuisje uit. De Friese man keek haar gewond en bedremmeld na. Roda Roda zei het al: de ene helft van de mensheid drukt zich onduidelijk uit en de andere helft begrijpt dat dan verkeerd. En daar komt alle narigheid van.

III

Toen in die kleine bioscoop de reclameplaatjes waren vertoond en een vermoede dikkerd met een wit jasje aan sonoor in het middenpad liep te jokken dat zijn amandelbroodje zo vers was, zei een man voor me: ‘Ken je die van die twee boeren in de trein?’

De vrouw naast hem kromp ineen.

‘Hè, Kees - dat is nou de zevende keer...’

‘Nou ja,’ zei de man verongelijkt, ‘ik bedoel jou toch zeker niet. Ik bedoel Willem. Ken je 'm, Willem?’

Rechts van de vrouw zat nog een massieve mensklomp, die de pet kouwelijk had opgehouden en nu, na enig zelfonderzoek, langzaam van nee schudde.

‘Nou,’ begon de ander geanimeerd. ‘Twee boeren zitten in de trein, hè. Komt de conducteur en vraagt de kaartjes. Zegt die ene boer: “Die hebben we niet.” Zegt die conducteur: “Maar heren...”’

Het licht ging uit en de hoofdfilm begon met van die smartelijke glycerinmuziek, bij het opsteken waarvan je de zakdoek wel vast klaar kunt leggen. De man echter vervolgde: ‘Toen zegt die ene boer: “Ik dacht dat we geen kaartjes nodig hadden.” Nou - die conducteur kwaad, hè. Maar toen hij net een verbaal wilde uitschrijven zegt opeens die andere boer...’

‘Ssst,’ riep de vrouw kribbig. ‘Komen we nou voor de film of voor jouw smoesjes?’

Het hielp. De man hield zijn kaken op elkaar en keek naar het doek. Daar viel trouwens heel wat te zien. Een dame kan niet kiezen tussen twee heren, die elkaar voortdurend naar het leven staan, en besluit, na veel bloed en tranen, dan maar met de auto in een ravijn te rijden, waar de kibbelende minnaars haar nog steeds aantrekkelijke res-

ten ten slotte met gemengde gevoelens aantreffen. Hoe verzinnen ze het! De hemel mag het weten - maar ze hebben het verzonnen.

Als het licht aanknipt, toetert de juffrouw die voor de film en niet voor de smoesjes kwam betekenisvol in haar zakdoek en doet zelfs het bewogen gelaat van de amandelbroodjeskelner vermoeden dat hij geparenteerd is aan het slachtoffer. Alleen de mensberg met de pet op vraagt geïnteresseerd: 'Nou - wat zei die andere boer?'

IV

Van Asta op de Rozengracht hebben ze nu ook al een bioscoop gemaakt. Voorbij zijn ze, de schone dagen van toneelwerken als 'Moeders jongen', geschreven en dáárgesteld door wat lieve mensen uit de buurt.

Ik weet het nog woord voor woord. Zodra het doek opgaat, zie je een brave oude moeder, geflankeerd door haar goede zoon Jan en haar boze zoon Willem. Jan spreekt haar aldus toe: 'Zo oudje, nou zijn je pantoffeltjes weer gemaakt, hoor, trek ze maar lekker aan. En als Jan straks weer centjes gaat verdienen, krijg je een paar nieuwe, hoor moedertje.'

Het vrouwtje glimlacht dankbaar, maar Willem zit er korzelig bij, blijkt zelfs te lui een brief uit de bus te halen en begint haat te zaaien, als Jan zijn geliefde Marie, een weduwwrouw met twee kinderen, voor een jaar moet verlaten, omdat hij werk in het buitenland heeft gevonden. Hoor hem stoken: 'Nee Marie, die zie je nooit meer terug. Dat mooie broertje van me heeft er geen zin in met een weduwwrouw met twee kinderen te trouwen.' En dat, terwijl Jan juist gek is met de kinderen, die hem in het tweede

bedrijf dan ook met een geestdriftig ‘Dág ome Jan’ in de armen snellen.

Maar Marie is door de laster vergiftigd, springt óver op Willem en wil Jan niet eens vaarwel zeggen. Alleen moeder brengt hem naar het station en hoewel Jan, die zich in de eerste akte door het grijze vrouwtje al liet weerhouden van broedermoord, ook nú op haar verzoek de minste is, weigert Willem de uitgestoken hand.

Moeder smeekt Willem bevend haar door het drukke verkeer naar huis te brengen, maar hij antwoordt kortaf: ‘Nee, ik heb er geen zin in’ - een bescheid dat een gemompel van afkeuring in de toeschouwersruimte doet opsteken.

Als Jan weg is, gaat alles scheef. Zijn brieven met geld worden door Willem verduisterd, moeder komt in het armenhuis en Marie gaat met haar nieuwe galant een obscuur cabaret drijven, waar de kinderen gedwongen worden liedjes te zingen en een der kleinen de jenever die zij van oom Willem moet nuttigen, handig over haar schouder werpt.

Maar zij kussen in stilte opoes portret en dromen veel van oom Jan, die in het vijfde bedrijf verzorgd gekleed terugkeert en moeder uit het armenhuis haalt.

‘Hier, in haar eigen huisje, mag mijn oud moedertje wachten op haar laatste uurtje,’ verzekert hij. En tot Willem, die er naar bij staat: ‘En jij - op je knieën!’ De man doet het, evenals Marie. De kinderen werpen zich met een warm ‘Opoe!’ in de armen van de gelukkige oude vrouw en Jan zegt tot het valse paar: ‘Probeert betere mensen te worden. *Ik* zal me er wel doorslaan, want ik heb mijn oudje nog. En... achter de wolken schijnt steeds de zon.’

Waarop alle, in zo smartelijke houdingen ten tonele liggende, personen het gezicht naar de zaal wenden en veel-

stemmig aanheffen: ‘Achter de wolken, daar schijnt steeds de zon...’

Zó ging dat - en de hele Laurierdwarsstraat zat erbij te snikken. Maar nu is het Rita Hayworth geblazen, net als overal...

V

Mijn vriend wilde me wel naar huis brengen met zijn autotje, maar dan moest hij eerst even iets afgeven bij een relatie. Door de herfstige avond reden we zwijgend naar een van die kille, rechte straten aan de rand van de stad en stopten. ‘Het kan wel tien minuten aanlopen,’ zei hij. Toen was ik alleen.

Men is érg alleen in zo'n straat zonder winkels of cafés. Ik stapte uit het wagentje en krakte eens met de kniegewrichten. Tien minuten... Ik kon beter een blokje omlopen.

Daar de meeste mensen geen gordijnen bezaten, viel er veel te zien. Een dikke, rijkbesnorde man stond bijvoorbeeld midden in zijn vertrek en krabde zich met een stokje, dat hij van achteren in de boord gestoken had, ritmisch tussen de schouderbladen, waarbij zijn gezicht een uitdrukking van grote verrukking vertoonde. Achter een volgend venster zaten een dorre man en een peper-en-zoute dame verslagen zwijgend tegenover elkaar, gelijk personen die zojuist de dienstbode hebben omgebracht en nu op de komst van de politie wachten. In een zijstraat bleek een kereltje uit de Chris Baay-klasse schrokkerig aan 't eten, het bordje stevig vastklemmend, als vreesde hij dat het hem anders zou worden afgenomen. In een klein, zindelijk vertrek, type ‘Wims studeerkamertje’, zat een geheel met

groene zeep gewassen jongeman, onder aanwending van verscheidene scherpgepunte potloden te blokken voor de hoofdakke met de zwaarden.

Ik nam de derde hoek en keerde terug op mijn uitgangspunt. Nog even naar de krabbelaar kijken. Nee, het licht was al uit, zeker naar bed. Ik hoorde de motor van het autootje aanslaan, liep er op een drafje naar toe en nam mijn plaats in.

‘Ik heb even gewandeld en gegluurd,’ verklaarde ik. ‘Er stond een vent, zeg, met een stokje op zijn rug te krabben.’

‘Ja, dat was ik,’ luidde het antwoord. En opeens zag ik dat ik helemaal niet naast mijn vriend, doch naast de dikke snor uit de eerste kamer zat.

‘Als u door het achterruitje kijkt, dan ziet u dáár de auto waarin u moet wezen,’ zei hij geduldig. ‘Het is maar een stápje. Uw vriend stelt vast belang in uw verhaal over die krabbende vent.’

Ik stond alweer op de stoep, met gemengde gevoelens, mag ik wel zeggen.

‘Ik had jeuk,’ sprak de man en reed weg.

Facetten van het gezinsleven

I

Aanvankelijk zaten we als een kneuterig echtpaar bij de leeslamp - zij met *De Pest* van Camus en ik met *De Walging* van Sartre, maar tóch de thee gezellig op het lichtje, of we Willy Corsari op de knie hadden. Toen brak opeens alles stuk, doordat mijn vrouw uit haar stervende ratten opkeek om polemisch te zeggen: ‘Morgen heb ik tachtig gulden nodig.’

Nu is geld tegenwoordig een prikkelend onderwerp, dat weet u ook wel. Aanvankelijk trachtten wij zonder gevaarlijke emoties in de helleschacht van haar huishoudboekje te kijken, maar nog geen tien minuten later hadden de giftige dampen van het tekort die daaruit opstegen, ons voldoende verhit voor een krachtige ruzie, vol verwijten als ‘Dat komt omdat *jij* altijd...’ Enfin, u kent ze.

Ik stond waardig op, zei nog iets snijdends over haar beleid en trok mij terug in de slaapkamer, want een Nederlander die onder de dekens ligt, is voor het kolken des leeds onbereikbaar.

Zo bleef het een halfuur - ik met mijn Walging comfortabel in de kussens en zij met haar Pest alleen naast de Mariakaakjes - nog nakauwend op die tachtig piek, waarin ik geen gat zag, want ik kan toch moeilijk óók nog gaan inbreken, bij alles wat ik al doe aan suspect avondwerk.

Toen ging de bel - eenmaal, tweemaal, driemaal, viermaal. Ze deed niet open. Dat ken ik van haar. Als ik boos in bed lig, blijft ze, onder het motto: ‘Die mensen komen tóch voor jou’ placide op haar stoel zitten tot ik, gek geworden van dat gebel, mijn egelstelling opgeef en naar de

deur sukkel, waarmee de ruzie in mijn nadeel is beslecht.

‘Ring, ring, ring, ring.’ Blijkbaar een veroordeelde die denkt dat het hier een klooster is. Ik deed de Walging dicht en ging weelderig liggen. Nou moet er toch héél wat gebeuren, eer ik hier uit kom, dacht ik. Weer die bel - heel lang nu, of een stout jongetje er een speld tussen gestoken had. Hoe houdt ze het uit? dacht ik, maar goed: *zij* koppig, *ik* ook koppig. En ik stopte twee vingers in mijn oren en sloot de ogen.

Eindelijk hield de bel op. Hè, hè - die was het zat. Ik nam het boek weer en wou net verder lezen, toen de stem van mijn vrouw zachtjes tot mij doordrong: ‘Doe eens even open...’

‘Doe zélf maar open!’ schreeuwde ik terug.

‘Dat kan niet,’ riep ze. ‘Ik sta buiten!’

En toen ik uit het raam keek, zag ik haar op straat, helemaal natgeregend.

‘Ik was even naar de burens gegaan, maar de deur viel dicht...’ sprak ze zielig.

We hebben die avond maar niet meer over geld gesproken.

II

Uit de oorlog heb ik een hang naar bewaarappelen overgehouden, zodat ik onmiddellijk ‘ja’ zei toen een kennis met pastorale relaties verklaarde mij een zak vol te kunnen leveren. Vijftig kilo blozend ooft werden door een vrachtrijder in de kelder gestort en ik voelde mij een ander mens, toen al die vitamine aan mijn voeten lag, want ook het regeren van een gezin is immers vooruitzien. Laat nou de kat maar komen, dacht ik - een uitdrukking, die, zoals u weet, in het gedachteleven der muizen haar oorsprong vindt.

Nu kwám er helemaal geen kat, want de appels vertoonden reeds na een weekje hun ware gezicht. Ze bleken helemaal niet bewaard te willen worden en begonnen, ten overstaan van onze toenemende radeloosheid, sardonisch grijnzend weg te rotten. De groenteboer, als een fondsarts aan dit gruwelijk ziekbed geroepen, verklaarde technisch dat het sterappeltjes waren en gaf onze voorraad nog drie weken te leven.

Van dat noodlottige ogenblik af brak er in mijn huis een fruitepidemie uit. Van de vroege ochtend tot de late avond eten wij namelijk appels, die alleen op dié manier voor ondergang behoed kunnen worden, en terwijl wij met bolle konen en malende kaken door ons geteisterd huis gaan, weten wij akelig zeker dat de wetten van het bederf ons in de naaste toekomst dwingen zullen niet minder doch alleen maar meer van deze gezonde spijs tot ons te nemen.

De kinderen zijn al zover dat wij kunnen zeggen: ‘Pas op hoor, of je moet een appel eten!’ en de vrienden verklaren reeds bij de deur dat ze maar éven komen en echt nergens trek in hebben. Tot diep in de nacht zitten mijn vrouw en ik zwartgallig rond de schaal, die óp moet, onze plicht te doen en wij kauwen het fruit met de grimmige volharding van mensen die begrijpen dat het jegens de heer Marshall niet verantwoord ware hier de natuur haar wrede gang te laten gaan.

Nog twee weken - en dan nooit meer appels. Zelfs geen peer.

III

Zo'n dagje in een bevriende auto de stad uit lucht een doorgerookte asfaltganger op. De zon doet, helemaal bui-

ten Amsterdam om, zeer teder met het lichte groen van gras en struik en de lammetjes in de wei blijken de moderne kinderboekjes goed te hebben gelezen, want ze springen met vier stijve pootjes tegelijk van de grond, precies als op de koddige kleuterprentjes van Henneke Lijsterdoos vermeld staat.

En wat gáát zo'n auto snel! Drie kwartier geleden reed je nog op de Dam en nu zit je, zó maar, in een authentiek bos, snuift vakantiegeuren op en hebt - o, héél in het klein - de sensaties die de pen van Viruly altijd zo speels besturen, als hij in een oerwoud naast het vliegveld te Olobaksjir de inheemsen een zendeling ziet braden en peinzend bedenkt dat hij zijn eitje vanmorgen nog in Mokum openbrak.

Wat heerlijk toch, vrienden, dat er ook nog natuur is op de wereld! Ik zal nu zes regels wit laten, dan kunt u zélf die onvermijdelijke opmerking invullen over de menselijke strevingen, die zo luttel schijnen als men liggend in zo'n woud naar de wolkjes staart. Ik overwoog op dat ogenblik juist zulk een epigram te verstrekken aan mijn vrouw, die naast mij lag, toen ik zag dat haar ogen dichtvielen en haar gelaat de vrede van een naderende dut begon te vertonen.

O, lente! Een der vogeltjes van de heer Rinke Tolman streek neer op een belendende tak en wat deed de gevederde rakker daar? Nee, dát niet. Het zuivere diertje zóng. Het stiet een lange, heldere kwinkel uit en paste op aanvallige wijze bij het onopgesmukt geheel.

Dat begreep *ik* tenminste, omdat ik me weet aan te passen. Maar mijn vrouw opende geschrokken haar stadse ogen en zei: 'De telefoon gaat!'

IV

Van het existentialisme had niemand nog gehoord toen ik, jaren geleden, met vrouw en kleuters mijn vakantie trachtte om te krijgen in een Brabants pension, maar ik verzeker u dat het conversatiezaaltje een véél diepere indruk op mij heeft gemaakt dan de héle hellekamer in *Huis clos*. Met een door Satan bijeengezocht troepje hebben we daar namelijk drie weken lang naar het vallen van de regen zitten luisteren, want de elementen hadden afgesproken dat het geen enkel uurtje droog mocht blijven.

Des ochtends bij het ontbijt viel het troosteloze geritsel al te vernemen. Er was een man met drie schrale dochters en een tennisbroek in dat pension, die elke morgen even naar buiten trad en dan, rijkelijk bespat terugkerend in de eetzaal, onveranderd placht te verklaren: ‘Een regentje voor de héle dag.’ Hij zei het met de wrange voldoening van iemand die het voorspeld heeft en verzuimde nimmer er ernstig aan toe te voegen: ‘De kippen kruipen weg. Dan is het géén buitje.’

Het was afschuwelijk dat de man er zulk een infernale behoefte aan had onze sof steeds weer met dezelfde woorden te formuleren, en het verlangen hem te wurgen werd dan ook telkens sterker. Maar Elsschot zei het al: ‘Tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren.’ Daarom sloot ik alleen maar even de ogen als hij het weer zei, en lepelde daarna gewillig in mijn eitje.

De dag werd omgebracht met bladeren in twintig jaar oude nummers van *Onze Vloot*, kijken of het al droog werd, luisteren naar elkaars gesprekken en wachten op de volgende maaltijd. Ieder begon er op het laatst paf en bleek uit te zien, gelijk mensen aan boord van een onderzeeër wanneer de zuurstof opraakt. De kinderen werden hange-

rig, deden grote protesthopen in de broekjes of weigerden stampvoetend aan tafel te komen. Muisstil waren de andere gasten tijdens deze incidenten, want ze wilden allemaal lekker hóren hoe die moeder nerveus sprak: ‘Malle jongen, kom nou eens gauw happies doen’ en het kind giftig dreinde: ‘Nei... nei... Pietje wíl nie...’

O, helse regen langs de ruiten van een Brabants pension. O, vergeefse zomerbloesjes in de koffer onder het bed. O, uitmergelende gesprekken met de hoofdcommies uit Wageningen over zijn postzegelverzameling. O, onnoemelijke jammer van het Nederlands klimaat, dat ieder jaar weer zo pesterig een reeks van lang verbeide vakanties vergiftigt...

V

U zit in de kamer met uw vrouw. Het is avond. De theeketel zoemt. De koekjes liggen onschuldig te babbelen in het trommeltje. De breipennen van uw vrouw zeggen: ‘tik, tik, tik, tik, tik’, want ze is weer aan zo'n ferme jumper bezig. U hangt, met het vest los, in een stoel en leest een boek dat niets vergt, niets geeft en niets neemt, zoals dit. U geeuwt, knort of krabt op het hoofd. Dan zegt uw vrouw: ‘Zeg, weet je wat Mies zei, vanmiddag...?’

U leest door.

‘Ze zei dat ze van de zomer... hé, luister je?’

‘Ja,’ zegt u, zonder op te kijken.

‘Ze zei dat ze van de zomer, met Frits... ach, je luistert niet.’

‘Wel waar.’

Tik, tik, tik, tik, tik verzekeren de breipennen weer. Nu kijkt u op.

‘Nou?’

‘Nee, ik zég het al niet meer.’

‘Nou, dan niet,’ zegt u. En leest verder.

Dit is verre van bevredigend voor een gelukkig gehuwd stelletje. Breng verandering in de sfeer door u, óók thuis, te gedragen zoals geslaagde echtparen in technicolorfilms plegen te doen. Het is doodeenvoudig. Om te beginnen gaat u rechtop zitten. Vest dicht. Vouw in de broek. Haar opgekamd. Uw vrouw mag aan dezelfde jumper breien, maar ze moet een beetje gedempte glamour hebben. En haar beste jurk aan, dat spreekt.

Voor het begint, zoekt u weke, breedvoerige muziek op de radio, dat verleent aan alles wat in de kamer geschiedt zo'n navrante achtergrond. Nu zegt uw vrouw vriendelijk: ‘Zit je te dromen, jongen?’

U veert meteen op. Ogen wijdopen. Gaaf gebit blootlachen en zachtjes in het Bing Crosby-timbre zeggen: ‘Ja... van jou. Ik weet niet hoe het komt, Gladys, maar vanavond speelt aldoor dat wijsje “Always” door mijn hoofd - weet je nog, uit onze engagementsdagen...?’ (Radio zet zachtjes ‘Always’ in.)

Uw vrouw lacht guitig en zegt: ‘Heb je dan niets gemerkt?’

‘Nee, schat.’

‘Hoorde je dan niet dat ik met de breipennen óók aldoor “Always” tikte?’

Nu staat u op en gaat op de rand van haar stoel zitten, maar zó dat uw broek goed valt. Lange kus. Dan zegt uw vrouw gesmoord: ‘Maar jongen, zó komt de jumper immers nóóit af.’

De radio barst kermend van ontroering uiteen.

U moet het tóch eens proberen.

Reizen

I

Aan die Belgische douanen kun je eigenlijk helemaal niet merken dat onze volkeren sinds de Benelux zo met elkaar bevriend zijn - neem dat aan van een ooggetuige. We waren met een auto en zouden naar Parijs. Bij zo'n voertuig hoort echter een hele baal magische papierwaren en het vervelende was nu dat aan de rand van Frankrijk een van die vodjes zoek bleek.

Nou ja, zeiden we welgemoed, er zijn er toch zeker nog een hele bos over, maar zo niet die douaan! We moesten maar terug naar de vorige grens, vond hij, want dáár hadden we het nog bezeten, anders waren we België nimmer ingelaten. Als we het papier niet terugvonden, mochten we zijn land nooit meer uit, voegde hij er ter opluistering nog aan toe. En toen ging hij een klein pijpje stoppen en liet ons verder barsten.

Nu gooi ik zulke kwesties altijd meteen hogerop. De chef zat in een grauw kantoortje - een man als een zaagvis, die allerlei voorschriften begon op te dreunen, net of het *mijn* schuld was dat ze bestonden. Ik begon met de handen te wringen en gewaagde van de vorige grens opbellen. Dat mocht - maar dan in een café verderop. Lag dat papier er nog, dan moest die gindse Belg hém telefoneren om het in zijn oor te zeggen.

Een uur later had ik de verbinding al. Jazeker, sprak de man monter, het papier was gevonden. Ze hadden vergeten het terug te geven. Jammer hè? Maar opbellen, zei u? Nee, dát kon hij niet doen. Die collega moest hém maar

schellen. ‘Hallo meneer!’ riep ik wanhopig over heel België, maar hij had al opgehangen.

Ik weer terug naar de chef. Zo zo. Ja ja. Wel wel. Het was allemaal erg interessant, maar opbellen deed hij per se niet. Het was een soort prestigekwestie. En ook iets van Vlamen en Walen, geloof ik. Ik zei maar dat ik het ook sneu vond, van dat taalverschil, maar hoe ik ook zoog, argumenteerde en met geopende sigarenkokers tekeering - hij wou niet de minste wezen en keek naar de telefoon of er schurft aan zat.

Terug in het café vroeg ik de andere kant van België maar weer eens aan en kreeg die vriendelijke man opnieuw. ‘Ja, ik heb het papierke nog in de hand, meneerke.’ Hoe krijg ik die twee Belgen aan één draad, dacht ik en voelde me net de UNO, maar ofschoon ik uit louter mimicry ook een beetje Vlaams begon te praten, wou hij zich niet vernederen. Verdraaid - ik zou nóg aan de grens staan bemiddelen, als de chef niet in het café gekomen was voor een pint, want toen kon ik hem even de hoorn aan het oor houden, teneinde hem te doen vernemen wat hij weten moest.

Reeds drie uur na aankomst reden we de grens over. ‘Europa één - Europa één.’ Zongen die mensen dat niet toen Churchill op de Dam was? Daar waren vast geen douanen bij.

II

In de Franse jeugdherberg waar wij een paar dagen doorbrachten, heerste de wat ethische toon van mekaar helpen en blijmoedig even tot nut van het algemeen de aardappel-

tjes jassen, waarin ik alleen kan meezingen als ik een aanzienlijk deel van mijn ware karakter afgrendel, want van nature ben ik iemand om vadsig ‘Ober, aannemen!’ te roepen en thuis krijgen ze me met geen tien paarden aan het vaten wassen. Daar ik dus een afgrond bedekt hield, bewoog ik mij aanvankelijk in dit milieu gelijk iemand die met nieuwe schoenen aan over een gladde parketvloer loopt en kleine, stijve stapjes neemt om te voorkomen dat hij van de sokken zal gaan.

Zó ontstond dat eigenaardige misverstand. Er was daar namelijk een beminnelijke jongeman, die met grote ijver kleine landschapjes tekende. Hij had ze me aan het begin van de middag allemaal laten zien. Het was een hele stapel en er waren fraaie doorkijkjes bij.

Toen ik een uurtje later op het balkon trad, zag ik hem daar beneden in het gras zitten. Hij groette uit de verte met de hand. Nou, ik wuifde dadelijk terug natuurlijk. Een hartelijke jongen! Maar weet u wat nu zo gek was? Even later deed hij het nóg eens. Enfin - ik zwaaide maar wéér, want als je met vakantie bent doet een groetje meer of minder er weinig toe, want je hebt tóch de tijd aan jezelf, nietwaar? Er verstreken zowat twee minuten en - verdraaid, daar ging zijn arm opnieuw de lucht in. Onder gewone omstandigheden zou ik het welletjes gevonden hebben, maar in zo'n fair trekkersmilieu, waar je tóch al zoveel zondige egocentrie te bemantelen hebt, pas je op je tellen. Vooruit maar weer, dacht ik en ik wuifde uitbundig, zij het innerlijk bevreemd. Ik werd er ook een beetje moe van, moet ik zeggen.

Nu stond de jongeman op en liep over het grasveld naar het huis. Ik zag hem welwillend naderen en overwoog juist een vierde groet, toen hij gekweld uitriep: ‘Als we er eens mee ophielden? Ik zit daar het gebouw uit te tekenen,

maar telkens als ik met het potlood in de hand de verhoudingen tracht te schatten, begint u tegen me te zwaaien en dan moet ik óók. Maar zo kom ik tot niets, begrijpt u?’

Ik ben maar een uurtje op bed gaan liggen. Want als je slaapt kun je tenminste niet uit de pas lopen.

III

Te Chartres waren we, om de kerkraden te zien. Zelfs als je van tevoren uit de reisgids weet dat ze de schoonste van heel Frankrijk zijn, sta je nog paf van zulke diepzeetinten. Na al dat ooggenot beklommen wij de toren, een zinloze marteling, maar het móést van een oude man, die geen pensioen kreeg en nu leefde van het bestijgingsgeld.

Wee van de wenteltrap wankelden we daarna Chartres in en geraakten met onze open vakantiebloesjes op een hotelterras, waar de zon ons dadelijk weer omhelsde.

Wát De Gaulle ook zeggen mag - de wijn is weer goedkoop in Frankrijk. Zo kwam het dat wij na een kwartiertje opstonden om eens te gaan onderzoeken wat al die deftig geklede mensen in de hall toch wel aan het doen waren. Als twee roodgeblakerde naaktlopers stonden wij even later in een oploop van heren in jacquet en dames met knisperende baljurken, die zich ernstig bezighielden met het uitwisselen van cultuurhandelingen.

Opeens kwam er een man in rok binnen, die door een ieder hartelijk werd begroet, waarop hij populair zwaaiend reageerde. Toen hij onze twekahemdjes gewaarwerd, trad hij meteen naderbij, gaf ons de hand en sprak begrijpend: ‘U is zeker van de muziek?’

‘Integendeel,’ zeiden wij. ‘Wij zijn Hollanders.’

‘O, maar dán kent u ongetwijfeld mevrouw Biedelmans

uit Nice wel,' sprak de man. 'Die is namelijk ook uit Holland.'

Wij dachten beleefd enige tijd na en verklaarden vervolgens dat wij niet ongenegen waren te geloven eventueel wel eens van iemand met deze of een soortgelijke naam te hebben gehoord, want wij wilden de man niet teleurstellen.

'Dát is leuk,' riep hij in zijn nopjes. 'Heren - mijn dochter trouwt vandaag en hier is de bruiloft. Ik inviteer u.'

Hij maakte een arabeske in de richting van het buffet, zoals alleen een Fransman dat zo sierlijk doen kan. Nu ben ik erg soepel met die dingen, dus hij hoefde niet hinderlijk aan te dringen. Drie kelners begonnen met prijzenswaardige ijver een groot aantal champagneflessen te onzen gerieve te ontkurken en nog geen halfuur was verstreken, of wij hielpen de bruid bij het bezichtigen van de bloemstukken en dansten in de balzaal met alle dikke dames - om iets terug te doen.

De nacht kroop reeds over Chartres, toen wij iedereen de hand drukten en ernstig beloofden veel te zullen schrijven. De bruidegom wuifde nog lang op het bordes. Waarmee ik alleen maar zeggen wil dat het leven soms opeens een uiterst beminnelijk verloop kan hebben.

Nóg eens: reizen

Drie Franse studenten komen bij mij bellen, met behaarde blote benen en een introductie van een bevriende schilder in Parijs. Het zijn aardige jongens van om en nabij de twintig, die met een dubbeltje door Europa liften en beleefd bij mijn op visite zittende tante informeren hoe zij denkt over het naoorlogse verschijnsel van l'humour noir in de letteren. Zij blijft het antwoord schuldig, maar wil wél weten wat de vis kost in Parijs. Daar krijgen die jongens dan onderling een radde woordentwist over, maar ten slotte komt er toch een notering uit de bus.

Amsterdam vinden ze heerlijk. De mensen kijken er allemaal zo vrolijk, hebben zij waargenomen. Ah monsieur - een zorgeloos volkje, die Hollanders! Heel wat anders dan de Fransen. Parijs schetsen zij vervolgens als een samenscholing van versomberde ondervoeden. Er valt niet te leven, monsieur.

‘Tiens!’ zeg ik, want dat is zo'n makkelijk woordje voor iemand met weinig Frans - het slaat nergens op, past overal bij en bewijst dat je wakker bent. Maar terwijl ik knik en verder luister hoe bitter het leven van een Parijse werkstudent voortstroomt, hoor ik mezelf straks, in de vakantie, op de Boulevard St. Michel tegen mijn vrouw zeggen: ‘Ah... hier leef je op, nietwaar - dat is wat anders dan al die zorgelijke gezichten in Amsterdam!’

‘Nou!’ zal zij uitroepen. ‘De mensen kijken hier zo blij, vind ik!’

Is het geen vriendelijke waan, het reizen? Wij ontvluchten onze dagelijkse werkelijkheid en gaan de deugd die ons dit doet een paar weken lang uitsmeren over een stad, een volk, een landschap. Parijs is een heerlijk krokant biscuitje

voor de droomgelei van het lichte leven, waaraan iedereen kneuterig deelneemt. Ach, dat zorgeloze Franse volk - we zouden het en bloc aan onze vakantiebloes willen drukken! Je hebt ook mensen die te Parijs hun eerbied voor de Franse letteren projecteren op iedere passerende postbode en alle passagiers van de metro voor keizers van de geest houden. En dan die charmante politieagenten! Zo'n 'flic' (ja, we kennen zelfs het plaatselijk patois!) kijkt maar het liefst naar de vrouwtjes of zit in de wacht Voltaire te lezen. Kóm daar eens om in Holland...

Te midden van al die beminnelijke misverstanden is het bepaald ironisch een artikel als dat van de Engelse professor Robert Payne in *The New Statesman* te lezen. De brave man woont al jarenlang dromerig in Parijs, maar kreeg opeens, vlak voor café Flore, een afschuwelijk pak ransel van de politie, die vakkundig een studentenrelletje uit elkaar joeg. De agenten hebben met hun gummistokken een enorme barst geslagen in de illusie van deze vriend der Latijnen. Ontzet heeft hij bemerkt dat men in de schaduw van Rodin net zo ferm weet te rauzen als op Piccadilly Circus. In goed Engels proza jammert hij nu dat de Franse cultuur niet bepaald groeit aan zulke methoden.

Maar de man heeft gewoon niet begrepen dat hij bij vergissing werd geslagen. Een gummistok behoort van nature neer te komen op het hoofd van iemand die níét in *The New Statesman* publiceert, doch alleen een buil krijgt. En wat rancune. Eén lel op de schedel is voldoende om nooit meer onbevangen over 'bobbies' of teder over 'flics' te kunnen spreken. De vakantie-illusie gaat er namelijk volledig aan kapot.

Want och, het is zo'n teer ballonnetje. Laten we op onze tenen lopen, als we in augustus over de grens mogen, want er hoeft maar een klein beetje te gebeuren en we

zien, dwars door het glimmende cellofaantje van de ‘gezellige volksaard’, de agent, de burger, de falsaris, de rechteloze, de krentenweger, de filou. En die zijn, overal ter wereld, zó ontmoedigend eender, dat ze alleen maar trappen op een feestelijk vakantiehart.

‘The rest is silence,’ zei Hamlet. Het heeft er wel niets mee te maken, maar ik vind het zo'n mooi slot.

Kroeglopen

I

De twee mannen waren in het kleine café aan het biljarten en hun vrouwen zaten met een glaasje rood alert doch niet onwelwillend bij het buffet en dachten: zijn biljartje láát ik hem, maar ik bén erbij, voel-u-wel?

De mannen nu hadden een uiterst gunstige plek voor de glaasjes gevonden. Die stonden namelijk achter het kasregister en konden dus telkens worden vol gedaan, zonder dat de vrouwen het zagen. De kastelein, die het fijn aanvoelde, had aan één blik genoeg om de fles besmuikt te hanteren, want ook hij begreep dat alles stuk breekt als eenmaal uit de dameshoek geroepen is: ‘Zou je 't nou nog wel dóén, Henk?’

Intussen gingen die consumpties niet aan de heren voorbij, maar beiden wisten zij met het fijnvertakt instinct des huismans dat één duidelijke uiting van de ontroeringen die Schiedam in hen teweegbracht, genoeg zou zijn om hun ingenieus bevoorradingssysteem aan het licht en tot een einde te brengen. Steeds intensiever richtten zij daarom het allengs troebel wordende oog op het biljart en telkens technischer werden hun commentaren op stoot en carambole. Op kinderen geleken ze die, als ze eens laat mogen opblijven, heel zoet gaan spelen, om vergeten te worden.

Maar de fles bleef klokken - steeds frequenter en het afschuwelijke ogenblik kwam dat de kleinste der twee biljarters zijn geluk niet langer in het keurs der koele sportconversatie bekneld wist te houden.

‘En we zijn in Parijs geweest!’ zong hij opeens met

fraaie bariton en een lange wijsvinger in de lucht. Ze schrokken alle twee van die vocale oprisping, maar hier viel niets meer te lijmen. Als één vrouw rezen de dames van de zetels en kwamen vastberaden als buurtagenten aangestapt, met de jassen en de gleufhoeden al bij zich.

‘Kom Willem, 't wordt tijd.’

Het was stuk.

II

De zigeuners hadden de vioolkisten naast de tapkast gezet en zich met behulp van een uiterst plastische gebarentaal borreltjes verschaft, waarvan zij vervolgens de gulzige slokken namen van lieden die gewoon zijn fonkelende wijn bij het brood te drinken. Daar de ingrijpende eigenschappen van ons Nederlandse tonicum hen blijkbaar niet afschrikten, was het grachtencafeetje na een kwartier nauwelijks groot genoeg om de armzwaaien te omvamen waarmee zij hun conversatie kracht bijzetten.

Het liep tegen vijven en de jongens van alle dagen begonnen binnen te lopen - mistroostige Amsterdamse doordrinkers, die hun rantsoen ontsnapping kwamen innen. In deze lage landen gaat dat zelden met vreugde gepaard. Er wordt ernstig ingenomen en alle klanten hebben de eerezucht om na de twaalfde, rechtop en met een stemmig ‘goedenavond heren’, weg te gaan.

Maar die zigeuners kenden onze gebruiken niet. Ze merkten alleen dat Schiedam begon te woeden in hun bloed, wat je die stad allerminst zou aanzien als je er met de trein langs rijdt.

‘Zjeunevéér!’ riepen zij stralend en het kwam, want de waard, die achter de kast hijgend zijn hartkwaal beheerde,

stond alleen maar te kijken of ze hem niet uit de hand liepen - doch ze zátén nog en geen Nederlander kon volgen of de bloementaal die zij zo levendig met elkander wisselden, soms buitensporigheden behelsde.

Zo werd het zes uur - maar toen gebeurde het dan ook. Terwijl de jongens van alledag in een schemer van rook somber de achtste bestelden, had een wonderlijk geluk zich van die twee zigeuners meester gemaakt. Midden in een door mist verduisterd Amsterdam schitterden hun zwarte ogen en wierp een animaal plezier, waarin onze grondwet allerm minst voorziet, helwitte tanden bloot. De vioolkisten gingen open en daar kwam, dwars door de schemer der vaderlandse knalsigaren, opeens een langoureuze, weemoedige melodie aangezongen, die daarginds wenende dronkaards het mes in de tafel doet planten om even later in de wilde czardas te leiden tot het uitbundig tremolo van voeten die het dansen gewoon zijn.

In dat Amsterdamse kroegje aan de mistige gracht moest de muziek door een dikke korst heendringen, maar eenmaal aangeland in al die ranzige zielen, stuurde ze veel in de war.

In de mannen uit de schaduw, die daar zo onesthetisch bij elkaar stonden, maakte zij een oud gevoel wakker en ik zou bepaald Belcampo of Georg Grosz moeten wezen om u duidelijk te maken hóé die vadsige troep op drift geraakte en het hele café aan het dansen sloeg. Hoe meneer Willems, met zijn neuswrat, vergat dat mevrouw Willems het diner krachtens oude gewoonte om 6.15 uur serveerde, hoe opa Dorus, door onze mooie posterijen met riant pensioen gezonden, zijn grijze waardigheid vergat in een reeks van kokette danspasjes en hoe de nobele heer Veerschans, die sinds jaar en dag aan deze tapkast met zijn slecht gelukt

huwelijk polemiseert, door die dekselse violen werd verleid tot een variéténummer dat hem nog jaren zal worden nagedragen.

Zelfs de baas kreeg een glansje op zijn vernietigd gezicht en toen het negen sloeg, keek de door omwonenden gealarmeerde motorpolitie bepaald óp van zo'n Bal Tabarin in een grachtenkroegje.

De zigeuners zijn opgebracht, zoals men te onzent stééds doet met lieden die zich eindelijk eens amuseren. Het café bleef ontredderd achter. Het Zuiden was op visite geweest.

III

Op zaterdag gebeurt het altijd. Het is een Amsterdamse gewoonte - in het gasthuis wordt erop gerekend. Op zondag vraagt verpleegster Fie altijd aan verpleegster Annie: 'Hoeveel waren er gisteren?'

'O, maar drie.'

'Tjé, wat een stille zaterdag.'

Het begint tegen vieren in een klein café, aan de een of andere gracht.

'Een Catsje, meneer?'

'Ja, dat is goed.'

Dan komen de anderen, met schoon gesteven overhemden en donkerblauwe kamgaren pakken, waarop asvlekken zo lang zichtbaar blijven, en de conversatie luidt: 'Zó, Willem.'

'Dag Jan.'

'Lente.'

'Ja - ik heb met me jas los gelopen.'

't Gewone recept maar, meneer Willekens?'

‘Ja, doe het er maar in.’

Aan het begin heerst er altijd die stemming van even-iets-gebruiken-voor-het-eten, maar tegen halfzes staan ze kastje te gooien en hangt er zo'n aangename sigarenmist, waaruit je moeilijk los komt.

‘Henk - geef meneer Willekens er eentje van mijn.’

De stemmen dreunen harder, want er wordt nu geconverseerd met een on-Hollandse flux de paroles, aangezien ieder op dit tijdstip de indruk heeft dat hij de dingen zo pregnant weet te zeggen. Toe maar Henk. Klok, klok, klok...

‘Ha, ha, ha, die is goed, zeg! Maar nou deze. Een timmerman komt met een slordig borreltje op bij zijn vrouw en...’

Tegen halfzeven gebeurt het dan. De organisatorische geesten zijn nu al naar huis, maar onder de plakkers is er altijd wel een die op het idee komt.

‘Zeg Jan - die rode biljartbal daar, zou je die nou in je mond kunnen nemen?’

‘Dóé ik,’ zegt Jan, want de wereld is van hem op dat ogenblik.

‘Wedden van niet?’

Meestal gaat het om een rondje. Jan neemt de biljartbal in de hand en spert zijn muil wagenwijd open. Even dóórzetten... ja, ja... mooi zo, het is gelukt! Hoera - Jan heeft het gewonnen. Hij staat met een mond vol ivoor in de juichende kring en aan zijn ogen zou je zeggen dat hij lacht. Het is ook leuk, om te winnen.

Maar dan moet de bal er weer uit - en dat lukt niet. Nóóit! De dokter kan u, in het wetenschappelijk bijvoegsel, vertellen waaróm, maar *ik* weet alleen dat ze de gevallen regelmatig in de Amsterdamse ziekenhuizen binnenkrijgen. Ze zijn er al blasé van. ‘O, een bal...’ Een man,

met een wijd opengesperde mond. Een schemerige vriend, die meekwam uit sympathie. En vaak ook nog de kastelein, die na de geneeskundige behandeling de bal terug wil hebben, omdat er anders te veel bedrijfskapitaal in zulke weddenschappen zou gaan zitten.

Het gebeurt altijd op zaterdag. Volgens het lied ‘the loneliest day of the week’. Maar in het Wilhelminagasthuis gewóón ‘de dag der biljartballen’.

IV

Net toen ik dat kroegje binnenkwam, werd een dunne, rafelige persoon met schande overladen weggezonden, omdat hij ongeïnviteerd een slokje had genomen uit de kelk van een bejaard ventje, dat met een groen steekje op in een groep verontwaardigde mannen bij het buffet stond en bedroefd in zijn geschoffeerde consumptie keek.

‘t Was een abuis!’ riep de dief nog, bij de uitgang, maar de kastelein maakte een manuaal van hem nakomen en stelde, toen de deur haastig was dichtgetrokken, onder applaus vast dat het onmogelijk was je in zó iets essentieels als je glaasje te vergissen.

‘Niewaar ome Joop?’ vroeg hij teder aan de oude benadeelde, die een beetje schrok en daarop vroeg: ‘Is u boos op mijn?’, ten bewijze dat het fijne van de twist aan zijn wazig oog ontkomen was.

‘Welnee ome Joop!’ riep iedereen huilerig en hij kreeg er meteen een aangeboden, met een hartelijke schouderklap, die hem welhaast van de voeten sloeg. Nieuwe mannen traden binnen met de gelaatsuitdrukking van duikers die eindelijk bovenkomen. Ome Joop ontmoette mijn blik en liet een enorme, humane lach over zijn bang gezichtje los.

‘Wat ik altijd zo af te keure vin, is poletiek te berde brengen in cafés...’ zei hij daarop, zonder duidelijk verband met het voorafgaande. ‘Want in cafés komt men om zich aangenaam te vermaken...’

De rook hing zo dicht, dat iedereen nog grauwer zag dan van nature reeds het geval was.

‘Ik heb eens een kelner gekend,’ zei de kastelein, ‘en die dronk uit alle glaasjes die hij wegbrengen moest, één slok. Een plakkie, noemde hij dat. Dat is gevaarlijk, meneer...’

Hij liet in het midden voor wie. Maar alle mannen knikten begrijpend en de heer d'Ailly was op dat plechtige ogenblik zo vriendelijk niet te doen verhinderen dat een draaiorgel voor de deur een trillende wijs begon.

O, Amsterdam...

Notities van een kunstluis

Zondagmiddag - Een bezoek aan Wims tentoonstelling bracht mij in herinnering dat ik, als twaalfjarige jongen, eens besloot kunstschilder te worden, want het leek mij zo interessant met een veldezeltje in het centrum van de stad te zitten, penselend aan een doek, waarnaar voorbijgangers dan over mijn schouder heen zouden kijken. Mijn moeder, die zich tot taak had gesteld de weinige keren dat ik verklaarde iets te willen, meteen lik op stuk te geven, ging op zoek naar iemand die mij zou kunnen onderrichten en zo geraakte ik in contact met de heer Vogelenzang.

De heer Vogelenzang had een stilleventje vol meloenen en peren geschilderd, dat boven de spiegel aan de muur van onze huiskamer was bevestigd. Hij accepteerde mij zonder de geringste aarzeling als leerling en nam zelfs vrijwillig op zich mijn uitrusting aan te schaffen, daar leken, volgens zijn zeggen, wel eens met verkeerd geel of nutteloos rood werden afgescheept.

Toen ik het glimmende schilderkistje in huis had, werd mijn alweer ingesluimerd verlangen om artiest te worden klaarwakker en monter begaf ik mij naar het atelier, om de eerste les te ontvangen.

De heer Vogelenzang, die een klein baardje onderhield, woonde op een goed aangeveegd bovenhuis. Hij maakte de indruk allerm minst gebukt te gaan onder de materiële nood die het leven der meeste schilders zulk een bewogen fond geeft - naar ik later begreep, omdat hij in het geheel geen kunstenaar, doch slechts een vlijtig vervaardiger van passende lijstvullingen was.

Van de vriendelijkheid die zijn gedrag bij ons thuis had gekenschetst, bleek bitter weinig over. Hij zat zuchtend in

zijn vertrek en scheen mij met onmiskenbare walging te zien naderen.

‘We zullen maar beginnen met een stilleventje,’ sprak hij korzelig en hij voegde, met onverschillige hand, een appel bij een vaasje, dat om onbekende reden naast een stenen pijp de wacht hield. Niet onbedreven begon hij de voorstelling met houtskool op het doek te schetsen waarbij hij, tot mijn verontrusting, telkens een treurig blazen uitstiet.

‘Zie je wel?’ beet hij mij eindelijk toe. Ik stond er beleefd-aandachtig bij en zag vervolgens hoe hij het werkje in de grondverf zette. Daar hij in het geheel niet meer tegen mij sprak, gaf ik mijn ogen maar goed de kost. Ik vond het trouwens wel prettig dat hij zo weinig deelneming van mij eiste, want op weg naar het atelier had de vrees dat er een beroep op mijn vlijt of intelligentie zou worden gedaan, mij tot tweemaal toe een zijstraat doen inslaan.

Opeens riep de heer Vogelenzang: ‘Het uur is om!’ Ik overhandigde hem het lesgeld, sloot mijn schilderkistje en ging heen met een hartelijke groet.

De tweede les verliep precies eender, maar tijdens de derde bekende hij mij gebukt te gaan onder chronische tandpijn. Daarom sprak hij liever niet - het schilderen op zichzelf was reeds een grote inspanning voor hem als hij in een kwaad vel stak. Aangezien ik eerbied had voor zijn lijden, legde ik mij er voortaan op toe hem zo weinig mogelijk van mijn aanwezigheid te doen bemerken. Als ik binnentrad, zei ik zachtjes: ‘Dag meneer Vogelenzang.’ Het lesgeld legde ik op het buffet, waarna ik plaatsnam op een stoeltje, dat vlak naast de deur stond. Hij ving dan meteen aan met schilderen, haastig kwastend, alsof de duivel hem op de hielen zat.

Op die manier was het eerste stukje gauw klaar.

‘Hoe schrijf je je naam ook weer?’ vroeg hij somber. Ik plaatste op een papiertje mijn handtekening, die hij daarna handig onder het stilleven kopieerde. Niet zonder trots droeg ik het doek huiswaarts.

Het hangt nóg bij mijn moeder. In een rij van vijf andere werken. Toen het half dozijn vol was, wilde ik niet langer naar les. Het begon mij de keel uit te hangen, denk ik. Of rijpte tóén al het plan om kunstcriticus te worden? Ik weet het niet meer.

Vrijdagavond - Twee kritieken op Wims tentoonstelling gelezen. Hoe vindt u zo'n zinsnede: ‘Indertijd signaleerde ik deze tendens reeds (nl. mijn bespreking op 24 mei 1947).’ Men ziet die lezers al naar de archiefkasten rennen, om het na te kijken! En wat zou de geleerde schrijver eigenlijk menen aan te richten met een opmerking als: ‘Enige goede aquarellen (14, 7 en 4).’ Dat de lezer uitroept: ‘O ja, 14!’, denk ik. Zo'n recensie roept, nee brult om een parodie. Zó, bijvoorbeeld:

‘Zoals de lezer zich ongetwijfeld zal herinneren, wees ik in ons blad van 14 december 1931, naar aanleiding van Kwispels eerste tentoonstelling, reeds op een noodlottige tendens in zijn blauwen die, blijkens zijn grote nieuwe expositie bij Heck, schromelijk is voortgeziekt: het is geel geworden. Bovendien zakken alle composities scheef. Wie 13 (Grootvader, jammerend) bekijkt, hoeft niet eens deskundig te zijn om te kunnen voorspellen dat deze grijsaard binnen het jaar van zijn bankje glijdt. En dan 61 (Stilleven met knalsigaren). Nee, daar ben ik nu toch echt boos om. Als dat schilderen is, kunnen ze mij wegdragen.

Trouwens, de hele vent hangt me de keel uit met zijn misselijke gewassen tekeningen. Laat hij liever zijn gezicht wassen. En dat maakt maar droge-naaldetsen of het geen

geld kost. Zo kan mijn zoontje het ook, als ik gek genoeg was hem een droge naald te geven. Wát een misselijke etsen (14!). Ik was helemaal uit mijn hum door deze expositie en dacht: daar zal ik eens even tegenaan schoppen als ik thuiskom. Nog één zo'n tentoonstelling en ik schrijf je weg, Koos. Nu laat ik nog een straaltje hoop: Π was opmerkelijk, met die rode fietsbanden, maar pas op - de kleuren gaan aardig brullen. Die Kwispel! De surrealist uithangen, hè? Kijk maar uit, jongen.'

Dinsdag - In Eindhoven geweest. Nou, met de televisie wordt het ernst, die staat straks naast ieders bed. Een reden om blij te zijn over de vooruitgang? Ik dacht aan het oude mannetje in de trein, dat bij het ontwaren van een draagbare radio van sigarenkistformaat alleen versomberd uitriep: 'Da's weer wat nieuws, dat ze hebben uitgevonden om ons kapot te maken.'

De *Esquire*-advertenties, waarin het altijd wemelt van gelukkige mensen die the key to a lot of fun hebben gevonden in een nieuw soort soep of een grotere auto, maken ons duidelijk dat televisie het vertrek waarin wij onszelf plegen te zijn, herschept tot een soort bioscooptheater, gevuld met zindelijk lachende personen, die tevreden naar een bijzonder klein doekje zitten te kijken. Welk een preoccupatie wordt dat! Hoe moet het in de toekomst in vredesnaam met dat leger van luisteraars die thans hun radio reeds 's ochtends op een klein pitje zetten en alles wat Hilversum belieft uit te zenden, gebruiken als een geluidsachtergrond van hun bestaan, waardoor zij zich niet laten storen? De rijwielbewaarder, bij wie ik elke dag mijn fiets stal, is er zo een. Soms staat hij in een baaierd van Bach als hij mijn nummertje aanpakt, dan weer begeleidt Yehudi Menuhin fijntjes het gebaar waarbij hij mijn fiets uit het

hoge rek tilt. Wordt het nu in de toekomst zó dat de zingende close-up van Jo Vincent zijn nuchtere activiteit gadeslat? En kan ik ten overstaan van de nobele Sam de Wolf straks nog wel voortgaan met het poetsen van mijn schoenen - een triviale bezigheid, die ik thans nog zonder moeite met het beluisteren van de radiolympus combineer?

Het gevoel dat het goed is te zwijgen als een ander praat of musicceert, heeft de radio de mensheid afgeleerd. Aan de televisie de taak ons in de toekomst bij te brengen dat wij het nuttigen van boerenkool met worst niet behoeven te onderbreken, alleen omdat Albert van Dalsum daarbij schreiend toeziet.

Zaterdagavond - In Den Haag moet ik, gedurende de luttele wandeling van Bosbrug naar Vijverberg, zóveel in mijn herinnering oprijzende mensen te woord staan, dat ik altijd moeite heb niet onder een auto te raken. Het begint al bij die kale tramhalte aan het Malieveld, waar de poffertjestent een gezicht opzet of er nooit zoiets als het Wachtje van Nico Elslander voor zijn neus heeft gestaan. De oorlog maakte een ruïne van dat historische bouwwerkje, de opbouw kruide de resterende stenen weg. Maar het vertederde geheugen weet nog precies wie daar tien jaar geleden zaten.

Jan Campert kwam er iedere morgen. Door de heer Coucke van *De Nieuwsbron* werd hij dan geacht te verblijven aan de perstafel van de politierechter, een magistraat die in het diepst van de crisis tegen werklozen placht te zeggen: 'Zo, zo, jij wil niet werreke, hè?' Ook Ben van Eijsselsteijn rustte in het Wachtje veelal reeds bij voorbaat uit van de vermoeienissen der reportage, zich de tijd kortend met het overlezen van zijn in subliem handschrift

neergepenseelde toneelwerken. Er zaten technisch converserende advocaten naast jonge acteurs, die uiteraard boos waren omdat ze niet mochten regisseren, en er was een va et vient van heren koristen der Fritz Hirsch-operette, die veelal een gebakje bij de koffie aten en daarom werden veracht door Fred Ratten, de kelner - een jongen die gevaren had en genoeg verhalen beleefde om de Koninklijke Bibliotheek geheel te vullen met interessanter lectuur dan er op het moment staat opgeborgen.

's Middags kwam Walter Triebel altijd kaarten. Hij was een invalide uit de Eerste Wereldoorlog en verdiende zijn brood als komiek der operette - zo een om wie eigenlijk niemand meer lacht, maar van wie alle insiders menen: 'Der Walter ist ein Fachmann.'

'Mieneer,' hoorde ik hem eens zeggen, 'iek ben National Socialist, want iek wíel dat er nie meer oorlog komt!' Hij méénde het, de stakker.

Soms, als ze in de Princesse Schouwburg een operette speelden, waarin het lachkanon alleen aan het begin en het eind werd afgevuurd, kwam hij in de tussentijd gauw kaarten - geschminkt en in kostuum, maar de pruik deed hij altijd af en legde hij op tafel, naast de fiches. Zijn partner bij het spel was soms de baas, maar ook wel een rustige, algemeen geachte zakenman, die de gewoonte had in het telefooncelletje naast het privaat met Rome, Stockholm of Londen te bellen, waarmee hij diepe indruk maakte op iedereen. Op een dag bleef hij opeens weg - maar een maand later kwam hij op een stille regenachtige avond ontredderd binnenlopen en riep verontwaardigd dat hij juist ontsnapt was uit het gekkenhuis, waarin boze relaties hem hadden doen opnemen.

'Im Narrenhaus!' voegde hij eraan toe ten behoeve van Triebel, die juist een rol met een lange puntneus speelde

en als een vreemd spook zat te luisteren. Even later speelde de teruggekeerde telefonant weer een partijtje mee, maar het was het ware niet, want telkens als hij zei: ‘Mij een kaart,’ sprak Triebel op geruststellende, enigszins bevreesde toon: ‘Ja hoor, jij een kaart.’ Een halfuur later was het spelletje uit en diezelfde nacht hebben ze hem weer gevangen.

Maandag - Karel, de literaire criticus, had de prille werken van de jonge dichter Herman Glasbasterd met bijzonder misnoegen gelezen. Hij sloeg het vliedunne boekje dicht, doopte de pen onbeheerst in de pot en gaf in een gelijk de WA op de lezer afkomend essay als zijn mening prijs dat het geen poëzie was. Iets verschrikkelijkers valt er over gedichtjes niet te zeggen. Wie een beroerde roman baart, stelt alleen maar teleur, maar schrijft u verzen die, op de snijtafel bekeken, geen poëzie blijken te bevatten, dan bent u voor het leven belachelijk, omdat u uw ezelsoren voor een aureool hebt aangezien.

Toen het harde vonnis van mijn criticus de schijndichter in een literair kwartaalschrift was betekend, bleef de reactie niet uit. In de bus van mijn vriend viel een brief vol boze hanenpoten. ‘Sufferd,’ riep de missive hem toe, ‘je weet er niets van. Je bent een prutser. De verzen zijn niet lelijk, doch integendeel prachtig. Mijn zoon is een groot aankomend kunstenaar en...’

Bij deze passus gekomen keek mijn vriend de criticus verbaasd naar de naam die onder dit handtastelijk schrijven stond en bemerkte dat de antikritiek niet van Herman Glasbasterd zélve, doch van diens in landbouwwerktuigen handelende vader was.

Is er iets ontroerenders denkbaar dan een man die opkomt voor zijn eigen broed? De criticus heeft een velletje

postpapier genomen en geschreven: ‘Geachte heer. Uw brief ontving ik in goede orde. Ik heb hem ter beantwoording aan mijn moeder doorgezonden.’

Woensdag - Heel Amsterdam is, met een warmbloedigheid de stam eigen, woedend geworden op de heer K. Appel, omdat hij de wand van een kantine in het gemeentehuis beschilderde. De man behoort namelijk tot de groep ‘Reflex’, die van plan is de beeldende kunst te vernieuwen. Zijn hierboven bedoeld werk, dat een ongewone visie biedt op enige ‘vragende kinderen’, getuigt van de wijze waarop hij zélf ernst maakt met dit veelomvattend streven.

Wat doen nu de redacties der dagbladen? Zij geven die vreemde reproductie aan hun schertshoekschrijvers. En wat doen die? Hun beroep uitoefenen, door de heer Appel in het ootje te nemen. Dat is in dit geval niet moeilijk. De ‘vragende kinderen’ zijn namelijk met een grote verachting voor het realisme op die muur gebracht. Negenennegentig van de honderd mensen willen echter haring of kuit van een schilder. Zij moeten zien wat zijn werk voorstelt. Zij verlangen stillevens met peertjes die je er zó zou afnemen, of portretten waarbij zij kunnen uitroepen: ‘Nét of oom Piet vóór je zit!’

Met de vragende kinderen van de heer Appel is dat allerminst het geval. Zij kúnnen niet zitten. Zij hebben geen biljetjes. Maar wat bewijst dat tegen de schilder en zijn groep? ‘Weg met die nonsens!’ roepen de couranten op de ferme toon die zij altijd aanslaan als zij zeker zijn van het applaus. Lees je echter waaróm, dan komt de argumentatie eigenlijk neer op: ‘Stel je voor, dat er zulke rare kindertjes bestonden!’

Maar bestaan er dan vrouwen met zulke lange halzen als Modigliani ze schildert? En hebt u het landschap wel eens

à la Van Gogh zien vlammen? En zou u niet bijzonder schrikken, indien in de Kalverstraat een mannetje van Paul Klee liep? Nee - ál die hoon tast in wezen de wandschildering niet aan, want het gáát alleen en uitsluitend om de vraag of de heer Appel een kunstenaar is of een charlatan - en wie dát wil beoordelen moet blanco voor zijn schepping gaan zitten en bereid zijn 'ja' of 'nee' te zeggen. Als u nu uitroept: 'Een charlatan, want ik vind die vragende kindertjes zo bár lelijk!' moet u me ook nog even vertellen wat u denkt van Leo Gestel, Corinth, Chagall of Dufy. Allemaal lelijk? Dan heb ik alleen nog maar uw verzekering nodig dat u Henriëtte Ronner en Abel Pan bewondert, om te kunnen stellen dat de heer Appel nog steeds een onopgelost raadsel is.

Hij heeft iets gemeen met dr. Samuels van het kankervragstuk, vind ik. Zodra de officiële wetenschap deze medicinale Falstaff heeft toegeroepen: 'Huuuuu, die methode-Samuels is maar larie,' krijgt hij altháns de algemene verguizing met Pasteur gemeen. En de heer Appel zit, wanneer men al die sliep-uit-stukjes in de kranten leest, al aardig in de buurt van de jonge Picasso of de levende Van Gogh.

Nu is belangstelling voor gedistilleerd niet voldoende om voor Verlaine te kunnen doorgaan. Het is bitter jammer dat de stelling 'genieën worden verguisd' niet kan worden omgedraaid. Ware dat wel zo - ik zou voortaan uitsluitend volzinnen schrijven als 'Klempo praslowinta as gredu parlavi out kastroprover'. De opponerende lezers riep ik fijntjes toe: 'Maar toch is *dit* het proza van de toekomst!' Ik zou ontslagen worden. Als de hongerdood me had geveld, zouden mijn kinderen met marmot of kijkdoos langs de huizen lopen, klaaglijk roepende: 'A bloe kasabrang' (Een centje alstublieft), want *zij* zouden in mij blij-

ven geloven, gelijk dat behoort. Pas in het jaar tweeduizendtwaalf zou in het voornaamste literaire maandschrift van Nederland te lezen staan: 'Wraa voelu quaal goemeeke trazaprovisto halla,' hetgeen betekent: 'Aan de twintigste eeuw Carmiggelt komt de eer toe de eerste te zijn geweest die ons proza heeft bevrijd.'

Daarom vind ik dat de heer Appel maar flink moet doorschilderen - hoe schever, hoe beter. Wie de wereld van vandaag in normale proporties ziet, is veel extravaganter dan hij - dát staat tenminste vast.

Vrijdag - Is Nederland geen heerlijk land? Nauwelijks zijn we gekomen van een Rotterdamse zedelijkheidsactie tegen Kees van Dongens naakten, of een Tilburgse boekhandelaar krijgt twintig gulden boete omdat hij zo zondig was een vertaling van *Lady Chatterley's lover* in voorraad te hebben.

Ferm zo! Er moet meer en meer verboden worden, vind ik. Ga nu bijvoorbeeld eens het Rijksmuseum binnen - daar hangt óók heel wat smeerlapperij. Zo'n Rubens kon je de ruimte geven, met zijn bolle dames. Goed, het mag dan allemaal kunst wezen - je maakt mij niet wijs dat het per se nodig was juffrouwen uit te schilderen als ze net in d'r blootje staan. Dat dóé je niet. En gebeurt het toch, uit artiesterige bandeloosheid of ongezonde belangstelling, dan zeg ik maar: 'Erhéén, Kajottertjes en leden van de Gereformeerde Jeugdbond, niet om te kijken, maar om je plicht te doen!' Opzij met die verliederlijkte suppoosten en híér met het zedeloze geklodder. Heerom of dominee zal het wel wegstoppen, op een donker plekje achter het wijnrek, waar het niemand leed kan doen.

En dan de zogeheten schone letteren, daar zit ook menig addertje onder het gras. Cultuur? Me grootje! Over

het gevuns van meneer Vestdijk práát ik niet eens. Laat die zijn dag maar onthouden! Maar zelfs in den hoge bloeit het kwaad. Neem zo'n Shakespeare - die braakte er maar alles uit. Hoe lang nog moeten Hamlets schuine praatjes tegen Ophelia in elke boekhandel voor een paar kwartjes onder het bereik komen van iedere fatsoenlijke arbeider, die er - de brave borst! - enkel binnenstapt omdat hij dacht dat kennis macht was? En wat geeft men hem? 'Verdwijn, zwijn,' zal hij mompelen bij zulke lectuur.

Daarom zeg ik maar: naar de pulpbak ermee - en gooi er wat mij betreft die hele *Midzomernachtsdroom* maar achteraan, want daarin lopen ook maar allerlei ongehuwde stelletjes door een woud te slierten of het geen geld kost, terwijl zo'n Titania de openbare zedelijkheid tartend in het gezicht spuwt, door bij open doek tekeer te gaan met een vent met een ezelskop. Nou, mooie kunst hoor!

Van de gore Bredero zwijg ik maar, want de figuren van die man nemen woorden in de mond die *ik* nog niet met de hand zou durven aanraken, terwijl de morbide klefferd Sophocles families ten tonele voert waar fatsoenlijke mensen de brandweer of de stadsreiniging bij zouden halen. Ja, stuur je kinderen vooral naar de schouwburg, daar kunnen ze wat moois leren!

Die hele wereldliteratuur is, als je het goed bekijkt, één grote vuilbekkerij. Maar godlof - er zijn nog rechters en gemeentebesturen in Nederland!

Het gecompliceerde leven

Toen ik met een geleende auto ergens in Amsterdam-West de bocht nam, deed opeens een gebarenrijke man mij stoppen en zei, met een bas vol mededogen: ‘Meneer, er is daar iemand onwel geworden. Zou u die persoon even naar huis willen rijden?’ En hij wees op een samensholing, in het hart waarvan een zeer oud mannetje met een tweedhoedje op door wel drie stuttende Amsterdammers op de been gehouden werd.

Na veel getril en geduw zat hij naast mij en reden we de straat uit. ‘Waar woont u, meneer?’ vroeg ik op gemakstellerige toon, maar hij keek mij aan of hij juist een spook had gezien en begon zó enorm te zuchten, dat ik besloot hem voorlopig niet met nieuwe vragen te beroeren. In een matig gangetje toerden wij zwijgend door allerlei miserabele straten, waar beginselloze mannen zonder boord uit het raam keken of kleine jongens plaagziek met gootwater wierpen.

‘Al een beetje opgeknapt?’ vroeg ik. ‘Kom - waar zal ik u eens naartoe brengen?’

‘Ik weet het niet, meneer,’ sprak het mannetje eenvoudig en hij begon opeens zó diep in zijn broekzak te tasten, dat zijn arm er tot het heft in wegzonk.

‘Maar u moet toch érgens wonen!’ riep ik. ‘Hebt u geen legitimaties bij u? Kijk eens in uw portefeuille!’

Toen ik dat laatste woord had gesproken, legde de grijsaard zijn hand beschermend op zijn hart en keek mij aan met de doodsangst van een buitenman die op het punt staat te worden uitgeschud.

‘Ik weet het niet, meneer,’ zei hij nog eens wanho-

pig. We reden zwijgend door West, door Centrum en door Zuid - planloos en doelloos.

‘Komt het u hier al een beetje bekend voor?’ vroeg ik soms en wees dan inviterend op stille zijstraten en massieve huizenblokken, maar hij schudde onveranderd met zijn hoofd, om vervolgens weer tot zijn brokkelige alleenspraken te vervallen, waarvan geen cake te bakken viel.

Toen zelfs het Oudemannenhuis geen licht in zijn blik ontstoken had, heb ik hem teruggedreden naar de hoek van West waar hij door de knieën was gegaan. Bij het uitstijgen werd hij opeens levendig en hield mij een opvallend klein sigarenkokertje voor en toen ik hem, van mijn stuurstoel uit, nog even nakeek, zag ik hoe hij doelbewust overstak en met de sleutel een portiekhuis binnenging, waarin hij blijkbaar woonde. Waaruit weer volgt hoe men het leven soms onnodig compliceert.

II

Mijn vrouw had mij gelast bij Berends even een verjaarspresentje in de brievenbus te stoppen, maar toen ik gisteravond voor zijn duistere deur stond, kon het er natúúrlijk net niet in. Het slaken van verwensingen helpt niet op zo'n ogenblik - je hebt te kiezen tussen weer naar huis gaan of het ter plaatse overpakken. Ondanks regen en duisternis besloot ik tot het laatste.

Bij het roze licht van het verdachte café waar die Berends met zijn ethische hoofd vlak boven woont, begon ik aan het welgeknoopte touwtje te prutsen. Ik had het bijna los, toen een man zó onbesuisd uit het café kwam, dat hij mij het presentje uit de hand stiet.

‘Hola!’ riep ik, maar de man had geen manieren en liep zonder een woord op een drafje het straatje uit. Daar het pakje in een plas getuimeld was, moest ik het reinigen, met de zakdoek. Toen ik daarmee net begon, werd de cafédeur andermaal opengeworpen. Deze keer trad een dikke, sterk verhitte man uit het licht in de duisternis.

‘Niet doen, Kees!’ gilte een angstige vrouwenstem op de achtergrond. Maar de man greep mij in de borst en gaf mij ongevraagd een mokerzware slag op de neus.

‘En kom nou nóg eens met je poten aan Mien!’ schreeuwde hij en zond mij een kegel van zowat veertig procent in het heerlijk gehavend gelaat.

Het was goed dat ik de zakdoek juist in de hand had, want het bloed begon krachtig uit mijn neus te stromen. Daar het pakje weer in de plas lag, bukte ik mij om het op te rapen, waardoor ik net aan de tweede klap ontsnapte. Gelukkig kwamen nu allerlei mannen en vrouwen naar buiten lopen en één van hen riep: ‘t Is Dorus niet! 't Is een vreemde vent.’

Daarop ging iedereen ontgoocheld naar binnen. Ik riep nog door de deurspleet: ‘Ik ken helemáál geen Mien!’, maar de dikke man keerde zich dreigend om en schreeuwde: ‘Wil je wégwezen?’

Nou ja, ik ben maar doorgelopen. Maar dat presentje heb ik gewoon weer in de plas gesmeten. Die Berends kan barsten.

III

De man had zijn nieuwe schoenen aan - van die spuugmooie géle, zó uit het doosje. Hij zat er trots mee in de tram naast zijn lieve, goedgewassen vrouw en tegenover

zijn dochtertje, een mooi stengeltje van dertien jaren, met de blik van een viooltje dat nu eindelijk wel eens weten wil.

‘Kijk eens, moe,’ zei het kind en zij stond op om iets aan te wijzen. Toen maakte de tram een sprongetje en zette ze een van haar voeten op zo'n nieuwe, gele schoen.

‘Als je dat nóg eens waagt, dan krijg je een draai,’ snauwde de man driftig en betastte ernstig het bezeerde leder.

‘t Is pas de tweede keer dat ik 't doe...’ zei het meisje, gechoqueerd door die toon in het openbaar.

‘Een dreun, voor je harses,’ preciseerde de man, die hield van een duidelijke uitspraak.

Toen klom een enorme matroos naar binnen - of de tram zijn want was. Ik vrees dat wij hem bezig zagen met de bezigheid die in boeken-van-avontuur zo veelbelovend wordt samengevat met het woordje ‘passagieren’, want zijn gelaat had een paarse glans en zijn glazige oogballen deden telkens moeite ter hoogte van de neuswortel tot een rendez-vous te geraken - blijkbaar om te overleggen hoe het volgende café zou heten.

‘Naast jou gaan ik eens even zitten,’ riep de reus tegen het meisje, dat kuis opzijschoof. Hij wankelde naderbij en plaatste, voor hij met al zijn protoplasma neerzeeg, zijn beide vlootkisten zonder enige terughouding op de nieuwe schoenen van pa, die de ogen sloot bij deze helse ervaring.

‘Hola - ik stond een beetje ongelijk, geloof ik,’ zei de matroos eufemistisch.

De man mat de enorme gestalte tegenover hem met een pacifistische huisvadersblik.

‘Och, 't is niks,’ zei hij glimlachend.

Maar hij meed gedurende de verdere rit de ogen van zijn kind, die dromerig op hem gericht bleven. Ach ja - zó gaan de paatjes naar de bliksem toe.

IV

Met de kraag van mijn regenjas hoog opgeslagen, uit mijn licht huis de avond intredend, stiet ik in het duister portiek op een jongen en een meisje, die zich daar in een tedere omhelzing poëtisch ophielden.

Nu ben ik gelukkig een man van de wereld. Ik produceerde dan ook de glimlach waarmee de moeder uit *The New Yorker* haar vrijende dochter toeroept: 'Okay, don't even budge' en sloeg de deur haastig achter mij dicht, teneinde die twee zo rap mogelijk van mijn interruptieve verschijning te verlossen, maar toen ik kwiek wilde wegstappen, meldde een krakend geluid dat mijn jas tussen de zojuist gesloten deur beklemd was geraakt.

U, die dit nu weet, kunt dus wel billijken dat ik nog even in het portiek bleef staan, maar de jongeman verdacht mij van een triviale belangstelling voor zijn hartsaangelegenheden en vroeg polemisch: 'Nou - meneer?'

'Het is mijn jas,' bekende ik bedroefd, 'hij zit er geloof ik tussen.' Nu zag de jongen het ook.

'Doe die deur dan weer open,' sprak hij.

'Ik heb geen sleutel bij me,' zei ik.

'Bel dan,' sloeg hij ongeduldig voor.

'Er is niemand thuis,' sprak ik.

'Laten we weggaan, Karel,' zei het meisje, dat zich schaamde. Zij nam de arm van haar galant en liep met hem het portiek uit.

'Hallo,' riep ik benard, 'zoudt u misschien even...'

'Wat moet u nou nog?' vroeg de jongen, nijdig omkijkend.

'Ik bedoel, misschien kunt u even op nummer 18 bellen. Daar is mijn vrouw, ziet u. En dan zou zij...' pleitte ik.

'Kom nou mee, Karel,' zei het meisje.

Zij verdwenen in het duister. En ze hebben niet op 18 gebeld, want een kwartier later zat ik nog altijd aan die deur gekleefd. Toen heb ik maar hard gerukt. Zonde, hoor.

V

Toen de trein naar Amsterdam in Hilversum stopte, stond aan gene zijde van het perron zijn ijzeren broertje al klaar om naar Amersfoort te ijlen. Ik was opgestaan en had het raampje opgedraaid, teneinde gedurende dit oponthoud een ontsnappingskans te bieden aan de welhaast tástbare pijpsmoor, die een corpulente vijftiger met een gezicht vol jajem-aartjes en een sterk verkommerde gevoelskant nu al een uur lang in onze longen binnendreef.

Terwijl ik het hoofd naar buiten stak, passeerde op het perron een juffrouw. Het was een blonde sonate pathétique van diep in de dertig met een ongekuste mond en een boekenplankje vol Aart van der Leeuw. Ik keek naar haar, niet om te werven, doch meer uit menselijke belangstelling, maar zij schatte mijn blik verkeerd en gaf een bliksemschicht weerom. Zoiets van pas-op-of-ik-roep-de-stationschef.

Nou zeg, wat een ónzin. Ik knikte maar eens bemoedigend in haar richting, waarop zij zich star van verontwaardiging omkeerde en liniaalrecht de andere trein inklom. Net op dat ogenblik zag ik dat uit haar mantelzak een beursje viel en onbeheerd op het perron bleef liggen.

‘Juffrouw!’ riep ik.

Geen reactie. Zij verdween in de trein, maar dook even later op achter een raampje tegenover het mijne.

‘Uw beursje,’ wees ik, articulerend als een liplezer.

Wit van verachting keek zij terug. Vuilak, zei die blik. Toen nam zij met grote nadruk een verheffend boek ter hand, keerde mij de rug toe en begon ostentatief de geest te verrijken. Haar trein zette zich daarop in beweging. De mijne reed de andere kant uit. De corpulente vijftiger nam de pijp uit de mond en sprak onaangenaam grinnikend: 'Ze wou niet erg, hè?' En dat beursje lag mateloos eenzaam op het tweede perron te Hilversum, als een smartelijk symbool van het menselijk onbegrip.

Schelvis

Omdat die auto iets aan zijn as kreeg en als een uitgetelde atleet moest worden weggesleept, kwamen we niet om vijf maar om ácht uur bij tante Wies in het Gooi om ‘nog vele jaren’ te voegen bij de zeventig die zij daar in haar eentje reeds heeft omgekregen. De feliciteervisite was al lang naar huis en - neef - ik breng net het bordje met de pruimenpitten naar de keuken, anders hadden jullie me dinerend aangetroffen.

Terwijl haar opgewonden feestlach die laatste twee tanden oprakelde, kwam mijn vrouw met de al halfverlepte anjers op de proppen en vroeg ik maar eens of ze zich goed gevoelde. Nou, dat ging best, maar *wij* - hoe stonden *wij* erop, na zo'n onfortuinlijke autorit? Ze wedde dat we stierven van de honger en ging er meteen wat aan doen. Nee, nee - nou geen gemáár, als we eventjes tijd van zitten hadden, maakte zij in de keuken iets voor ons gereed. En weg was ze, bijna struikelend over de kat, die donker kijkend bij de deur liep en het kennelijk een dag vol ongepaste bereddering vond.

Een kwartier later was de tafel gedekt met het mooie servies, dat de oorlog van '70 nog heeft meegebibberd, en toen weer tien taaie minuten waren verstreken, bracht ze een enorme dekschaal binnen en zette deze triomfantelijk voor ons neer.

‘Kijk, dat eten jullie nou lekker op, dan ga ik intussen in de keuken het toetje maken,’ zei ze gezellig. ‘Pas óp hoor, - er mag niets over wezen als ik terugkom!’ En zij hief, koddig dreigend, haar oude vinger, gelijk vroeger toen ik er als logerneefje van vijf aan de klonterpudding met bessensap zat.

Nadat ze met de poes op de arm was weggesloft, openden we de schaal en keken ontzet in de ogen van een lang, gekookt dier, dat in een toestand van huilerig zelfbeklag op de schotel lag uitgestrekt.

‘Schelvis,’ zei mijn vrouw kokhalzend.

Nu kun je haar en mij met dit rulle gerecht de zee in jagen, maar tante Wies was daarvan blijkbaar niet op de hoogte en verwachtte, ginds in het keukentje, dat wij haar gedrocht nu smakelijk zaten te vermalen.

‘Het is een afschuwelijk beest en ik blijf hem niet,’ zei mijn vrouw en schoof haar bordje van zich, als een kind. Daar ik begreep dat hier gehandeld moest worden, nam ik een krant, rolde het dier daarin en stak het pakket handig in mijn binnenzak - nét op tijd, want tante vibreerde reeds naar binnen met de Delftse frisse.

‘Nou, jullie weten er raad mee!’ riep ze paf, want die schaal was zo leeg als de schouwburg na vijf jaar overheidsbeleid.

We bliezen de lege wangen bol en kauwden nog enige tijd op niets, teneinde haar te behagen, maar toen veegden wij de monden af en verklaarden dat het lekker was geweest. Het toetje leverde geen moeilijkheden op, maar toen we daarna in de trijpen stoelen zaten, begon die poes een diepe belangstelling voor mijn colbertje te tonen, want zo'n dier heeft een fijne neus.

‘Bij jou wil ze wezen, neef!’ riep tante getroffen, want Minet sprong op mijn knie en trachtte haar kopje geheel in mijn decolleté te begraven. Ik sloot kuis mijn jas, maar omdat zij bleef aanhouden en nu van onderen toegang zocht, heb ik haar op de grond gezet en mij even geabsenteerd, teneinde mij, ten overstaan van tantes verbaasde verjaarskalender, van die vis te ontdoen.

Terug in de kamer voelde ik mij veel beter, maar de poes heeft nog lang op de gang aan die deur staan krabben.

‘Doet-ie anders nooit,’ zei tante.

Een Deense blik

In Haarlem werd de treinreis eensklaps opgeluisterd door het veerkrachtig binnenstappen van een fletse man, met drie textielkaarten aan. Hij bezat een elegante wandelstok en voerde een onuitwisbare glimlach, waarboven zich een dunne, blonde knevel behendig aan zijn klein bovenlipje bleek te hebben vastgeklemd.

‘Goedemorgen,’ zei hij sonoor en ging op dat muffe achterbalkon-niet-roken met feilloze intuïtie naast een jongedame staan, die haar houdingloos hangen onverwijld liet overgaan in het alerte naar-buiten-kijken van een dame die verwacht te zullen worden aangesproken.

‘Vreemd wéér,’ zei de man. Ze had gelijk gehad.

‘Finnu?’ vroeg de juffrouw.

‘Wándelweer,’ decideerde de man besluitvaardig.

‘O ja?’ Ze wou geen twee keer ‘finnu’ zeggen.

‘Ik wandel graag,’ bekende hij ruitelijk. ‘Gisteren nog, heb ik een hele tippel gemaakt. Ik...’ Hij liep af als een pianola, glazig aangestaard door de rest van het balkon, die het wel wat vroeg vond voor courtoisieën, doch moest toegeven dat het aardig lukte. Want tegen Leiden was zij het stadium van ‘O ja?’ en ‘Finnu?’ al helemaal te boven en vertelde, zómaar uit zichzelf, over ‘die Amerikaanse jèstrumputtist - ik weet se naam niet meer, maar die hep óók se lange kapot geblase en se laatste tijgerrek heptie geblase voor se dochtertje in het ziekenhuis - 't is ofer de radio omgeroepe, me broer hep 't sélf gehoord.’

‘Zo zo, u hebt een grote broer - da's oppassen...’

We waren in Leiden. Er kwamen verscheidene dikke mensen binnen en het werd vol op ons balkon. Die ene lange, landelijke man kon er nog nét bij. Hij had een

Deense dog bij zich - een groot, geel kalf van een hond. Terwijl de trein zich in beweging zette, ging het dier een beetje passagieren in dat woud van mannenbenen en kwam, als vanzelf, bij de matineuze minnaar terecht. Die loog juist: '... met me wagen gezellig een toertje maken. Kom, kom - ik inviteer u - we rij den de bossen eens in...'

'k Sal wel wijser wese,' zei de juffrouw eerbaar, doch niet onbegerig.

De dog had zijn enorme kop tussen haar en de knevelman geschoven en keek met een paar grote, lichtgrijze knikkers de lucht in.

'Ach, maar waaróm nou toch niet?' vroeg de man en duwde met zijn knie de hondenkop weg.

'Je hép geen wagen,' meende de juffrouw.

De hond verscheen koppig aan de andere kant van het paar en keek weer naar boven. Het was een blik zoals alleen een dier die uit kan zenden - vol van een bodemloze, volstrekt onagressieve, doch hoogst overtuigende melancholie. Wat ben je toch een sukkel - zei de blik treurig - wat sta je toch weer op te hakken, op de vroege ochtend tegen dat wicht.

De man kon er niet goed tegen. Hij wendde zich af en jokte, slecht geïnspireerd: 'Toch wel - hij staat in de garage. Hij is stuk, ziet u.'

Het klonk mat. De juffrouw proefde zijn intonatie voor op haar tong en zei opeens kribbig: 'Ach vent - je staat me gewoon te beswendele.'

Den Haag was te dichtbij om het nog allemaal te lijmen. Ik zag ze 'ieder op eigen gelegenheid' het station uitgaan. Peinzend liep de hond zijn baas achterna. Hij had iets gedáán.

Het huis

‘Als de zon schijnt en het regent, is het kermis in de hel,’ placht mijn grootvader uit te roepen. Ik dacht eraan toen ik in de krant las dat de huren met zeventieneneenhalf procent zullen worden verhoogd. Als underdog behoort mij dit natuurlijk te verdrieten, maar achter de regen van mijn tranen ontsteekt de herinnering tóch de zon.

Want ik denk aan het huis. Toen ik nog een kleine jongen was, kocht mijn grootvader het, ter belegging van zijn spaarduiten, van een man met twee gouden voortanden, die telkens zei dat er meteen moest worden toegeslagen en erg in zijn sas scheen toen er ‘hier even getekend was’. Later bleek waarom. Niemand wilde in het huis wonen, omdat het was gebouwd door een debiele architect die geen enkel gebrek had vergeten aan te brengen. Het voornaamste ongerief werd gevormd door het zodanig aflopen der vloeren dat het meubilair langzaam doch vastberaden de tuin in gleed.

Veel meubilair heeft er, die eerste jaren, overigens niet in gestaan. Het huis werd kort nadat grootvader het had gekocht, verhuurd aan een man die zijn naam onder het contract plaatste met het toegeeflijk gebaar waarmee een volwassene een poppetje tekent voor een kind. Spoedig kwam aan het licht dat hij een berucht bankroutier was en nimmer huur betaalde. Op opa's beverige brieven gaf hij geen antwoord en in persoon was hij, na die joyeuze eerste keer, niet meer te treffen, daar hij geen grijpbare arbeid verrichtte en zich, in verband met zijn zondige wandel, alleen bij nacht en ontij in het huis ophield.

Op een keer liet de grijsaard de wekker om vier uur in de morgen aflopen, kledde zich in zijn goede pak, als

moest hij naar een plechtigheid, en ging met een trits kwitantiën in de zak op pad. Onverrichter zake keerde hij terug: er had wel licht gebrand, maar er werd op zijn gebel niet opgedaan. Waarschijnlijk deed de man nooit open - een koel, doch bruikbaar beginsel voor iemand die de zoete zijden van het leven prefereert.

Het kostte zeven martelende maanden om de fielt er weer uit te krijgen en zeven dure weken om de door hem verrichte vernielingen te herstellen. Toen begon het plaatsen der advertenties, waarin grootvader het huis, in strijd met de waarheid, als een riant home aanpreeft.

Vrijwel iedere morgen begaf hij zich, met de hoop die hem zolang deed leven, naar het courantenbureau, om te vragen of zijn publiciteit enig gevolg had gehad. Vaak mocht ik mee en al spoedig geraakte ik, op die manier, met het dagbladwezen vertrouwd, zodat mijn plan later verkeersagent te worden, allengs verbleekte bij het ideaal eenmaal een reporter te zijn. U ziet de rol van het toeval - er zijn mensen die minister worden omdat zij als kind vaak op het Binnenhof kwamen spelen.

Veel brieven kreeg opa overigens niet. De enige die ik hem ooit zag openen, frommelde hij meteen boos in elkaar, want de missive was afkomstig van een andere huisbaas, die om doorzending van overschietende reflectanten verzocht daar hij ook wat leeg had staan. Toch gelukte het de grijsaard soms mensen de belofte af te persen eens te zullen komen kijken. Hij begaf zich dan al bijtijds naar het pand en ging op een kist in de ledige voorkamer zitten wachten. Meestal kwam de betrokkene niet opdagen. Op een keer, toen hij daar weer onzegbaar verlaten zat, begon het te onweren en hoorde ik hem mompelen: 'Sloeg de bliksem er maar in!' Maar zelfs de elementen gingen het huis voorbij.

Pas in de oorlog begon opa als huisjesmelker te slagen, maar gelukkig werd hij niet, want nu ging hij weer gebukt onder het verbod de huur lekker op te slaan. Die zeventieneneenhalf procent zou eindelijk kleur op zijn wangen hebben gedreven. Daarom is het voor mij kermis in de hel vandaag. Ik hoop maar dat hij er iets van merkt, in de hemel.

Londen

I

Te Londen werd ik door een damesvereniging geïnviteerd voor een teaparty, die werd gehouden in een zeer oud bouwwerk, wat geen verwondering behoeft te baren, daar in deze stad álle bouwwerken oud zijn - ook de nieuwe. Toen ik er binnentrad, vond ik een fijn, introvert heertje voor de gesloten deur van de receptiezaal op wacht staan. Daar een Nederlander in Groot-Brittannië slechts zichzelf behoeft te zijn om een demonstratie van de grofste ongemanierdheid te geven, verkeerde ik in een staat van bereidwillige deemoed en stelde mij, na een kleine buiging, vriendelijk aan het kereltje voor.

Nadat hij mijn hand enige tijd peinzend in de zijne had gehouden, bleek dat hij belast was met het bewaren der jassen en alleen zo dromerig op die plaats had postgevat om te voorkomen dat iemand zou binnentreden zolang daarbinnen werd gezongen.

Vanuit de zaal klonk namelijk het geluid van een mannenstem, die, begeleid door een piano, een van die schrale Engelse liederen ten gehore bracht waarin vaak de fleurigste onderwerpen bedroefd worden behandeld. Deze keer ging het over een meisje in een boot. Vier coupletten lang bleef zij onder nauwelijks wisselende omstandigheden in het vaartuig, dat daarop verging in een klaterend applaus.

De vestiaireman deed nu de deur open en liet mij binnen. De zaal bleek geheel gevuld te zijn met vriendelijke oude dames, die een kleurig kordon vormden om de zanger, een magere, behulpzame heer die human naast de

piano stond als een schoolboekjesvoorbeeld van wat vrouwen boven de vijftig ‘een knappe man’ noemen. Daar hij reeds adem schepte voor een volgend lied, had ik geen tijd een plaats te zoeken. Genageld aan de plek waar ik stond toen de piano het voorspel inzette, bevond ik mij helaas slechts op één meter afstand van de vocalist die, instinctief steun zoekend bij een seksegenoot, gedurende het nieuwe lied zijn ogen onafgebroken op mij gevestigd hield en mij zodoende het hele werkje praktisch in het gezicht schreeuwde.

Dit was vooral zo'n smartelijke situatie daar de man zijn muziek met enorme fysieke krachtsinspanning ten gehore bracht en dan ook tijdens het zingen de door pijn verwrongen gezichten trok van iemand die gedwongen wordt salpeterzuur te drinken. Daar ik hem op geen enkele wijze wilde hinderen bij zijn strijd, zond ik een blik vol welwillende aanmoediging uit, maar al zingend werd zijn oogopslag steeds strenger, waardoor ik de indruk kreeg dat er wellicht achter mijn rug iets onaangenaams aan het gebeuren was.

Besmuikt keek ik om en ik bemerkte dat de dames, die mij kort tevoren nog op de voet volgden, zich geruisloos enige meters hadden teruggetrokken, zodat ik eenzaam in de ledige kring tegenover de zanger stond en daardoor, geheel ten onrechte, de indruk vestigde deel uit te maken van de attractie.

Teneinde deze valse verwachting teniet te doen, begon ik langzaam met kleine schuifpasjes achteruit te lopen. Toen ik echter meende nog ten minste een meter aldus te moeten afleggen, bleek ik de dames reeds te hebben bereikt. Ik voelde iets in de knik van mijn knie, verloor mijn evenwicht en stortte loodzwaar op de schoot van een breekbaar dametje, dat in begrijpelijke verwarring thee-

kopje en gebakbordje met kletterend geweld op de vloer neerwierp.

Nu zijn *dit* juist de dingen die men op Engelse recepties beter kan nalaten. De zanger sloot even de ogen, doch hij hield vol, maar de dames bleven mild voor zich uit kijken, als was het smijten met vaatwerk juist een aardige gewoonte op teaparty's. Daar het door mij verpletterde vrouwtje de ganse inhoud van het kopje over haar gewaad gekregen had, begon ik haar met mijn zakdoek driftig te reinigen.

Helaas ging ik in mijn ijver zó onbesuisd te werk, dat een broche waarmede een goed deel van haar bovenkleren in evenwicht werd gehouden, onklaar raakte, zodat verschillende blouses en draperieën van haar lichaam dreigden te glijden. Gelukkig was het lied nu uit en kon het vrouwtje zich, met de handen tegen de borst gedrukt, uit de voeten maken.

Hoewel mijn entree dus niet zonder complicaties was geweest, trad de gastvrouw met grote beminnelijkheid op mij toe en nam mij mee naar een kleine dame, aan wie zij mij op feestelijke toon voorstelde.

‘From Amsterdam!’ riep het wijfje met doodvermoeide geestdrift. Daarop verzocht zij mij mede te delen of ik Londen een mooie stad vond, maar toen ik mij juist verstrikte in een te breed opgezet antwoord, kwam de gastvrouw alweer met een andere dame en verdween de eerste opgelucht in de menigte. Daar ook de tweede wilde weten hoe ik Londen vond, beproefde ik de zin van zo-even opnieuw en bracht het nu tot een goed einde. De acht vrouwen van uiteenlopend postuur die ik vervolgens te ontmoeten kreeg, wilden gelukkig allemaal hetzelfde weten, zodat mijn volzin telkens aan diepte en overtuigingskracht won en op het laatst als een parel van mijn lippen rolde.

‘Dit is een meneer uit Holland,’ sprak de gastvrouw tot

de elfde dame, een zeer grote, beweeglijke vrouw, die over een niet te stelpen spraakwater bleek te beschikken. Ik wilde mijn bescheid over Londen maar weer afvuren, doch vernam gelukkig nog bijtijds dat het er deze keer om zou gaan mij een beschrijving van de historische achtergronden der zaal te geven.

Nu, het was een oud gebouw, dat bleek. Een halfuur later waren mij alle wandschilderingen, zolderversierselen en inscripties haarfijn uitgelegd. Daar ik herhaaldelijk ‘how interesting’ riep, werd de dame zó geestdriftig dat zij mij ook de aangrenzende zaal wilde uitleggen. Er had echter kort tevoren brand gewoed, zodat er geen licht aan was en een ijzige wind door de deels vernielde buitenmuur naar binnen blies.

De explicatrice scheen daarvan echter geen nadelige gevolgen te ondervinden, want haar stem bleef onverminderd uitweiden over de interessante details, die ik zou hebben kunnen waarnemen indien er geen brand en wel licht was geweest. Ik kon haar natuurlijk niet zien, maar hoorde dat zij ergens voor mij uit dreutelde en de levensgeschiedenis begon van een heer die hier vroeger, tot veler profijt, gehuisvest was geweest.

Opeens bemerkte ik tot mijn schrik dat mijn rechterbeen wegzakte in een opening tussen twee gedeeltelijk vernielde vloerplanken. Terwijl de stem steeds verder schreed in het duister, probeerde ik mijn voet uit de klem te trekken, maar even boven mijn enkel had de spleet zich grimmig gesloten en scheen niet van zins de prooi los te laten. Daar ik vreesde mijn beknelling niet lang geheim te kunnen houden en geen enkele behoefte had aan een tweede incident, gaf ik met de kracht der wanhoop een enorme ruk en bevrijdde mijn voet - zij het echter zonder schoen, die met een plofje in het onderaardse viel.

Toen ik mij juist plat op de buik geworpen had en met mijn ganse arm in het gat radeloos naar de schoen begon te tasten, kwam de stem, die onafgebroken had verteld, weer naderbij.

‘How interesting,’ riep ik gesmoord, want ik vreesde dat zij anders op zou houden. Inmiddels greep ik nerveus in modder en vuil, vond stenen en vermolmde houtbrokken en had eindelijk de schoen te pakken. Het eiste enig beleid hem door de spleet te krijgen, maar toen de dame, vlak naast mij, vroeg of ik verder nog iets weten wilde, wist ik met stralende zekerheid dat mijn rechtervoet weer naar behoren was geschoeid.

‘Nee, dank u,’ zei ik opgelucht. ‘Het was érg interessant.’

En ik volgde haar in de richting van de deur - hinkend, want de laatste duisternis heb ik gebruikt om met mijn zakdoek de modderklonten van de schoen te vegen.

II

In Middlesex, waar ik bij goede vrienden was, heeft iedere Engelsman een stil, stijf huisje om zich heen en een tuin met rechte heggen, die hij 's zondags dromerig knipt.

Daar de natuur mij heeft begiftigd met een uiterst gebrekkig richtingsgevoel, doorkruiste ik iedere avond de hele landstreek eer ik het huis waar ik logeerde, had gevonden. Vooral bij donker weer is dat erg gevaarlijk, want Engeland is een eiland, zodat men gemakkelijk in het water loopt.

Op een keer was ik zó ver afgedwaald, dat ik opeens in een woudje kwam. Achter mij stond het laatste landhuis, vol open vuren en in leder gebonden Dickensen, doch

vóór mij begon duister kreupelhout met faunen en bosgeesten, waarop de door Baedeker beloofde regen accuraat neerdreinde.

Daar ik mij zeer ontmoedigd voelde, bleef ik stilstaan, teneinde na te denken. Opeens hoorde ik nu, vlak in mijn nabijheid, een rauwe, menselijke stem zo'n vreselijke smartenkreet slaken, dat mijn hart de schok van de maand kreeg. Er gleed iets glibberigs langs mijn benen. Toen trad een donkere schim uit een dichtbij bosje en kwam onmiskenbaar op mij af.

Moest ik dan jong sterven in Middlesex? Ik begon al achteruit te lopen, maar de schim stak een bemoedigend pijpje op en sprak in het Engels de veronderstelling uit dat ik geschrokken zou zijn.

'Yes,' verklaarde ik, want ik ken gelukkig mijn talen.

De man lachte recht hartelijk en verklaarde daarop dat hij ginds in dat huis woonde. Hij had net zijn hond uitgelaten, maar dat speelse dier was alleen weer thuis te krijgen als de baas de gil afgaf die zo-even mijn bloed had doen stollen. Het beest schrok er namelijk iedere avond zó van, dat-ie met de tong uit de bek regelrecht naar zijn mandje draafde, waar hij dan de hele nacht nerveus op zijn botje beet.

'Het regent,' sprak de man ten slotte. 'Ik hou niet van regen. Do you?'

'No,' zei ik.

Naar waarheid, trouwens.

III

Toen Salomon Rotbach in 1933 als dunne, Duitse emigrant bij me thuis kwam, had hij een kuif op het hoofd en

een viool onder de arm - nu ik hem in Londen terugzie, is hij zo kaal als een knie en zo paf als een patissier. 'Na also du!' zegt hij en zijn vreugd blijkt tandeloos.

De kamer in onthullend ochtendlicht vertoont het ziektebeeld van de ongehuwde intellectueel: de melkpan op het schrijfbureau, lege rumflessen bij het gashaardje, dat meer stinkt dan brandt, frommelige kleren op stoelen en - boeken, boeken, boeken, overal waar ze niet horen.

'En, wat doe je nou tegenwoordig?' vraag ik, want destijds was hij van plan de wereld buiten Hitlers ressort met machtige composities te veroveren.

Ja, hij weerde zich nog steeds in de toonkunst. Herinnerde ik me Goldstein, de pianist uit Lübeck? Nou, die was hier zijn baas. Hij had een zaak, dat wil zeggen: hij verzamelde in een archief allerlei op de plaat vastgelegde wijsjes, die Salomon voor hem schreef: langzaam - treurige, fiks - opgewekte, vredig - pastorale of dreigend - aanstormende. De afnemers waren meest fabrikanten van bedrijfs- of reclamefilms. Die kwamen bij Goldstein en zeiden: 'Ik heb vijftig seconden muziek nodig bij een schoenblikjes-machine - die gaat zo van tjikke tjakke, tjikke tjakke. Heb je iets bijpassends?' En dan keek Goldstein in zijn catalogus onder tjikke tjakke en diepte een plaat met corresponderende compositie van Salomon uit de voorraad op.

'Dat is dan vrij van auteursrechten, zie je, en het kost maar zestien guineas, terwijl ze vijfhonderd pond zouden moeten schokken als ze het lieten componeren, en uitvoeren door een orkest.'

Vindingrijk, nietwaar? Ik keek in de kamer rond - de viool stond zeker in de werkplaats, want ik zag hem niet. Salomon ging 'Kaffee kochen' en de Londense regen kwam heel toepasselijk aan zijn venster wenen.

'Herinner je je Heinz nog?'

Een enorme, breedsprakige Germaan uit de Berlijnse vakbeweging, ook geëmigreerd in 1933 en door het Nederlandse vluchtelingencomité ontvangen met een gezicht van: ‘Nou, ú had toch waarachtig niet hoeven weglopen.’

‘Hij woont boven,’ zei Salomon en ik steeg vier trappen en vond hem in een vies bed, met een pil van een studieboek op de knie, terwijl zijn vrouw de naaimachine energiek deed snorren. Ja, hij studeerde nog steeds Nationaloekonomie. De politiek? ‘Ach, die Engländer machen es nicht gescheit, sie...’ De oorlog? ‘Die Jungs sind für ein Dreck ins Massengrab gegangen and die Amerikaner...’

De vrouw werkte maar door - zij verdiende het geld, begreep ik. Heinz opende vele boeken en wees mij passages aan die hij keurig had onderlijnd met rood of blauw. Pas toen ik de foto's van mijn kinderen liet zien, viel er een verlegen stilte over die twee.

Beneden stond Salomon klaar om weg te gaan. Ik liep met hem mee tot aan de underground, zag hem verdwijnen in de zich voorthaastende menigte - een kleine, zenuwachtige man. Ach, er zijn toch wel fronten waarop Hitler heeft gezegevierd.

IV

Zo'n nieuwe Convair waarmee de KLM tegenwoordig vliegt, tilt je in een oogwenk van Londen naar Amsterdam. Als ze wilden, konden ze het geloof ik nóg sneller, maar dan had de stewardess geen tijd genoeg al haar lekkers uit te delen. Want terwijl aan gene zijde van het raampje de wereld plotseling is veranderd in een bovenwolks poollandschap, dat je de eerste woorden van die Engelse film: ‘Dit is het universum - groot hè?’ in gedachten brengt,

doen ze binnen net of de piloot jarig is. Kom meneer - steek eens op, hier is een krantje, daar staat uw borreltje - en een koud kippenpootje zal er misschien ook wel inblijven, hè?

Op het laatst zit je, zo hoog in de hemel, een beetje confuus met dat hele cadeautafeltje op de knieën. Zolang egoïsme tot de menselijke oerkrachten behoort, is het natuurlijk héérlijk veel te krijgen, maar het verwacht de geest, tijdens de inzameling van al die genotsmiddelen, zo nu en dan door het venster kennis te nemen van een landschap dat bevolkt schijnt door louter prehistorische gestalten, voortthuisverend naar de schrikaanjagende kastelen, welke Gustav Doré, in zijn thans onbeperkte vrije tijd, op het uitspannel heeft getekend. Kijk, daar in de wolken beneden ons, is zo'n verdoezelde krater, waarin het mannetje van de maan zo nu en dan, voor de aardigheid, meteorsteentjes naar de aarde gooit en ginds op dat zwarte rotsplateau staat een brontosaurus tot de sprong gereed, die misschien...

‘Een stukje kauwgom, meneer?’

Stewardessen zijn, geloof ik, de enige functionarissen op deze aarde die uiterlijk volkomen overeenstemmen met de elegante beloften op de reisaffiches. Ik vind de personeelsselectie van de KLM, ook zuiver esthetisch bezien, bepaald geniaal en knik haar dan ook dankbaar toe voor al haar goede zorgen. Dan eet ik zoet mijn bordje leeg, want we dalen al.

‘Riemen vastmaken, alstublieft.’

We glijden door de wolken - daaronder is de wereld duister, maar ginds ligt Amsterdam met zijn beweeglijke lichtjes als een zeerooversschat, roekeloos uitgestrooid in de nacht. De heer naast mij, die op Croydon de pin-upgirl uit zijn *Esquire* trok en sindsdien in sprakeloze verrukking

naar deze Coca-Cola-Venus heeft zitten kijken, vouwt haar hoofdschuddend dicht en zegt met vette mond: ‘Geweldig hè?’

Merkwaardige vertellingen

Ochtendgloren

Wij hadden thee gedronken - of was het cognac? Ik weet het niet meer. In ieder geval kreekte de ochtend reeds toen ik op die vriendenstoep bij wijze van afscheid een paar keer langs de hand van mijn gastheer stak.

Soms wuiven mensen elkaar te lang na, maar ten slotte ging zijn deur toch dicht en stond ik alleen in de straat. Het was een nare straat, want die man woont aan de stadsrand, waar Amsterdam zo onspecifiek uit het gras opstaat. Ginds zag je weilanden en een enkel Mauve-boompje, maar hier was een rij gezeglijke huizen met zindelijke winkels en zo'n door passer en driehoek bedachte wijkkerk, waarvan die architect al lang spijt heeft.

Er hing iets akeligs in de lege straten onder het halflicht van de naderende ochtend. Het was of een zondvloed was opgedroogd, na de mensheid grondig uit haar bedoening te hebben gespoeld. Klikklakkend door die dampige stilte, sloeg ik een hoek om en voelde mij onwel.

Toen ik juist wilde gaan fluiten om deze onlust te keren, klonk er een wonderlijk rumoer en opeens zag ik door de nevel drie edele paarden naderen. Zij waren zeker weggelopen uit een weiland of een stal en zouden er straks weer worden ingejaagd, maar op dat grillig ogenblik liepen zij in hun glimmende naaktheid zó indrukwekkend door de uitgestorven straat, dat ik een ogenblik geloofde aan de grote ommekeer. Want Eric van der Steen heeft de opstand der dieren voorspeld in zijn werken...

Ik wou al naar het weiland lopen om deemoedig te gaan grazen, maar de paarden namen hun petten voor mij af en

gingen mompelend een kantoorgebouw binnen, waar zij blijkbaar in betrekking waren. Ik zag nog dat ze...

Och, misschien hebben we tóch wel cognac gedronken.

De busheks

Na een slecht gezouten diner en een trekkerige conversatie over Hamlet wedersprak mijn gastheer mij niet, toen ik luide aan mijn laatste bus begon te denken. Tot in de hall van zijn landhuis vergezelde hij mij nog, maar daar veronderstelde hij gemakshalve dat ik de halte wel alleen zou kunnen vinden en sloot de deur zó grondig en rinkelend achter mijn rug, of hij tot iedere prijs mijn terugkeer wilde verhinderen. Leave him to heaven, moet hij vrij naar het Deense spook hebben gedacht.

In het duister van de herfstavond tastte ik mijn weg door een volstrekt onbekend villapark, ontmoette twee stromeloze honden en stuitte eindelijk op een met zichzelf mompelende man, die tijdens het uitduiden van de bushalte bleek te ruiken naar een residu van zoete jam en kantoorboeken. Maar zijn adviezen waren juist, want reeds een kwartier later stapte ik het wachthuisje binnen.

Er zat alleen een middelbare juffrouw in, die eruitzag of ze in haar meisjesjaren vaak thee had gedronken bij Eline Vere, doch na de zelfmoord van de familiebankier duistere paden was opgegaan. Stil zette ik mij naast haar op het bankje. Zij opende haar tas, pakte er een zakje uit en zei opeens: 'Wilt u een zuurtje?'

'Nou mevrouw, als ik u niet beróóf.' En ik sabbelde al. Vaag-blauwachtig belicht door het alreeds op de volgende oorlog anticiperende spaarlampje, zond de vrouw mij een triomfantelijke glimlach toe en sprak op peinzende, licht

gegeneerde toon: ‘Gek hè - mijn eerste huwelijk was eigenlijk ongelukkig, maar onze huisdokter vond ik een schat. Wat deed hij? Hij vergiftigde mijn man tijdens een influenza. Het ging geloof ik met een hoestdrank. Ja, dat deed hij. Maar het kwam uit, meneer, en hij kreeg twaalf jaar. Dat is een lange tijd voor een vrouw alleen. Gelukkig leerde ik tijdens het onderzoek een heer van de politie erg intiem kennen. We trouwden, maar het verliep ook al niet naar wens, want hij was banaal, hij had nog nooit van Vauvenargues gehoord en wilde iedere zomer naar Driebergen. Kort voor de huisdokter vrijkwam, stierf mijn agentje onverkláárbaar plotseling. Ja meneer, 't was iets met het eten, denk ik. Wilt u nog een zuurtje?’

‘Nee,’ zei ik.

‘Nou,’ vervolgde ze, ‘die huisdokter... ik verveel u toch niet... nou - die huisdokter was erg achteruitgelopen in die twaalf jaar. Humeurig hè - en zo mager, zo mager... Ik ben trouwens maar het liefst alleen, wat u, meneer?’

De bus stopte piepend en ik stond op.

‘Hij is nu dood,’ sprak de juffrouw glimlachend.

Ze stapte niet in. Toen de bus wegreed, zag ik haar eenzaam in het huisje achterblijven, pratend, gesticulerend, glimlachend. Tot huis toe heeft dat zuurtje als een kei op mijn maag gelegen.

Ach ja...

Nu, aan visite was er die zondag geen gebrek, de loop bleef er onafgebroken in en pas tegen tien zaten we voor het eerst even zonder.

‘Hè, hè...’ zei ik, maar toen ging de bel. Mijn vrouw sprong aan het venster en rapporteerde: ‘De Royakkers

met een oude meneer - zijn vader, geloof ik, die logeert er...'

Nou, ik naar de deur. Kom binnen, kom binnen. Die grijsaard zwengelde onbesuisd lang aan mijn hand en noemde mij 'm'n jongen'. Als je het mij vraagt, had hij een bittertje op.

Wat stijf zaten we met zijn vijven rond de tafel, want wat moet je nu opeens met zo'n oude meneer?

'Heel de dag heb ik rondgekeuteld,' sprak de man opeens. 'Maar de onderdanen, die weten wat, als je mijn jaren telt...'

Zijn weinig betekenende mededeling droeg een brede Schiedammer kegel aan de avondschemer bij. Wat gek van Royakkers, dacht ik, om een beschonken pa mee te brengen, maar ja, sta je ervoor, dan moet je erdoor.

'U zingt zo aardig, hè?' begon ik, want ik herinnerde mij vaag zoiets te hebben horen verluiden.

De man zat peinzend naar zijn knie te kijken.

'Waar is hier het gemak?' vroeg hij opeens en rees overeind. Ik wees het hem haastig.

'Je pa is geloof ik niet wel,' zei ik, toen ik terugkeerde, tegen mijn vriend.

'Mijn pa?' riep hij. 'Dat is helemaal mijn pa niet!'

'Wie is het dan?' vroeg ik.

'Weet ik dat,' zei Royakkers kribbig. 'Hij belde gelijk met ons aan. Ik dacht dat jullie hem kenden.'

'O nee,' riepen wij. 'Voor ons is het een hele vreemde man. We hebben hem nog nooit gezien.'

Nog lange tijd hoorden wij hem in de verte knorren, mompelen en tekeergaan met het fonteintje, maar eindelijk kwam hij terug in de kamer. Hij scheen opgelucht.

'Mijn zoon, die woont bóven,' verzekerde hij ernstig. 'Ik denk dat ik maar eens naar hem toe ga.'

Nou, dat konden we billijken; je eigen zoon, die wil je wel eens bezoeken. Dag meneer! In de gang nam hij weer zo pompeus afscheid, of hij naar de Goudkust moest. Maar alles bijeen vond ik het wel een aardige man.

Boeh

Alleen thuis een tijdschrift raadplegend, las ik een artikel over de onlangs ontslapen spokenjager Price, die er een merkwaardig behagen in schepte met een stopwatch in Engelse spookhuizen te gaan zitten, teneinde te gepasten tijde personen zonder hoofd te kunnen narennen. Wat een vak! Ik consumeerde nog wat bijzonderheden over onverklaarbare voetstappen in een pastorie te Sussex en legde het blad toen kokhalzend ter zijde, want ik ben er zo een die schrill fluit en flink doorstapt in donkere lanen.

Alleen in de kamer zittend kreeg ik zo'n look-behind-you-feeling en besloot, om de sfeer te breken, een boterhammetje met hamspek te gaan nuttigen. Toen ik echter de keuken binnentrad, zat een magere, zeer bleke man met opgetrokken benen op het aanrecht en keek mij geboeid aan.

‘Pardon?’ zei ik.

De man sprak geen enkel woord. Hij stak de rechterhand in de decolletépunt van zijn vest en bracht een enorme knokel te voorschijn, die hij voor mij neerwierp met een voilà of het troef was. Om geen onbeleefde indruk te maken, wilde ik het been oppakken, maar je kon erdoorhéén doen met je vinger, zoals dat bij onderdelen van onverklaarbare gestalten trouwens te verwachten is.

Nou ja, dacht ik, straks word ik tóch wakker. En ik begon gewoon een boterham te snijden. Toen ik het plakje

hamspek erop legde en weer naar de man keek, pakte hij zijn neus tussen duim en vinger en trok hem van zijn gezicht als een stuk klei. Daarna plakte hij de neus er weer op en bleef hem een hele tijd ritmisch op en af zitten doen - zeker om mij te plagen.

‘Wilt u misschien ook iets eten?’ vroeg ik koel, want het kostte mij moeite heer te blijven. Hij gaf geen antwoord en wilde mij het boterhammetje uit de hand slaan, maar toen had ik hém tuk, want omdat hij van schim was, ging de lel natuurlijk dwars door de hamspek heen. Waardig stapte ik met mijn bordje terug naar de huiskamer. Hij spookte nog een poosje knorrig door de gang en trachtte zelfs de kat te jennen, door op handen en voeten te gaan lopen, maar toen mijn vrouw thuiskwam, liet hij zich gewillig wegjagen.

Ik denk dat hij moe was.

Sprookje

Er was eens een conducteur van lijn 16, die Jaap Wiedus heette. Op een mooie zomernacht wandelde hij van de remise naar huis en zag in de Govert Flinkckstraat een vogeltje met een gebroken pootje op de stoep liggen.

‘Ach vogeltje, laat ik jou eens even helpen!’ zei de conducteur, die een goed hart had, en hij boog zich voorover en spalkte het pootje met zijn sigarettenpijpje. Toen hij klaar was, veranderde het vogeltje eensklaps in een fee en de fee sprak, met een fijn stemmetje: ‘Omdat je zo lief voor me bent geweest, mag je een wens doen.’

Nu was de conducteur een wijs man. Hij vroeg dan ook geen twintig kaartjes voor het Stadion, maar zei: ‘Ik wens

dat mijn vrouw en ik, mijn kinderen en later hun kinderen, lang en gelukkig zullen leven.'

'Goed, het zal gebeuren,' zei de fee. 'Nu verdwijn ik weer.'

Maar zij bleef op de stoep staan.

'Nou, verdwijn dan,' sprak de conducteur.

De fee kreeg een kleur.

'Ik ben er nog maar pas bij,' fluisterde ze gegeneerd. 'En verdwijnen is zo moeilijk. Maar ik heb wel geleerd hoe het moet.'

'Als ik soms wéér helpen kan...' zei de conducteur, maar de fee riep: 'Daar gá ik al!' - en weg was ze. Blijkbaar had ze het knopje toch nog gevonden.

Terwijl de conducteur vrolijk fluitend naar huis liep, steeg het feetje, dat Fietje heette, naar het hoofdbureau, dat zowat boven Haarlem onzichtbaar in de lucht staat. (Daarom woont pater De Greeve in die stad.) Bij de hoofdfee van dienst leverde zij haar verbaal in, netjes dun en dik geschreven. Even later werd ze binnengeroepen.

'Dit is zeker je eerste wijkdienst,' zei de hoofdfee.

'Ja,' klonk het onzeker.

'Nou, je hebt ons wat moois gebakken!' vervolgde de ander. 'Wie heeft je eigenlijk opgeleid?'

'Fee Marilona,' zei Fietje.

'Dacht ik het niet - fröbelmethode,' riep de hoofdfee. 'Marilona is die oude prutseres, die ons indertijd dat akkefietje met de schone slaapster heeft bezorgd, waar de hele wereld nu nóg over praat. Als dat je meesteres is geweest, dan begrijp ik wel dat je in de Govert Flinckstraat drie generaties geluk staat uit te delen of het geen geld kost.'

'Maar die conducteur was écht heel aardig voor me geweest,' snikte Fietje. 'Hij spalkte mijn pootje...'

‘Ach kind, dat deed hij toch alléén om in het Dagboek te komen,’ riep de hoofdfee cynisch. ‘Maar goed - jij bent er ingetrapt en hebt hem zes lange, aangename levens beloofd. Maar sukkelkje - weet je wat dat zeggen wil? Dat betekent dat ik straks zonder schaft aan de slag kan gaan, om een oorlogje of drie te voorkomen. Ik moet een ploeg vakmensen naar Rusland sturen om alle machtsverhoudingen te verbuigen, ik kan mijn beste kabouters in Amerika aan het werk zetten om een rijtje trusts en kartels omver te duwen, ik moet in Duitsland al dat puin in één nacht overeind krijgen, ik moet die Hollanders van hun aangeboren hebzucht afhelpen - ga er maar an staan! - en ik moet in Engeland... nee, in Engeland kan ik niets veranderen. Daar mag het niet.’

De opperfee zweeg en schudde meewarig het hoofd.

‘En dat moet ik dan allemaal doen,’ vervolgde zij met pathetische stemverheffing, ‘terwijl de helft van mijn personeel met vakantie is. Begrijp je nou wat je hebt aangericht?’

Feetje Fietje knikte bedroefd. Zij ging terug naar de aarde en vertelde het allemaal aan de conducteur. Nou, die vond het ook jammer, dat het niet kon. Maar zijn vrouw zei dadelijk: ‘Zie je nou wel?’

Want ze had er nooit het geringste vertrouwen in gehad.

Verloren stilte

Als ik Tati was, maakte ik een film over de tragikomische historie van het Franse plaatsje St. Tropez. Het ligt aan de Middellandse Zee, maar meer de kant van Marseille op, waar de azuren kust nog niet helemaal van de Horecaf is. Een stokoud haventje, met kriskrasstraatjes, iedere hoek een schilderij, iedere voorbijganger een type. Aan de kade staat het standbeeld van de Admiraal, een man van onduidelijke historische herkomst, die iets heeft van de heer Gerbrandy, op weg naar een bal masqué. Hij werd daar op zijn voetstuk gezet, in een tijd toen iedereen wist waarom - maar dat is allang geleden.

Want eerst kwamen de schilders. Zij zijn sinds jaar en dag de onvermoeibare zoekers naar plaatsen waar het leven nog echt is, maar terzelfder tijd de kwartiermakers voor de zwerm die de pret verzuren zal. Het aantal mensen dat zich te slim acht voor de grote toeristencentra en de wereld afvlooit naar kleine, liefelijke plaatsjes, waar eenvoudige bewoners nog niet weten dat zij hun pittoreske pracht en hun smakelijke keuken ver onder de markt verkopen, is tegenwoordig zo talrijk dat zij nieuwe centra vormen.

Die eerste schilders zullen St. Tropez dan ook heugen! Zij zijn allang weer verdwenen, maar alle schaduwgewassen van de kunst tieren welig in hun verlaten kwartier en trachten de rechthebbende bloemetjes radicaal te verstikken. In het haventje maken aangrijpende miljonairsjachten de spoeling voor de vissersbootjes dun, op de kade groeit de stroom van terrasstoeltjes zó gestadig, dat men allang met vermout en gin fiz om de stenen Admiraal heen zit en in het ene huis dat nog geen café werd, vestigde een Parijs modemagazijn de bron waaruit de sublieme truitjes en

shorts wellen die de voorbijgangers tot zulke weldaden voor het netvlies maken.

Tot lang na het spookuur bewegen deze gedurfde mensen zich door de beeldige oude straatjes en de nachtclub stampt nog muziek als de eerste vissers op blote voeten uit hun donkere huizen komen en een authentiek net beginnen te boeten. Want ze *zijn* er nog - de échte inwoners. Sommigen van hen, die het restaurantbedrijf uitoefenen en genoeg conjunctuurgevoel hadden, bewijzen hun emancipatie door zich óók te hullen in de schrille gewaden die Picasso wel zal hebben ontworpen, maar de meesten waren te oud en te vastgeroest om uit deze bonte storm van het toerisme nog iets anders over te houden dan de stille verbazing waarmee ze, op een stoeltje voor de deur, naar al die geavanceerde verschijningen zitten te kijken.

De gemeentelijke omroeper, die een atonale trompetsolo aan zijn mededelingen vooraf laat gaan, weet zó goed dat hij typisch is, dat hij de voze glimlach vertoont van een kleuter die te vaak is opgetild, en zelfs de dorpsgek, die op blote voeten mompelend langs de haven loopt, heeft dit seizoen een bakje met prentbriefkaarten en zonnebrillen voor zijn buik.

Zo gaat alles voorbij. Alleen de stenen Admiraal rijst zwart en geheimzinnig boven de terrassen uit. Men heeft wel een reclamebiljet op zijn rug geplakt voor een vermakelijke 'nuit existentialiste', maar het deert hem niet. Want over de wimpels van de dure jachten héén staart hij de zee in en die is - godlof - nog net als vroeger.

O, Excellentie...

Natuurlijk, natuurlijk, Hooggeleerde Lieftinck - het is niet uw fout maar de mijne! Ik had moeten sparen, maar verkwiste. Ik had iedere dartele inval moeten bedwingen, maar gaf toe. Ik had moeten inzien dat uw dag zou komen, maar was blind. Toen kwaamt gij en sloegt toe en tot ver in de omtrek klonk het klaaglijk gekerm, waarmee wij vielen in de peilloze diepte van ons financieel wanbeheer.

Daar liggen wij nu, vleugellam - en voegen de zielige centen en dubbeltjes bijeen die het feestelijke leven van vroeger in onze zakken heeft overgelaten. Ver, héél ver is thans de zon, die eens onze roekeloze dagen bescheen. Vol heimwee zenden wij nog wel eens een blik naar omhoog, maar dan ontwaren wij, over de rand van de afgrond, slechts uw ernstig gelaat, duidelijk geadeld door het schoonste wat een mens op aarde kan erlangen: gelijk! Want gij staat onnoemelijk in uw recht. Gij haalt uw netten in en niet lage hebzucht is uw drijfveer, maar het belang van ons mooie, zo terecht aan de baren ontworstelde land zweeft u, bij uw geheiligd beulswerk, als een stralende muze opzijde.

Maar tóch...

O, denk niet dat ik eronderuit wil. Ook de kastijding smaakt zoet, als men beseft haar te hebben verdiend. Gij zúlt mijn pond vlees hebben, twijfel daaraan niet. Maar toch zeg ik 'Maar tóch...', want ik krijg de nobele inval u niet te wijzen op mijn eigen leed, maar op dat van Willem, een evennaaste, elders in de schacht. Ook *hij* is het pad der zonden gegaan. Ook *hij* heeft uw geniaal belastingstelsel onvoldoende in het oog gehouden. Ook *hij* heeft veel te weinig gereserveerd. Een snoer van aanmaningen en

dwangbevelen beneemt hem thans de adem en geselt terzelfder tijd zijn lieve vrouw. De zoetgevooisde omgangstoon welke de echtverbintenis van dit aardige tweetal vroeger tot zulk een verkwikkend samentreffen maakte, is verkeerd in het hees gestamel van angst en schraapzucht. Elke cent zuigt zij hem af, om uw wakkere, plichtsgetrouwe belastinggaarders tevreden te kunnen stellen - ja, zij woelt zelfs, als hij slaapt, in zijn weerloze textiel op de stoel, om nog een weggescholen kwartje of dubbeltje te kunnen voegen bij het bedrag, dat veel te klein is om uw rechtvaardige geeuwonger te stillen.

Soms wordt hij wakker en ziet haar bezig. Dan komen er wóórdén, professor, want gij kent immers het ruwe, egocentrische karakter des mans: hij wil altijd nog iets reserveren voor de zonde van de sigaar of de kleine, nutteloze vlucht van het bittertje... Goed, goed, Excellentie - gij hebt gelijk, ik breng u hulde, want gij dient het land veel beter dan die Willem, maar hij is niettemin een realiteit van ontwapenende menselijkheid.

Vanmiddag kwam ik hem tegen, versomberd en verbruut. 'Luister,' zei hij. 'Ik had haar gisteren weer betrapt bij het zoeken in mijn zakken. We kregen ruzie, ik zei hárde woorden en ging heen, met de deuren smijtend. Des middags kreeg ik wroeging. Arme Mien, dacht ik en ik kocht bloemen voor haar, van de éne knaak die, in de voering van mijn vest, aan haar lucide handvaardigheid had weten te ontsnappen. Tranen van dankbaarheid stroomden over haar zorgendoorgroefd gelaat, toen ik haar de ruiker overhandigde. Zij wierp zich in mijn armen en éven voelde ik de ongebreidelde vreugde uit de lichte dagen van vóór de heffing ineens. "Willem..." fluisterde ze. "Ja, liefste..." antwoordde ik teder, "Willem..." hervatte zij, haar lippen vlak bij mijn oor, "hoe kwam je aan het geld voor de bloe-

men en...” Zij aarzelde even. Toen zei ze: ‘En heb je soms nog méér...?’”

Hier zweeg de verteller.

‘Het zijn de láátste bloemen die ik voor haar heb meegebracht,’ sprak hij somber.

Vraag en aanbod

Ha, dacht ik te Harderwijk, dáár ligt nu een vulpotlood in de etalage zoals ik reeds sinds mijn prilste jaren heb willen bezitten. En ik legde mijn hand begerig op de deurknop en trad het boekhandeltje binnen, gelijk een kind dat een mooie tol gaat kopen.

De winkel was leeg, maar na enig roepen trad een kleine, driftig bewegende man achter de toonbank en nam mij met groot wantrouwen in ogenschouw. Blijkbaar had ik hem bij het eten gestoord, want zijn vuurrode wangen stonden nog bol van het voedsel, terwijl hij een klein vissenstaartje dat hem uit de mond hing, met een ruk verwijderde en nijdig tussen de kantoerbehoefte wierp.

‘Goedemiddag, meneer,’ zei ik beleefd en plaatste mijn tas op een stoel. ‘Het betreft vulpotloden. Ik zou graag eens...’

De man begon plotseling zó buitengewoon verontwaardigd met het hoofd te schudden, dat ik even verstomde. Met kracht slikte hij daarop al het eten tegelijk door zijn keel, begon erbarmelijk te hoesten en bracht eindelijk met grote verbittering uit: ‘Vulpotloden, hè? Je denkt: kom, zo'n karhengst in Harderwijk, dié praat ik eventjes nog een gros aan, nietwaar? Maar dacht je dan soms dat ik er al doorhéén was, snotneus?’

En hij liet zo'n gekweld geschater los, dat ik een pasje achteruit deed.

‘U begrijpt me verkeerd,’ hervatte ik vriendelijk. ‘Ik wil u helemaal geen vulpotloden verkopen, maar...’

‘Nee, natuurlijk niet,’ riep de man met grimmig sarcasme. ‘Nee, er hóéft immers nooit gekocht te worden, dat liedje ken ik! Even de collectie tonen, niet? Vrijblijvend

kijken, wát? En dan maar klessen en kiessen en klessen, totdat een eenvoudig mens...'

'Maar ik wil helemaal niet klessen!' riep ik, doch hij opende grommend van woede een lade en smeed wel zes kaarten vol met eensluitende exemplaren van het door mij begeerde vulpotlood op de toonbank.

'Alsjeblieft!' brulde hij. 'Een gros! Honderdenvierenveertig stuks. Ik kan ze in de grond steken, misschien groeien ze. Maar verkópen? Geen schurftige hond die er een zou lusten. En het beest heeft gelijk, want het zijn de erbarmelijkste prullen die ik ooit in mijn zaak heb gehad. Tot het eind van mijn vervloekte jaren zal ik die dingen met me mee kunnen slepen en dat alleen omdat ik me door *jou* omver heb laten smoezen. Kóm meneer, probeer eens een grosje. Jazeker - waarom geen wagonnetje? Of een schippie? Goed, goed, ik klaag niet, het is mijn straf. Maar kom nou niet opnieuw met je smeerboel aanstappen, want dan zou ik waarachtig mijn handen niet meer thuis houden.'

Hij ging zó vervaarlijk overhangen, dat ik terugweek. Bij de deur heb ik nog gezegd: 'Maar ik bèn die reiziger niet. Ik wou zo'n potlood kopen.'

Ik geloof dat hij flauwgevallen is.

Vrije tijd

De meeste mensen staan des morgens geheel verkeerd op. Na jarenlange studie heb ik dit alom veronachtzaamde grondprobleem geheel onder de knie gekregen. Ik sta thans zó meesterlijk op, dat ik u mijn kennis van deze stof niet langer mag onthouden.

Vroeger, toen ik ook nog dwaalde, had ik de populaire gewoonte op wekkerslast bruusk op het koude zeil te springen - een afschuwelijke ervaring, die een trauma verwekt dat tot diep in de middag doorvreet. Juist bij het ontwaken mag geen enkele ondoordachte handeling geschieden - dit is een kernprincipe. Wie geestelijk onbeschadigd op de been wil komen, moet er dan ook ongeveer twee uren voor uittrekken.

Zodra de ruwe, mechanische wekklink de hemel des slaaps doorscheurt, kan de ontwaker héél even de ogen openen om vaag kennis te nemen van het vertrek in brakke ochtendschemering en het venster dat de trieste grijsheid van de dag in een strenge lijst zet. Na deze onaangename ervaring sluit hij de ogen onmiddellijk weer en een halfuur lang mag niemand hem beroeren, zodat hij ongestoord gelegenheid heeft de opgedane indrukken te sublimeren.

Dan komt de tweede fase: het vriendelijk paaien. Scherp uw huisgenoten in dat zij, in deze uiterst sensibele periode, alleen met duidelijk verneembare hartelijkheid het woord tot u mogen richten, want één enkele bitse klank kan alles vernielen.

Zij die de ontwaker toespreken, moeten het opstaan als iets geheel facultatiefs behandelen en de toon van de belangeloze adviseur bezigen. In het halve uur dat nu volgt, kan, onder het aandragen van opwekkende spijzen en

dranken, het begrip er-uit-komen met fijn beleid worden opgeschroefd tot een toch wel noodzakelijke stap. De patiënt ligt dan trouwens reeds met lege-open ogen naar de zoldering te staren en zijn omgeving weet: nog een kwartiertje en hij zal antwoord geven op vragen en misschien bewegen met hoofd of armen.

Is dát ogenblik eenmaal aangebroken, dan mag de radio zacht een vioolconcert of een pianowerk van verheven kwaliteit aanheffen. Langzaam verwijderd de ontwaker nu de dekens en zie - hij verrijst zonder wrok en gaat, even later, het huis uit als een man die met niemand in proces ligt.

II

‘Goed,’ zegt de lezer, ‘ik ben opgestaan volgens uw richtlijnen. Maar wat dan?’ Dan gaat u naar uw werk, daar kan ik nu eenmaal niets aan veranderen. Hebt u echter een vrije dag, maar geen geld om iets leuks te doen, dan zijn hier enige aanwijzingen waarmee u wellicht uw voordeel kunt doen.

Kijk vriend, om te beginnen moet u afzien van alle vermaken waaraan de heer Thorbecke op zijn plein met zulk een begrijpelijke geringschatting de groen bestoven rug toedraait. Doe liever kleine, beminnelijke dingetjes, die er anders bij inschieten. Praat eens met de poes. Roep ‘Mooi weer, buurvrouw’ uit het venster. Was uw hals. En stap dan ontvankelijk de straat op.

Wat daar gedaan? Niets. Begin te drentelen en zie wat er in een gewone stad al niet geschieden kan. Soms bijten hondjes andere hondjes zonder enige aanleiding! Op bruggen staan altijd gevoelige mannen zeer bedroefd in het

water te kijken. Doe het ook. Het heeft niet de geringste zin, doch het ontspant de geest en is geheel gratis.

Gaat het op den duur vervelen? Dan maar flink doorstappen naar het postkantoor, teneinde de vulpen op staatskosten te vullen. Nu, daar hebt u de regering aardig tuk! Er valt trouwens nog meer te doen, want in zo'n ruimte vol mensen kunt u meteen beginnen aan de ideële onderbouw van uw dagje. Maak praatjes met die en gene en binnen het uur zult u stuiten op zo'n aardige man die u precies weet uit te leggen waarom er hélemaal geen oorlog komen kán.

Zulke gesprekken zijn verkwikkender dan een Turks bad. Ik voor mij ben er nu al drie maanden lang in geslaagd elke dag zo iemand te vinden. Er zijn prachtkerels bij, die betogen met een overtuigingskracht of ze bezig zijn een levensverzekering te plaatsen. Dat is dan ook wel een beetje het geval.

Na zo'n gesprek is uw vrije dag goed. U stapt veerkrachtig verder, slaat nauwlettend acht op de gedragingen van poezen, laagvliegende vogeltjes, verdrinkertje spelende jongens en in zichzelf pratende grijsaards. Mijd de bioscoop, want tien tegen één wordt daar de een of andere huilerige morbiditeit vertoond, zodat u er na een uur op handen en voeten uit komt kruipen. En dan is alles wat de optimist in het postkantoor, de jongetjes op de platboomschuit en de stille waterkijkers op de brug aan warmte in u ontstaken, reddeloos uitgetrapt, want de hele verdere middag loopt u na te simmen over het droevige lot van die dame uit Hollywood of die heer uit Parijs.

En ik vraag maar - wat gaat het u áán, op een vrije dag?

III

Dit alles mag aantrekkelijk klinken - het zinkt reukeloos in het niet bij de wijze waarop ik zelve onlangs mijn zondag besteedde. U moet namelijk weten dat ik in het geheel níets gedaan heb. Ho, ho, sta nu niet dadelijk klaar met een oppervlakkig oordeel, maar tracht u te verdiepen in de immense rijkdom van het ter tafel gebrachte begrip. Er zijn vluchtige geesten die er zich reeds op willen laten voorstaan dat zij niets hebben gedaan, indien zij eens een dagje lang geen enkele arbeidsprestatie verrichten. Zij zien echter over het hoofd dat zij hebben gelopen, gepraat, ja, misschien zelfs wel gelezen. Maar is dat soms niets? Het lijkt er niet op!

Van nature gewoon de dingen grondig aan te pakken, heb ik boven die zondag een dichtregel van Bloem geschreven, waarin wordt gezegd: 'leven is ademen'. Des ochtends om elf uur heb ik mij in een leunstoel gezet, met de bindende opdracht letterlijk iedere niet voor het biologisch voortbestaan noodzakelijke inspanning te vermijden.

Dit impliceert reeds dat ik het ademen dus doorzette. Ook bewoog ik wel eens voet, arm of hand, doch alleen om moe geworden spieren te ontspannen. Het kostte mij niet de geringste moeite het denken geheel na te laten - een observatie die ik vermeld met enige reserve, omdat het misschien een zuiver persoonlijke ervaring is. Van universeler betekenis lijkt mij evenwel de waarneming dat het afzien van iedere beweging en een volstrekt ongetucht beheer over de hersenschors de zondaghouders drup voor drup vullen met een verkwikkende zaligheid. Door een volle dag lang af te zien van iedere beslissing, ook de allergeeringste, geraakt de mens los van alles wat knelt. Hij wordt bezit van het stromend heelal, hij lost zich op in het

onnoemelijk gonzen van het universum en hem rest op deze aarde nog slechts één stekend probleem. Dat zijn vrouw telkens zegt: ‘Wat zit je daar toch sullig. Ben je soms ziek?’

Want vrouwen kunnen het niet. Zij zijn van nature te dribbelig.

IV

Nu moet ik er, wil misverstand voorkomen worden, dadelijk iets bijvoegen: het heeft geen nut aan zo'n contemplatieve zondag te beginnen als u er niet van binnenuit naar verlangt en terdege toe bent voorbereid. Dus geen praatjes als ‘O, het regent, dán maar navelstaren’, want dat mislukt altijd.

Ik merkte het laatst nog. We hadden ons een uitstapje voorgenomen, maar het dreinde stroperig uit een staalgrauwe lucht. Het was geschikt weer om je op te knopen.

Daar ik mij van het tochtje veel had voorgesteld, bleef ik zonder psychische rust, ja, eerder mokkend, met de schoenen uit voor het raam zitten. Maar er gebeurt weinig in de straat, als het zo regent. Soms gaat er een radeloze hond voorbij. Of een man, die nodig ergens heen moet. Ook zie je wel eens een druipende auto. Dag, auto. Maar hij rijdt gewoon door.

Toen ik net had besloten dan maar weer naar bed te gaan, kwam Arnold naar buiten. Een enge jongen van dertien jaar, die uitsluitend handelingen verricht welke tot kwade gevolgen leiden. Hij is er zo een die vliegjes de vleugeltjes uitrukt en goudvissen doodknijpt. Later zal hij ongetwijfeld een capabele man worden in de maatschappij,

maar voorshands zou je hem voornamelijk een schop geven.

Dat wilde die meneer dan ook doen. Die meneer was namelijk het bevoegd gezag over een geparkeerde auto aan de overkant en Arnold had beproefd of hij met zijn mesje de lak van het spatbord kon verwijderen. Daarom kwam de meneer zo boos naar buiten rennen. Hij wilde een lel verkopen. Maar Arnold liep weg en die autovent erachteraan.

Nu heb ik hetzelfde als meneer Visser van Vestdijk - ik houd van lekker kijken als er iets akeligs gebeurt. Het vervelende was echter dat die twee uit mijn beeld liepen. Door het andere raam kan ik het zien, dacht ik en ik sprong op, om erheen te ijlen. Daar ik mijn reeds zo lang rustend lichaam zonder enige waarschuwing in volle werking stelde, haakte ik met mijn linker grote teen in mijn rechter broekspijp, viel dreunend ter aarde, krabbelde overeind, gleed uit over de mat, kroop op handen en voeten naar het raam en riep nijdig: 'Zie je wel, nou zijn ze al weg!'

'Wat dóé je toch?' vroeg mijn vrouw, uit haar boek opkijkend, want ze was geschrokken omdat ik opeens zo herhaaldelijk neerkwakte.

't Was Arnold!' zei ik verongelijkt. 'Hij zou een klap krijgen.'

'Nou, daarom hoef jij toch niet telkens op de grond te vallen,' sprak zij verbaasd. Toen ben ik maar weer naar bed gegaan.

V

De lezer, afgeschrikt door dit avontuur, schudt het vriendelijke hoofd en zegt: 'Nee, uw vrijetijdsbesteding is mij

toch te gecompliceerd. Ik ben een gezelligheidsmens, ik wil op zo'n dag ergens héén waar andere mensen óók heen gaan.'

Goed, goed - ga naar Artis. Als de zon schijnt, treft u er uw soortgenoten bij duizenden aan. De directeur vindt dat prettig, maar ik ben er niet zeker van dat de ijsbeer hem bijvalt. Het is zonder meer duidelijk dat de noordpoolkwant, die men daar nu al zoveel jaren gevangenhoudt, nodig eens bij de psychiater op de divan moet, want hij loopt bepaald handenwringend door zijn mistroostige woning. De troebele ogen half toe, de verkwijlde mond een beetje open, lijkt hij op iemand die uit louter zelfkwalling het verzameld oeuvre van Dostojevski van buiten heeft geleerd en nu probeert het allemaal weer te vergeten, door opgejaagd heen en weer te stappen en te schudden met het hoofd om de daarin opkomende gedachten reeds bij voorbaat te ontkennen.

Je voelt scháámte voor zo'n kooi - zoiets van 'laat dat beest toch naar huis gaan'. We zetten toch ook geen Nederlandse koe in een krat op de noordpool? Nou dan. 'Thalassarctos Maritimus' heet zo'n ijsbeer eigenlijk, maar een jongetje met een matrozenpet roept: 'Dag hondje.' Sprakeloos van gekrenktheid keert het nobele dier zich af en is van achteren net een corpulente opa, die ten gerieve van zijn kleinkinderen op handen en voeten loopt. Ik scheur me van hem los en weet voor eeuwig waar het woordje 'ijsberen' vandaan komt.

De gewóne beer, die in een aanpalend hok woont, doet minder tragisch aan. Een bolle, picnische domoor, met diepe belangstelling voor de maaltijden maar zonder grote, brandende verlangens des geestes.

'Geef 'm een stukkie sjokola,' roept een man, die voornamelijk in paarse bretels is gehuld - en zie, het beest

snúffelt zelfs aan de ploertige gift, overweegt kennelijk een hapje, heeft kortom geen trots meer. Nee, dán de leeuwen. Iedereen zegt altijd dat ze zo edel zijn, zo kennelijk de koningen Nobel - maar ik vind dat ze veel meer weg hebben van stugge, rancuneuze boerenmannen. Er broeit iets in die hokken, er hangt een stemming van 'wácht maar'. Wat hier ten overstaan van deze roofdierengalerij aan vernedering wordt toegebracht, breekt het hart van iedere objectieve toeschouwer dan ook in duizend stukken. Oordeel zelf: een troep bête schoolkinderen staat voor het tijgerhok en roept: 'Kssjt, kssjt - boe boe...' en de tijger rent achter de tralies heen en weer en zendt een gebrul uit waarbij de hemel splijt. Wat zou hij graag dat klasje even bij de boterham nuttigen. Maar de meester komt aangedribbeld en zegt: 'Jongens, één ding - je moet 'm niet plagen!' Daar ben je dan met allebei je handen tijger voor! Moet je in bescherming worden genomen door een kereltje dat je zó in je holle kies zou stoppen! Stel u voor dat de vlieg die op uw hand loopt van een andere vlieg moest horen: 'Hè nee, pláág 'm nou niet...'

De tijger smijt zijn verzamelde gramschap de lucht in via een verschrikkelijke brul en hij werpt zich nóg maar eens tegen die vervloekte tralies, maar zijn vrouw mompelt op de achtergrond: 'Ach Wim, maak je toch niet zo driftig. Je wéét toch - je kúnt er niet uit... Het is nu eenmaal een drukke dag vandaag en dan moeten we allemaal wat door de klauwen zien...'

De leeuwen weten hoe dat moet. Ze hebben iets van 'immer leise, immer leise...' In de zon liggen. Zeer koel terugkijken. Een diep, stil water zijn. En dan plótseling, op een goede morgen, een ferme hap uit de oppasser, om de schrik erin te houden...

'Pa - gane we nou naar de apies?'

Vóórt - door de broeihitte van het reptielenhuis, waar de krokodillen zich als afschuwelijke gargouilles dood houden en de vliegende hond blijkt neer te komen op een eierzuchtig diertje-van-niks dat, om óók eens op te vallen, een paraplu heeft aangetrokken. Van een mateloze arrogantie is vervolgens de kameel - een dier dat, op de laatste scheppingsdag, werd gemaakt van stukjes die tóch over waren. Hij toont onder de pony van een barmeisje de solemnele gelaatsuitdrukking van iemand die uit goede bron heeft vernomen dat hij bij de volgende lintjesregen ook in de drup zal staan. Er is iets stompzinnig redelijks op het gezicht van een kameel, iets van vele kanten onderscheiden, maar nooit een samenhang. Sommige mannen zien er zo uit. Hun vrouwen lopen weg maar behouden voor het leven de zuigende herinnering van zijn goedheid.

Maar stil - als we aan zúlke beschouwingen toe zijn, kunnen we het best inkeren tot de jeugd. In de kinderboerderij staat klein Amsterdam jongetje aan jongetje. En men aait het lammetje, dat lieve stukje poëzie, en ziet neer op het biggetje, een oud, dik kind, dat bedremmeld uit zijn vet hoofdje kijkt. De kalfjes groepen mistroostig en zonder enig vertrouwen in de opzet bij elkaar, de schapen liggen te kauwen als verbeten mannen, die een politiek document opeten - meer in het belang van het land dan ten pleziere van hun maag.

Alleen de ezel staat vuil, wijs en versteend in het gewoel en heeft geen weet van de wereld. Kijk hem aan. Hij heeft iets van de heilige mannen die in Achter-Indië jarenlang zwijgend op een berg gaan zitten en niets anders doen dan staren naar verre, verre dingen, die wij niet zien...

Geringe misslagen

I

Nou, daar op het Damrak waren we lijn 24 weer op z'n oorlogs aan het volstouwen. Door op de rug van een oud moedertje te klimmen kwam ik nog net mee, als kurk op de fles. Ik duwde krachtig doch beschaafd en draaide mij moeizaam om, teneinde oog in oog te komen met de voorbijsnellende frisse lucht, waaraan een mens tijdens zo'n ritje altijd sterke behoefte heeft.

Op de treeplank stond een man met de handen fel om de koperen stijgbeugels geklemd en de puurste doodsangst in de naar mij opkijkende ogen, want niet iedere Amsterdammer beschikt over de onverschrokkenheid om buiten te hangen.

Die help ik op het balkon, dacht ik, met mijn fijne burgerzin en ik drukte krachtig met de rug. Toen de mensenklont achter me morrend een paar centimeter begon te wijken, legde ik mijn rechterarm om het bovenlijf des buitenhangers en begon aan hem te tillen.

‘Meneer...’ steunde hij ontroerd.

‘Even doorzetten,’ zei ik met een vriendelijk knipoogje. ‘U is zó op het balkon.’

En feller duwde ik achteruit en krachtiger trok ik aan hem. Maar hij gaf niet mee en leunde in mijn armen als een vrouw die overweegt flauw te vallen om een hoedje door te drukken.

‘Toe nou...’ sprak ik hijgend, maar zijn groot hoofd, dat nu intiem aan mijn borst lag, werd opeens purperrood van onverklaarbare drift.

‘Hou toch op!’ kefte hij. ‘Ik stónd allang op het balkon, vent.’

En toen ik naar de grond keek, zag ik dat zijn beentjes een heel eind van de vloer bungelden. Ik heb hem maar rap neergezet. Een bijzónder klein ventje, mag ik wel zeggen.

II

Bij de kapper was het broeiwarm en de man die naast mij op de zachte wachtsofa zat, ging dan ook langzaam maar zeker met een beduimd tijdschrift in de vuist onder zeil. Eérst bleef hij nog rechtop en opende melancholiek de kijkers als zijn hoofd ging wankelen, maar toen de ruggengraat de laatste trots verloor en zich aan de weke omarming van al dat groene pluche overgaf, werd het écht slapen, zoals thuis, in bed.

De andere wachters keken naar hem met een lichte vertedering, want zijn ronde zakenmannenhoofd verloor in die plots gerezen dut alle energieke rimpels die zo'n heer tegen de barre wereld heeft te trekken. Een roze goeierd was hij, zoals hij daar lag - dom en ongevaarlijk, de mond wat open, de plumpe hand als een enorme, levenloze zeekrab op de dij.

Terwijl wij daar op die even aan de strijd ontgleden tijdgenoot zaten neer te kijken, vredig als moeders aan de wieg, rees opeens een smartelijke rimpel op het voorhoofd des mans. Zijn mond sloot zich toornig en toen klonk zijn schorre stem duidelijk in de warme stilte van de scheersalon: 'Rótwijf.'

Het was in de slaap uit de bodem van zijn ziel gerezen, maar zó luid had hij de koele conclusie van zijn droompje uitgestoten, dat hij er zélf van wakker schrok en bedremmeld rechtop ging zitten.

‘Ik heb geloof ik eventjes gedut,’ zei de man verlegen tegen de stilte.
Maar ieder kende zijn geheim.

Over kerstverhalen gesproken

De tragiek der meeste kerstverhalen is dat zij veelal om louter technische redenen reeds moeten worden samengesteld als de auteur nog allerminst in de voor dit genre vereiste stemming is. Hij komt er dientengevolge toe de op zichzelf aan geen tijd gebonden hereniging van twee, door misverstand gescheiden geliefden dan maar op 25 december te doen plaatsvinden. Ook de onverwachte thuiskomst van verloren gewaande huisvaders laat zich goed door het gebeier der kerstklokken omringen en de schrijver doet verstandig zo'n op zichzelf reeds aangrijpend gebeuren rijkelijk te bestrooien met sneeuwvlokken, ofschoon het in Nederland tegen de jaarwisseling op zijn hoogst regent.

Deze onloochenbare feiten hebben vaak tot gevolg dat uit sommige kerstverhalen een merkwaardige cafeteria - lucht opstijgt, die de lezer echter *altijd* tegemoetkomt als hij op de avond van 24 december zijn dagblad ter hand neemt. Op de plaats waar de hoofdredacteur gewoon is te zeggen wat hij van de knotting der gemeentesalarissen of het stijgen der suikerprijzen denkt, blijkt opeens een hoogklimmende beschouwing te zijn opgenomen over het kerstfeest, die de anders zo bezadigde steller der driesterren doet kennen als een vermetel prozaïst. Bijna niemand slaagt erin deze vaak met citaten doorschoten bijdragen geheel ten einde te lezen en de bittere waarheid is dat nog geen enkele dagbladlezer daar later ooit spijt van heeft gehad. Misschien was het wel met de gedachte aan dit ervaringsfeit, dat een Amsterdams hoofdredacteur, aan het begin van deze eeuw, zijn kerstartikel van het vorige jaar uitknipte en ter zetterij gaf, met het beroemd geworden onderschrift: 'Op veler verzoek drukken wij hierbij onze, bij

het vorige kerstfeest gepubliceerde beschouwing andermaal ten gerieve van onze lezers af.'

Nu is bladeren in oude leggers een verderfelijk gebruik in dagen van journalistieke hoogtij. Het wordt bijna altijd gedaan als bijzondere gebeurtenissen in het koninklijk huis een feestkrant oproepen en beroemd is het geval van de dame die, tegelijk geboren met prinses Wilhelmina, op de dag van de koninklijke echtvereniging in het huwelijk trad met een heer die het levenslicht tegelijk met prins Hendrik aanschouwde. Zeer vele jaren geleden was een krant voor het eerst gekomen met deze touchante historie. Helaas had de steller van het artikeltje in zijn ijver de feiten een beetje verbogen. Op de keper beschouwd bleek alleen de overeenkomst tussen de geboortedatum van de dame en de koningin juist - de rest was duimwerk, om het frappanter te maken.

Daar de betrokkene met naam en toenaam in het stuk vermeld stond, begaf zij zich des anderen daags naar het redactie bureau en deed haar beklag. Het zou niet haar enige aanraking met de journalistiek zijn. Want telkens weer - bij koninklijke verjaardagen of andere vrolijke gebeurtenissen in vorstelijke kring - vonden de samenstellers der feestkranten in de oude leggers dit verhaal en parafraseerden het met een onuitroeibare vlijt, welke het slachtoffer jaren van haar leven moet hebben gekost. Steeds grijzer en ouder wordend strompelde zij de redactie bureaus binnen en allengs zwakker werd de stem waarmee zij uitriep dat het niet wáár was - hélemaal niet waar... Maar er bleek geen kruid tegen gewassen.

Nu haast ik mij u toe te geven dat het een journalist niet past een ontluisterend schotschrift tegen gelegenheidsbelletrie in het algemeen te schrijven. U hebt in kersttijd volledig recht op een kerstverhaal - de vraag is nu alleen maar:

welk wilt u hebben? Er is zo'n verbijsterende schat van mogelijkheden, dat de keuze moeilijk wordt. Laat ons tezamen in alle rust enige genres bekijken.

Hier is, om te beginnen, de kleine Kees. Zijn moeder, een weduwe, verdient haar karig brood met nederig verstelwerk, aangezien de familiebankier met het versterf van haar man naar Amerika vluchtte. Kees heeft een heldere kop om te leren. Er zou een bekwaam ingenieur uit hem kunnen groeien, maar de financiële status van het gezin veroordeelt hem tot vernederend loopwerk, in dienst van een apotheker, dat hij echter ferm het hoofd biedt.

Het is de avond voor Kerstmis en bitter koud. De sneeuwvlokken (daar hebt u ze) dwarrelen neer. Terwijl moeder in het onverwarmd vertrek de jaegers van de wrede baron Van Puivelde ver stelt, fietst Kees in de snijdende wind naar hotel De Kroon tegenover het station om geneesmiddelen te brengen voor een zieke gast. O! denkt Kees, kon ik maar ingenieur worden! Maar het géld, hè.

Hij komt in het hotel en moet het pillendoosje maar meteen op kamer 17 brengen. Daar ligt een man te bed en steunt: 'Mevrouw Heuvelmans! Mevrouw Heuvelmans!'

'Dat is mijn moeder!' roept Kees.

'Kom hier, jongen,' fluistert de man. En dan be kent hij de bankier te zijn, rijk doch vol berouw op de plaats van het misdrijf weergekeerd.

'Pak aan!' zegt hij en geeft Kees een doosje, tot de rand gevuld met riante waardepapieren. Terwijl de kerstklokken beieren, spoedt de flinke jongen zich huiswaarts - en warme feestvreugde straalt in de kamer als hij zijn schat op tafel werpt.

'Nou kan ik ingenieur worden, moedertje!' roept hij uit. En mevrouw Heuvelmans werpt de vernederende jaegers

opzij en snikt: ‘O jongen, dat alles nu toch nog zó goed terechtkomt.’

*

En hier is een ander genre:

Fie Helsman liep peinzend de donkere trap op, die naar haar huurkamer op de derde verdieping leidde. Zij knipte de gezellige lamp boven de ronde, goed met was gewreven tafel aan en zette haar boodschappentas voorzichtig neer. Met grote, lege ogen staarde zij in het licht.

Wim, dacht zij en haar hart kromp ineen.

Waarom kwam het nú juist weer over haar - nu, met Kerstmis? De goed bedoelde uitnodiging van mevrouw Taartvader, bij haar het kerstdiner te komen gebruiken, had ze van de hand gewezen, want ze kón niet babbelen met het vriendelijke oudje, terwijl haar gedachten telkens wéér terugvloeiden naar dat ene: Wim.

‘Nou ga ik het hier gezellig maken!’ zei Fie hardop tegen de kamer, want ze móést er zich tegen inzetten, de feiten onder ogen zien: Wim was weg. Naar Chili gegaan, twee jaar geleden - voor de boorwerken. En sindsdien geen brief. Geen enkele. Het was duidelijk hoe hij over haar dacht...

Fie ging bij de haard zitten. Daar stonden haar lieve boeken. Het waren vrienden geweest, in moeilijke uren - maar nú... Haar hand greep een deel uit de Nobelreeks, maar het lezen wilde niet vlotten...

Bim bam bim bam...

‘Kerstmis,’ zei Fie. En opeens kwamen de waterlanders aangetrippeld over haar wang - één voor één eerst, maar alras in een dichte stroom.

De deur piepte open.

‘Ja, mevrouw Taartvader?’ vroeg Fie, de zakdoek voor de ogen.

Even was het stil. Toen zei een diepe stem: ‘Dag Fieke.’

Was dat een droom? Nee nee - door haar tranen heen zag ze hem staan: Wim, háár Wim - gebruind terug uit Chili, van de boringen.

‘O meiske, er was een misverstand bij de posterijen. Je begrijpt - een primitieve boel daar. Ze dachten dat ze de brieven voor Holland in zée moesten gooien.

Natuurlijk kwamen ze niet terecht...’

Fies hoofdje rustte tegen zijn borst.

‘Ik ben benoemd tot hoofdingenieur,’ sprak hij zachtjes. ‘Nu kunnen we trouwen, kind.’

Buiten viel de sneeuw zó dicht dat de hele wereld overdekt scheen door een immens witte, glinsterende bruidssluiert...

*

Zo, dat was het tweede genre. Maar maak uw keus niet te snel, want *dit* is ook een prachtig soort:

Sinds de jonge Geert Jan met een dolle kop naar de vennen was getrokken om als loonzaaier het gijswijt te brieren voor een paar stuivers daags was het niet pluis op Waardershoeve. De oude boer zei er geen een meer. Overdag molk hij de beesten of liep de bongerd in, de mond stijf toe onder de pijp, de kleine zijden pet wrokkig op de sterke kop. De boerin zag hem 's middags komen aanstappen over de klonters. Hie lied erunder, dacht zij met een hart vol deernis. Maar ze sprak alleen: ‘Modde un bak drinke?’ - zijn norske knik voor antwoord nemend.

Zo trokken de seizoenen over het land. De volle bloei

van de zomer versomberde tot het koper-goud van de herfst dat, in zijn diepste pracht, in de greep van koning Winter geraakte. Wit lagen de moesvelden onder een dek van dicht-vallende sneeuw, neerdwarrelend op de schuren vol winterbroest en helder kleurende de staken van de akkelei-karren op het voorerf, waarvan alleen de blinkende drostpinnen nog zichtbaar bleven.

Die kerstavond was het zwijgen nog drukkender in de keukenkamer. De boer, verbitterd, keek star in het vuur - de boerin treuzelde met streeks kantwerk voor de neepmuts van tante Aag en liet de klossen met trage regelmaat op het hout tikken.

‘Woeff... Woeff...’

De boer stond op.

‘Den nond bast,’ zei hij en met stijve stap liep hij naar achteren en rukte de deel deur op een kier.

‘Wie daar?’

De wind blies een dracht witte vlokken binnen. En een stem vol deemoed: ‘Ik bin ut, voader.’

De zoon was thuisgekeerd.

*

Dit waren de drie oertypen. Doe uw keus, als u tenminste nog durft...

Herfstachtig

I

Te Haarlem zat ik op een bankje te suffen, want de herfst is een seizoen van inkeer. Eerst kwam er een vormloze, langzame man voorbij, die geërgerd naar mij keek. Ik zat zeker op zijn plaatsje. Maar er waren nog drie lege banken op die landelijke laan, zodat ik het overdreven vond voor hem op te veren. Toen naderde een boer op klompen aan de arm van een oude juffrouw. De boer was zowat zeventig en bewoog zich op zeer stijve benen voorwaarts. De juffrouw had een stadse snit en keek onder het voortschrijden telkens goedkeurend naar hem op.

Toen de twee bij mijn bankje kwamen, bleven zij stilstaan.

‘Hier?’ vroeg de juffrouw gespannen.

De boer knikte ernstig. Daarop zetten zij zich omslachtig aan mijn zijde. De juffrouw haalde een zakje uit haar mantel, waarin druiven zaten. Zij gaf, na ampele schatting, een trosje aan de boer, die in een bijzonder snel tempo begon te eten, de velletjes met opmerkelijke stootkracht voor zich uit spuwend.

‘We hebben elkaar láát leren kennen,’ zei de juffrouw opeens tegen de boer, ‘maar het is zeldzaam samengebracht.’ Zij at langzamer.

‘Jazeker,’ zei de boer.

Er viel een lang zwijgen. De herfst joelde in de bomen.

‘Weet je hoeveel kersen we toen bij jou gegeten hebben?’ vroeg de juffrouw plotseling. Maar de boer wist het niet meer.

‘Negen kilo. Wij saampjes,’ riep zij met iets triomfantelijks, ‘achttien pond!’

‘Jazeker,’ zei de boer. Hij grinnikte even.

‘Laten we de koek tot straks bewaren,’ sprak de juffrouw verlekkerd, ‘dan hebben we voor morgen nog ieder een koek en voor zondag ook. Welja, ik zeg maar, je leeft maar eens. Laten we het ervan nemen.’

‘Jazeker,’ zei de boer.

‘Je bent een echte goeierd,’ riep de juffrouw plotseling uit. ‘Als *ik* wat heb, krijg jij het ook. Ik ben geen egoïst. Vroeger, met vlees delen...’

‘Altijd jezelf het lest!’ riep de boer opeens. Hij kende dit verhaal blijkbaar al.

De druiven waren op. Moeizaam verhieven de ouden zich en gingen, arm in arm, de landelijke laan af. De herfst joeg er wat bladeren achteraan.

II

In de schemerige hal van een kantoorgebouw zat ik te wachten en keek naar buiten. Het regende. De straat zat al vol najaar. Om in stijl te blijven kwam er een begrafenis aan. De bidders droegen paraplu's en liepen ernstig door de plassen. Voor het kantoor hield de stoet stil.

Geruime tijd gebeurde er niets. Toen zei een met puistjes bezaaide jongste bediende, die vlak bij het raam uit het fonteintje had staan drinken: ‘Er staat een begrafenis voor de deur.’

De oude caissière, die in de hoek aan het tellen was, draaide haar hoofd om, wierp een blik naar buiten en sprak verbaasd: ‘Ja, wat gek.’

‘Misschien is er iets kapotgegaan,’ zei de jongen. Hij begon zijn handen te wassen met de grondigheid van iemand die weet dat hij daardoor onaangenamer plichten uitstelt,

maar hij bleef toch uit het raam kijken, want de zaak interesseerde hem. Nu maakte de begrafenisondernemer zich los uit de roerloze stoet en liep met kleine, afgemeten pasjes het gebouw binnen.

‘Goedendag,’ zei hij, zich tot de bediende bij het fonteintje wendend. ‘Wij bestellen de heer Morren ter aarde.’

Het was duidelijk dat deze naam bij de jongen in het geheel niets opriep, maar de caissière sprak: ‘Morren? Die boekhouder? Och - is hij dood?’

‘Ja,’ zei de man en sloot zijn paraplu.

Er viel een zwijgen. Toen hervatte de zwarte, aarzelend doch niet onzakelijk: ‘De weduwe heeft ons opgegeven hier te stoppen. Voor het aanhechten van een krans of zo. Het was meneers wens. Het wordt wel meer gedaan.’

De caissière haalde haar schouders op.

‘De directeur is vandaag op reis,’ zei ze verlegen. ‘En ik weet nergens van...’

‘Het is toch geen abuis, nietwaar?’ vroeg de man, met enige klem. ‘Ik ben hier toch op het kantoor waar meneer Morren veertig jaar gewerkt heeft, vóór hij ziek werd?’

‘Ja, ja,’ zei de caissière. ‘Dat is hier. Ik kan me hem wel voor de geest halen. In '43 zat hij nog hier. Jazeker. Maar van een krans is niks gezegd geworden.’

De begrafenisondernemer knikte enige malen ernstig.

‘Dan gaan we maar weer verder,’ sprak hij. ‘Goedendag.’

‘Goedendag meneer,’ zei de juffrouw peinzend.

Toen hij naar de deur liep, kwam uit de naastgelegen kantoorkamer een verzakte, oude bode binnen. Hij had het gezicht van een grappenmaker en keek of hij op weg was naar de een of andere leuke streek.

‘Zeg, herinner jij je Morren nog?’ begon de caissière.

‘Welzeker,’ riep de man, ‘die oude krententeller met

zijn drankneus. Ik zei altijd “Morren kun je ruiken aankomen” weet je nog? Wat heeft hij nou weer klaargemaakt?’

‘Hij is dood,’ zei de caissière.

De stoet reed langzaam de straat uit.

III

De mistige middag maakte de gracht helemaal onduidelijk. Ik liep er te suffen, want ik wilde mij iets herinneren en faalde telkens als ik het bijna had. Opeens zei iemand iets tegen mij, maar ik verstond het niet, door mijn schemerigheid. Ik bleef stilstaan en zag dat het een kleine juffrouw was, met een rode jas aan.

‘Pardon?’ zei ik beleefd. ‘Ik verstond u niet.’

Het meisje keek opeens hulpeloos en sprak stroef: ‘Ik vroeg of u soms meeinging.’

‘Waarheen?’ vroeg ik, maar opeens begreep ik dat zij een beginnende slechte vrouw was en riep haastig: ‘O nee, dank u wel,’ doch op de toon waarop men ter receptie een kopje thee afslaat, zodat het meisje toepasselijk zei: ‘Tot uw dienst, meneer.’

Het gesprek was nog niet uit. We keken elkaar onzeker aan, want de beleefdheid had de situatie mistekend.

‘Mistig,’ zei ik, om te vullen.

‘Ja,’ antwoordde het meisje verlegen, ‘je ziet haast niks.’

Toen scheurden wij ons van elkander los en renden weg, of de duivel achter ons aan zat.

IV

Zomaar, op het avondlijke Leidseplein kwam ik Waanders tegen, met de binnenwaartse blik van iemand die loopt in een wolk van ongeordende gedachten.

‘Kees!’ riep ik. ‘Ben jij weer in Nederland?’

Want al had zijn kuif zich in de loop der jaren vermoeid op zijn hoofd uitgestrekt - die ondernemende jeugdbewegersneus stond nog altijd onoverkomelijk in zijn gezicht en sloot iedere twijfel aan de identiteit van deze late wandelaar uit.

‘Ja, ja,’ zei hij verlegen grijnzend. ‘We wonen hier weer. Ergens in zo'n duiventil in Zuid - je weet wel...’

Kees! Hij was zo'n man die, gelijk de meesten van ons, dacht dat de boze wereld, aan een andere kant bekeken, plotseling tegen de bewoners begint te schateren. Toen hij op het punt was aangeland waarop drankbestrijders beginnen te slabakken met ‘De blauwe vaan’, vegetariërs verbitterd in een kalfslapje bijten en actieve partijleden opeens bemerken dat de lijstaanvoerder eigenlijk uit de mond ruikt, besloot hij de hele troep zijn rug toe te keren. In Corsica zou hij een nieuw leven beginnen - met zijn Lies, die ook al aardig kribbig werd tegen de asociale vrouwtjes, wie zij voordien zo geduldig de betekenis van huishoudboekje en halswassing placht uit te leggen.

Onze harten braken, toen ze bepakt en bezakt vertrokken om te gaan waarmaken wat we allemaal wilden en geen van allen dorsten. En later zagen wij voor ons vochtig geestesoog telkens zijn landelijk huisje op dat eiland van Napoleon - Kees ferm aan het harken in de woeste hof en Lies met haar handgedreven haarstangen op de lokken, bevallig verdiept in het melken van de geit. Welk een leven...

‘Zie je,’ zei hij nu, op het Leidseplein, ‘in de tuin werd alles wat ik aanvatte misgewas, die geit at voornamelijk je broek op, de Corsicanen hadden iets tegen mijn oogopslag en het huis brandde af vóór we het uit verveling en heimwee zélf in de as hadden gelegd. De eerste weken was het wel leuk, maar later zaten we de hele avond glazig aan de Westertoren te denken. Ten slotte zijn we maar teruggegaan...’

‘En hoe bevalt je de Westertoren nu?’ vroeg ik.

‘Och, de eerste weken was het wel leuk om weer hier te zijn, maar nú, zie je...’

Bij de Overtoom namen we afscheid. Hij liep de straat uit met de tred van iemand die nergens op tijd hoeft te wezen.

Die Kees...

V

De plant-en-dierkundeleraar bij ons aan de overkant staat ernstig aan het hoofd van een bange vrouw, die zich steeds schuld bewust voortspoedt, en drie volwassen zonen, die iedere morgen met grote brillen op de neuzen naar een kantoorgebouw stappen, teneinde met vaste hand duidelijke cijfers in enorme grootboeken te schrijven.

Daarmee zou een nuttig Nederlands gezin getekend zijn, ware het niet dat in deze stemmige herfst sinds zeven jaren de blom van een nakomertje het kopje beurt.

Gerrit heet het ventje. Het beweegt zich met een stijf kuifje op de schedel tussen al die lange mannen en heeft iets sips. Ogenscheinlijk is het een gewoon jongetje, met een kort broekje en een step, maar bij nadere beschouwing blijkt hij te worden bestuurd door een neerslachtigheid die

niet bij zijn jaren past. Nu eens staat hij een uur lang flets voor het ouderhuis, onbeweeglijk loerend als een verkeersteller, dan weer zit hij op de stoep en denkt onafgebroken na over een ernstige zaak in plaats van te ravotten, de bink te steken of eens aan een belletje te trekken, gelijk dat behoort.

Zelfs de plant-en-dierkundeleraar, hoewel lang geen vrolijk Fransje, vindt de statische ernst van dit zoontje wat voorbarig. Vanmiddag was ik er getuige van dat hij de jongen voor het huis aantrof in een toestand van zorgelijke contemplatie, die zo kenschetsend is voor zijn straatgedrag.

‘Gerrit,’ zei de man.

De knaap schrok op, gelijk iemand die verrast wordt bij het stelen van geld.

‘Gerrit,’ vervolgde pa welwillend en greep zich karakteristiek in het vest. ‘Ga jij eens als de weerlicht een lekker ijsje eten, mijn jongen.’

Het kereltje bekeek het geldstuk dat in zijn goed gewassen handje werd gelegd, of het een insect was dat onverhoeds kon wegspringen.

‘Of dropjes!’ riep de man aanmoedigend. ‘Vooruit maar!’

En daar ging hij, zorgelijk voortstappend of hem een kiesje moest worden getrokken. Samen, de man en ik, stonden wij dat grijze kind na te kijken. Toen hij al aan de overkant was, zette de leraar de handen als een toetertje aan de mond en riep animerend: ‘En nu maar flink vrolijk!’

Waarop het kereltje zijn eenvoudige wandelpas inschikkelijk deed overgaan in gehuppel, gelijk men dat zo aardig ziet afgebeeld in de boekjes van Hieronymus van Alphen.

Een werkdag

I

Welke gek zou toch hebben bedacht dat de morgenstond goud in de mond heeft? Ik voor mij heb er nooit meer in aangetroffen dan tandsteen en een hoop geïrriteerde zenuwen. Daarom klem ik, zodra mijn ogen openklappen, de lippen krachtig opeen en zeg geen woord. Men wéét dat en laat mij met rust, tot ik uit eigen kracht overeind kom en naar het badhok wankel.

Daar zijn de handgrepen iedere morgen eender: kleren uitdoen, kranen openen, onder de douche gaan staan - een vertrouwde reeks, waarachter tóch altijd een kittelige spanning loert. Want ik weet uit ervaring... já hoor, daar klinkt het al: 'Randoliwoel...'

Zoiets is het ongeveer. Waarom hebben vrouwen toch de afschuwelijke gewoonte een man iets toe te roepen als hij juist onder de douche staat en door het gedruis van water en geiser natuurlijk niets kan verstaan?

'Randoliwoel...'

Driftig draai ik de kranen dicht, sta bespet en rillerig in de stilte en brul: 'Wat zég je nou?'

Daar komt ze weer aan. 'Ik zeg: de handdoek ligt op de stoelhoel.'

'Hè, verdorie - dat wéét ik toch wel, ik ben toch zeker niet kippig!'

Terwijl ik het roep, zie ik mezelf in de spiegel van de wastafel: een natte, naakte man met een boos gezicht. Daar erger ik me dan weer zó mateloos aan, dat ik me woedend omdraai, bijna onderuit glij en, daardoor nog nijdiger, onbeheerst de kranen openruk. Ai - véél te heet. Al mijn

bloedlichaampjes zetten de helmpjes op en snellen te hulp, roepende: ‘Kom mee, hij brandt zijn rug.’ Haastig doe ik er koud bij. Zó, dat is beter...

‘Oenijozeewe...’

Daar loopt ze weer te prevelen op de gang! Dicht die kranen. En met een stem als een schuifrompet: ‘Wat nou weer?’

Maar ze schijnt al naar de keuken gedrenteld te zijn.

‘Héééé!’ brul ik, want nou zál ik het dan ook weten.

Stap stap stap op de gang. En haar stem, heel rustig: ‘Wat wil je?’

‘Ik wil niks, maar jij moest daarnet toch zo nodig iets tegen me roepen? Wat was het?’

Even stilte. Dan: ‘O, ik zei alleen: je hoeft niet zo te schréúwen...’

Ik heb me maar afgedroogd.

II

Met dat al blijkt buiten dat de dag geurt als een meisje van vijftien jaar. Bepaald veerkrachtig spring ik bij het Centraal Station uit de tram en snuif behaaglijk. Schuimende morgen! Nee dief, dat is van Marsman, denk ik. Mijn beste beelden blijken, bij nader inzien, altijd van een ander. Nou ja, vandáág mag dat de pret niet drukken. Ik steek welgemoed het plein over, ferm doorstappend, als een energieke jonge meneer die ereis eventjes zijn trein gaat halen.

Hebt u nu ook dat ondernemende, als de morgen het kopje zo aanhankelijk aan uw borst vlijt? Ik fluit schel en zwaai sierlijk met de linkerarm, ritmisch lopend, als vroeger op gymnastiek. ‘Schuimende morgen.’ Hoe ging het gedicht ook weer verder? ‘En mijn vuren lach...’ Ja, ja, dát

was het - en dan komt: 'Drinkt uit ontzaggelijke schalen... van lucht en aarde...'

'Hola,' zeg ik opeens. Met de slappe hand van mijn zwengelende marcheearm heb ik een korte droge tik gegeven tegen het gemillimeterde hoofd van een man, die over het drinkfonteintje voor het station gebogen staat. Een schok vaart door zijn lichaam. Dan rijst hij overeind en legt zijn hand beschermend op zijn mond.

'Pijn?' vraag ik.

Bij wijze van antwoord laat hij zijn arm weer zakken en spuwt een ongewoon langwerpige voortand uit.

'Ik moet zeggen - het is verdómd mooi,' zegt hij vervolgens.

'Het spijt me,' verklaar ik.

'Wie slaat er nou iemand op zijn hoofd die staat te drinken!' vervolgt hij op een pathetische toon, die wil zeggen: da's nu wel het geméénste van de wereld.

'Het ging per abuis,' zeg ik bedroefd.

'Zal ik jou dan eens per abuis een klap voor je snufferd geven?' presenteert hij, opdringend.

'Nee,' zeg ik timide. Hij is zowat twee meter veertig en heeft handen als kolenschoppen.

Even blijft de dreiging tussen ons hangen. Dan haalt hij zijn schouders op en breekt op de hurken, om de tand te zoeken.

'Hij kan er misschien nog ingezet worden,' opper ik, op hem neerkijkend.

'Ach man, ga toch weg,' zegt hij moedeloos.

Dat heb ik maar gedaan. Voorzichtiger nu. Als ik door de controle ga, weet ik opeens de laatste versregel: 'Den opalen dag.'

III

De wat gezette jongeman van diep in de dertig, die, met dure textielen overtrokken en geurige wateren besprenkeld, in een tweedeklas-coupé zijn buik zat in te houden, was even voorbij Haarlem opdringerige blikken gaan werpen naar een dame, die voor zich uit keek of ze menig geheimpje zou kunnen ontsluiëren, als ze maar wilde. Of hij enig succes had met zijn brallend ogenspel, kan ik u niet zeggen, maar wél weet ik dat plotseling een bijzonder plumpe kerel met een vest vol kreukels en sigarenas uit de andere wagen kwam stappen en zijn enorme, rode klauw op de schouder van die minnaar deed neerkomen.

‘Aaah, die Keis!’

Hij zakte neer naast zijn makker, die keek of hij werd gewekt met een emmer water.

‘So so Keissie... wat hebben wij mekaar al in een tijd niet gezien, wat? Man, man, jij wordt vies vet, hoor.’

De dame liet voor het eerst sinds Utrecht een glimlachje op haar geheimzinnig masker toe, maar Kees slikte iets weg en meende gereserveerd: ‘Ach, té zwaar ben ik niet. Je moet rekenen - ik heb er een behoorlijke lengte bij.’

Daar moest de ander alleen maar schor om schateren.

‘Man, klets toch niet - je hebt een péns...’ Hij sloeg erop met de vlakke hand en vervolgde: ‘Dat komt allemaal van de borreltjes, jongen. 't Is met mij toch net zo? De dokter zegt: “Je kúnt wel mager worden, maar dan moet je minder peren.” Maar mijn niet gezien. Als ik 'm laat staan, dan drinkt hij 'm uit.’

Terwijl de dame, op haar lippen bijtend, uit het raam keek, zei de jongeman met een kuchje: ‘Och, zóveel drink ik nou ook weer niet...’

‘Maar niet zo weinig ook,’ lachte de dikkerd. ‘Man, laat

je neus niet horen wat je mond zegt. Mot je die kokkerd zien! Compleet paars ziet hij...'

Nu kon de dame haar lach nauwelijks smoren. Kees tastte bedremmeld naar zijn reukorgaan en zocht in zijn ontredderd innerlijk naar een repliek. Maar het hoefde al niet meer.

'Nou Keis, jongen - leuk je effe gezien te hebben, hoor... Daar is Den Haag al!'

En hij beende vrolijk weg, zonder om te kijken. Had hij dit wél gedaan, hij zou hebben waargenomen dat van Kees niet veel meer dan een ruïne over was. Maar in de ogen van de dame glansde een stille, hoge triomf.

IV

In een Haags overheidsgebouw stond ik in een volle lift, die tussen de vierde en de derde etage bleef hangen. Het was een gecompliceerd technisch probleem, waarin de liftbediende zich grimmig vastbeet.

'Nou, da's om op te schieten!' verklaarde een bleke, goedmoedige man, die met zijn vrouw naast me stond.

'Zegt u dát wel,' repliceerde ik ter snede. De vrouw had mij aldoor gespannen aangekeken. Thans riep zij: 'Nou je práát, herken ik je pas.'

Ik keek haar in haar vol, glimmend gezicht.

'Annie!' zei ze, met een triomfantelijk gebaartje.

'Annie...' beaamde ik verslagen. In de twintig jaren dat ik haar niet gezien had, was haar omvang verdrievoudigd. Ze zei dan ook: 'Je bent zo dik geworden.'

En zich tot haar echtgenoot wendend, sprak zij niet zonder koketterie: 'Dat is nou mijn eerste verloofde, je wéét wel...'

De man kreeg iets feestelijks over zich.

‘Potverdrie!’ riep hij. ‘Dan moeten we eindelijk eens kennismaken.’

We schudden elkaar lacherig de warme handen, want het begon benauwd te worden in die hangende lift.

‘Hij kwam me altijd uit kantoor halen,’ zei Annie. ‘En versjes heeft hij op me gemaakt. Het was dik aan, hoor.’

‘Nou en of,’ verklaarde ik. De man knikte, met onverklaarbare instemming.

‘Ja, ze heeft het mij al eerder verteld,’ zei hij voldaan. ‘Jullie hebben zelfs ringen gedragen, hè?’

‘Bediende!’ riep een oude heer in de hoek. ‘Dit meisje wordt onwel.’

‘Ik doe me best,’ antwoordde de man. ‘Méér kan een mens niet doen.’

‘Heb je mijn ring nog?’ vroeg Annie.

‘Natuurlijk,’ loog ik.

‘O jé, Frits!’ riep zij, haar echtgenoot komisch-angstig aankijkend.

De man lachte vermaakt.

‘Nou, de ring, die u gedragen hebt...’ begon hij.

‘Niet vertellen, Frits!’ riep ze, hem een duwtje gevend.

‘Ach, vooruit...’ vervolgde hij vrolijk. ‘In de oorlog was het toch zo moeilijk met goud, nietwaar... en ik had een vulling nodig, voor me kies... Nou, ze wóú eerst niet, dat is eerlijk waar, maar...’

‘Hè, flauwerd!’ riep Annie.

‘Hiér zit-tie,’ zei de man en hij sperde de mond wijdopen.

Op dat ogenblik stortte de lift zich kermend in de koker. Buiten namen we wat schichtig afscheid.

Het was een lief meisje, indertijd.

V

De minister was laat, maar eenmaal aangeland in die receptiezaal, gedroeg hij zich zo joviaal en welgemoed als een mens. Uit het kordon van jacquetten, dat hem als een schat gevangen hield, steeg dan ook telkens weer het exploderende geschater op waarmee mannen van omstrekts vijftig jaar voor blij denken door te gaan. Heel het jubilerende bestuur was vloeibaar van reverentie en vooral de voorzitter, met zijn nog ledig doch hongerig kierend knoopsgat op de borst, volgde elk woord uit deze machtige mond met diep ontzag. De natuurlijke slaperigheid van zijn rond, naakt gezicht werd verstoord door een pathetische expressie van aandacht, waartoe de hoge gast hem verplichtte. Zoals hij daar stond, leek hij op iemand met weinig pigment die tegen de zon in kijken moet. Zijn fletse ogen waren onafgebroken op de vroege causeur gevestigd en zijn lippen, steeds tot lachen bereid, vergaten de pas ontstoken feestsigaar, die in de slap afhangende hand onder het nutteloos voortknetteren een lange, witte aspilaar had geproduceerd.

‘En nu even een geheimpje met u apart,’ zei de minister opeens tot de voorzitter en hij vatte hem met charmante aandrang bij de arm. Getweeënlijk maakten zij zich los uit de kring, gewichtig voortstappend nu, als mannen, die alle gekheid op een stokje hebben gedaan en aan verregaande beslissingen toekomen. De minister praatte hoekig en nadrukkelijk, met hakkende, definitieve handgebaren, de ander stond zwart van ernst te knikken.

Toen kwam het.

Midden in een dier excellente volzinnen herinnerde de door-de-weekse ik van de voorzitter zich namelijk de sigaar. Terwijl zijn blik fel gericht bleef op het gelaat van de

docerende eregast, kwam zijn hand naar boven en stak hij, afschuwelijk langzaam, de bolknak met de vuurzijde in zijn mond. Ik zág het gebeuren. Eerst schoof de aspegel zonder bezwaar naar binnen, toen sloten zich de lippen rondom de smeulende tabak en onmiddellijk daarna meldden tong en gehemelte per ijlgesprek aan het centrale zenuwstelsel wat er mis was.

De minister had niets gemerkt - hij praatte dóór. De voorzitter echter nam met een bliksemsnelle beweging de sigaar terug en perste wilskrachtig de lippen opeen. Zijn blik stond vol vertwijfeling, zijn mond vol as. De enige remedie zou krachtig uitspuwen zijn geweest, maar hij voelde met heel zijn hazenhart dat een voorzitter een lid van een regerend kabinet zoiets niet voor de voeten gooien kan zonder zijn toekomst te breken. Ernstig knikken is trouwens zeer wel te verenigen met een gevulde mond - wát er ook in zit. Pas toen hem rechtuit om zijn oordeel werd gevraagd, kon het besluit niet langer worden uitgesteld. Het was aangrijpend te zien met welk een moed hij slikte en te horen hoe hij welhaast toonloos sprak: 'Inderdaad, Excellentie.'

Uit eten

Daar neefje Henk, sinds mijn zuster ziek werd, als commensaal de korte beentjes onder onze tafel steekt, moesten *wij* zorgen voor de blijde luister die een voor de zesde keer verjarend jongetje behoort te omringen. Uit het rusthuis zond zijn ma ons een uitvoerige partituur, waarop alles wat hij op zo'n grote dag graag ziet gebeuren, van uur tot uur werd opgesomd, als een Oranjefeest. 'En om halfzes mag hij mee naar een restaurant dat hij mooi vindt, en daar zélf uitkiezen wat hij eten wil,' stond onderaan.

Daar dit onderdeel aan mij werd opgedragen, klom ik tegen vijven met het feestvarken op de tram en reed met hem naar het centrum. De conversatie trók een beetje, want die Henk is een kleine binnenvetter - hij houdt zijn kaken op elkaar maar zit intussen, onder zijn kuifje, van alles te denken, dat zie je aan zijn ogen.

'Nou, je kiest maar uit, hoor,' zei ik, toen we op straat liepen en iets cafetaria-achtigs passeerden, maar hij negeerde mijn inviterend gebaar naar de ingang van dat praktische gebouw en wees: 'Dáár wil ik.'

Een kleine zaak met gordijntjes, aan de andere kant van de straat.

'Geloof je heus?' begon ik aarzelend, maar hij stak al over en passeerde de portier, die na ampele zelfstrijd toch maar aan zijn pet sloeg.

Nou ja, mocht hij kiezen of niet? Ik volgde hem gelaten op zijn kleine doch doelbewuste schreden en stond even later in zo'n compacte onderneming van een gerant die het op de dikke smulpapen heeft voorzien. Vanwege het vroege uur waren wij de enige potentiële winstobjecten. De kelners, die nog niet op ons hadden gerekend, doofden de

sigaretten en keken onzeker naar Henkje, die al zát en in de spijskaart las, geboeid, of Moeder de Gans 'm had geschreven.

‘Er staan geen plaatjes in,’ constateerde hij teleurgesteld, toen ik tegenover hem plaatsnam, en hij klapte het boekje dicht. Toen kwam de ober.

De ober droeg de mooiste rok die ik ooit in mijn veelbewogen leven heb gezien en vond kennelijk dat wij niet in zijn tent hoorden, maar voorshands was hij bereid objectief en beleefd te blijven. Halt en front makend, zette hij de plaat van de dag op.

‘We hebben een smakelijke canapé met champignons en ook onze fazant...’ begon hij op verlokken toon, maar ik wenkte af en vroeg: ‘Nou Henk, wat wil je graag eten?’

‘Kroepoek,’ verklaarde hij zonder aarzeling, ‘en dan een broodje kroket en een taartje en pudding. En limonade zonder prik.’

Er viel een zware stilte. De ober keek als de hoofdchirurg van het Wilhelminagasthuis die wordt uitgenodigd een aap te vlooien.

‘Dit jongetje is jarig, ziet u,’ zei ik, ‘daarom mag hij zélf kiezen...’

De man zette mijn om bijval bedelende verklaring in de ijskast van zijn zeer wrange glimlach.

‘Kroepoek verkopen wij niet,’ zei hij kil. ‘En limonade...’ Hij nam een demagogische pauze. ‘Onze gasten drinken meestal wijn,’ vervolgde hij fijntjes.

Toen wij ons met een kwartje voor de portier hadden losgekocht, zei ik voor de deur tegen de jubilaris: ‘Weet je wát - we gaan naar Heck, met een taxi.’

Hij deed het alleen om de autorit, daar viel niet aan te twijfelen. Maar toen wij er eenmaal zátén, aan een tafel met vier matrozen die ernstig beproefden hun broodje

ham met vork en mes te eten, en tegenover een prachtig, veelkoppig orkest, begon Henkje te glimmen van geestdrift. De juffrouw bracht het menu zonder mankeren. Ze keek er helemaal niet van op. Want je mag daar doen wat je wilt.

‘It is a fine romance...’

De tuinman op het gazon voor de landelijke uitspanning knipte het gras of de duivel hem op de hielen zat.

‘Hij heeft het druk,’ zei ik tegen het meisje met de zonnebril.

‘Nou zeg,’ antwoordde zij.

Het was een moedgevende opening. Als het ‘Hoe bedoelt u?’ of, erger nog, ‘Wat zegt u?’ was geweest, zou ik de koffie hebben betaald en verslagen zijn weggeslopen, maar ‘Nou zeg’ klonk *nét* goed, waarschijnlijk omdat zij het zei met een rustige glimlach om haar volle, fraai gepenseelde lippen, die het mij voornamelijk hadden aangedaan. Pas een paar minuten tevoren was zij, door de lege zonnige tuin van dit pretentieloze plattelandscafé komen aanlopen, maar van het eerste ogenblik af vervulde zij voor mij de rol van die vrouw in het versje van Kästner: hij ziet haar bij een tuinhek staan als hij in een autobus door een gehucht rijdt, wisselt één blik, denkt: jij bent de ware, en dicht: ‘Du kannst mir diese Illusion nicht rauben, da du sie nicht erfährst.’

‘Het is mooi weer,’ zei ik.

‘Ja, zonnig,’ antwoordde zij.

Wéér raak. Haar toonaard behelsde fijn begrip voor het doel, waardoor mijn wezenloze opmerking over het weer werd geheiligd. Misschien was ze wel met mij eens dat een al te joyeuze start gemakkelijk afglijdt naar de trant van iemand die een levensverzekering wil plaatsens. Net als de mens moet zo'n contact klein en schuchter beginnen, wil het ooit groot worden.

‘U mag wel hier komen zitten, hoor,’ zei ze opeens toegeeflijk.

Bazuingeschal! Ik rees overeind, liet mijn krant vallen, wilde hem oprapen, liet hem toch maar liggen, overwoog de koffie mee te nemen, deed het niet en liep naar het tafeltje.

‘Dáár dan maar?’

Ik zat en dacht opeens: ‘Wat doe ik hier?’ Er viel een stilte, die het boze plan had lang te duren.

‘De dag begint aanmoedigend,’ zei ze rustig. ‘Al die zon en zo... dan loop ik altijd op mijn tenen, uit angst dat er wat gebeuren zal. Je hebt ook films die aanvangen in een kring van louter grijnzende mensen. Dat is benauwend - je voelt dat het mis zal lopen, anders hadden ze het scenario nooit gekocht. Ik blijf altijd zitten, tot de marqué voor de lens komt, maar dan ga ik definitief weg.’

Lang niet gek om zo te horen - dacht ik - ze heeft minstens *Lady Chatterley* gelezen, misschien wel ongekuist. Ze zweeg, terwijl ik geestelijk nog aan het kijken was. Nou ik. Maar ik was niet aan praten toe en zei: ‘Ja, dat heb ik ook wel eens.’

Een twee min - en gehéél overmaken. Het klonk als een schot dat ketst. Haar ogen kon ik achter die zonnebril niet zien, maar haar mond vertrok ironisch. Ik brei het nog wel recht, dacht ik en ik hervatte: ‘Nou ja, ik bedoel natuurlijk dat ik...’

Juist op dat ogenblik beroerde een hand mijn schouder. Ik keek om en zag een oude man in een zwarte, hoog toegeknoopte jas. Hij kwam uit het tot café verbouwde landhuis en hield zich vast aan de deurpost.

‘Meneer,’ kraste hij op hulpbehoevende toon. ‘Zoudt u me even willen helpen? Ik loop zo slecht...’

Is er niet een gebod dat eerbied voor de ouderdom aanbeveelt? Het was geheel duidelijk dat ik om deze grijsaard niet heen kon.

‘O, maar natúúrlijk,’ zei ik, oprijzend. De verduisterde zonnebrilogen van het meisje keken toe met een bovenaardse objectiviteit. Daar stond ik. Hoe help je zo'n Bibberwang nu? Moest ik hem op mijn nek nemen of zoiets?

‘Als ik u even een arm mag geven...’ steunde hij.

‘Wel, zeker.’

De jeugd helpt de ouderdom... iets voor een gravure in een Gorkumse hotelkamer. Toen hij zijn arm door de mijne stak, voelde ik mij verre van sophisticated.

De man begon zich voort te bewegen met de kleinste pasjes die ik ooit door enig menselijk wezen heb zien nemen. De tuinman op het gazon liet de schaar even rusten en ging, op zijn knieën, een poosje liggen kijken naar 's werelds langzaamste tweetal. Ik wendde mij half om naar het meisje. Haar mond stond op ‘amused’.

‘Tot straks!’ riep ik, met een soort wuifgebaar.

De oude rukte mij weer recht.

‘Ho, ho, meneer,’ sprak hij kritisch. ‘U laat me bijna vallen. U mot vóór u uit kijken...’

Verder vibreerden wij, tot aan het tuinhek.

‘Nou, meneer...’ begon ik.

‘Daarginds woon ik,’ zei hij, definitief bij me inhakend, of we nu pas écht verloofd waren. Stapje voor stapje begonnen wij de eindeloze weg af te lopen. De uitspanning was reeds ver achter ons, toen ik wanhopig vroeg: ‘Waar *is* het nu eigenlijk?’

‘Nog effe...’ troostte hij, met dat demagogische opalachje, waarmee iedere stram geworden ploert aanspraak maakt op onze hoogachting.

Vooruit maar, dacht ik somber, want behalve moord zag ik geen andere bruikbare oplossing van dit probleem dan geduldig voortschuifelen tot we er eindelijk waren.

‘t Is een tehuis voor oude heren,’ zei de man en opeens

werd zijn gezicht vaal van rancune. ‘Een rothuis. Ze stelen je geld. En nóóit eens wat lekkers...’

We stonden stil voor een grauwe steenvloek.

‘Terwijl het er toch weer *is!*’ vervolgde de man. ‘Ze kennen toch wel een goeie bak koffie geven? Daar hebben we recht op.’

‘Nou, dan ga ik maar weer...’ zei ik.

Hij greep mij bij de arm en liet zijn stem dalen tot een conspiratief sissen.

‘En goeie vette sjuu,’ hervatte hij, de lippen aflikkend, ‘dat heb een mens toch nodig, op onze leeftijd. Maar het is nog altijd làlà van een blokkie, net als in de oorlog. Daar verdienen ze meer an...’

‘Dat zal wel,’ zei ik. ‘Nou meneer, tot ziens...’

Ik begon terug te lopen.

‘En water in de soep!’ riep de man mij na. Ik keek om. Hij had zich als een zwarte tor aan het hek vastgehecht.

‘Daar hebbie toch geen voeding van!’ kraste hij. Zijn verontwaardiging was zó groot, dat hij schor begon te hoesten. Op een sukkeldrafje ging ik ervandoor.

Toen ik bij het café kwam, was het meisje verdwenen. Haar sigarettenpeukje walmde nog na, in het asbakje, maar toen ik ernaar had gekeken tot alles was opgebrand, wist ik geheel zeker dat ze niet terugkeren zou. Suffig bleef ik in de stoel zitten, staarde in de zon, hoorde het feestelijk gonzen van de zomermorgen.

Opeens rees de tuinman uit het gras. Met kittige pasjes kwam hij op mij af.

‘Kijk ik nou toch eens doen!’ zei hij, op geamuseerde toon.

Zijn linkerhand stond vol bloed en in zijn rechter hield hij, tussen duim en vinger, een stukje van zijn pink.

‘Die schaar is lelijk scherp,’ sprak hij. Het bloed droop

uit zijn hand op de grond. Ik voelde een zoete kramp uit mijn maag opstijgen.

‘Het heeft niks te betekenen,’ vervolgde de tuinman, op de toon van iemand die zichzelf gerust wil stellen. ‘Maar er moet wel een lappie om, anders zou er vuil in komen.’

Hij liep naar het huis.

‘En dan gaat het zweren!’ riep hij, voor hij binnentrad.

Op het grind fonkelde het bloed in de zon. Ik nam een kwartje uit mijn zak en legde het naast het koffiekopje. Starend liep ik de tuin uit.

Ik bedoel maar - begrijpelijk is het wél, dat mensen aan de drank raken.

Ten slotte

Ik droomde dat ik wakker werd. Terwijl ik rechtop in bed ging zitten, wist ik met grote zekerheid dat er tien jaren waren verstreken, maar ik had geen flauwe notie wat er in die tijd allemaal was geschied.

Mijn vrouw trad ernstig de kamer binnen. Nu, ze stond er nog goed op. Een beetje dikker, maar het mishaaagde helemaal niet. Helaas droeg ze een lorgnet.

'Zeg, sta nou op,' zei ze. 'Het is kwart over acht.'

Ik dacht: o jé, ik werk nu ergens waar ik precies om negen uur moet wezen, dat is geen gunstige ontwikkeling. Moeizaam klom ik uit de veren, want ik was heel dik geworden. Op de gang liep ik tegen een dame aan, maar eer ik me had voorgesteld, zei ze achteloos: 'Pa, mag ik even een tientje uit je zak nemen?' Min dochter! Wát een flinke meid.

'In orde, kind,' zei ik. Blijkbaar had ik zomaar tientjes in de zak. Dan was het ook redelijk dat ik er al om negen uur moest wezen.

Toen ik op straat kwam, dacht ik: nou zal het me toch benieuwen, waar ik heen ga. Eerst liep ik naar de tramhalte. Op het hoekje stonden vier mannen met tulbanden op een raar taaltje te brabbelen.

'Wat zijn dat voor lui?' vroeg ik aan een vent, die juist zijn pijp stopte.

'Ssssst,' fluisterde hij verschrikt. 'Ben je op je achterhoofd gevallen? Of wou je soms beweren dat je het Turkse bezettingsleger niet meer kent, dat hier sinds 1952 de lakens uitdeelt?'

De Turken! Daar zal de buitenlandredactie ook even vies van hebben opgekeken, dacht ik. Waarschijnlijk heb ik er een beetje bedremmeld uitgezien, want de man gaf me een bemoedigend duwtje en fluisterde: 't Gaat góéd! Ze zijn al bij Olé Olé.'

'Ay,' zei ik. 'Waar ligt dat?'

'In de Belgische Congo,' sprak de man rustig en koos het voorbalkon.

Het leek me nog wel een verschrikkelijk eind weg, maar nou ja... Ik reed drie haltes mee, stapte uit en liep een riant gebouw binnen. Een portier sloeg aan zijn pet. In een geweldige zaal rezen wel honderd klerken uit hun zetels en riepen: 'Goedemorgen, meneer.'

Nu was het toch wel zeker dat ik het een flink eind geschopt had. Een deur van het privé-kantoor ging open en een aardige jongedame zei zacht: 'Goedemorgen...' Haar blik en haar intonatie gaven mij de indruk dat ik mij in al die jaren niet geheel tot het dicteren van brieven had weten te beperken.

Aan mijn bureau-ministre gezeten klemde ik een havana tussen de lippen, nam een elegante vulpen ter hand en kalligrafeerde met fikse letters: 'Cursief - avondblad'.

En toen schreef ik dit stukje.

Klein beginnen
Avonturen met kinderen

Dit blonde prinsje, kraaiend, blij en rap, is 't éinig wezen in dit aardse tranendal voor wie ik in een afgrond springen zal. Nou ja - maar stéllig van een hoge trap.

Karel Bralleput

Een mens moet klein beginnen

Dit is geen boek, maar een liefdesverklaring. Een Nederlandse pa heeft de pen gegrepen, om u deelgenoot te maken van het particuliere plezier dat de luttele avonturen zijner kinderen hem bezorgden. Behoort u tot de mensen die dat grut eigenlijk alleen maar lastig vinden, dan moet u dit werkje zorgvuldig gesloten laten, maar bent u mét mij van mening dat kleine jongens en meisjes in ons leven, naast veel ongemak, een vriendelijk soort humor binnenkruien, dan kunt u gerust bij me inhaken.

Vrees niet - het wordt geen lange reis, mijn huis is aan de overkant. Kom bij me binnen op Sinterklaasavond - dat lijkt me toepasselijk, want dan heeft zelfs de meest verstokte volwassene een open oog voor de bedoelingen van het bedrijvig dwergenvolk. In de schaduw van koek en gard zijn we trouwens een beetje moe van al dat pal staan voor onze fameuze grote-mensenkwesities. Zelfs atoomoorlogen plegen op het heerlijk avondje een rustiger verloop te hebben, want Sinterklaas Kapoentje veegt met zijn sik een heel stuk 'weet-je-nog-van-toen?' bloot en maakt het anders zo van strijd lust fonkelend oog zalig van herinneringen.

Mijn vader dan - daar begin ik al - stelde er prijs op iedere dag zeven couranten te raadplegen, doch op Sinterklaasavond werden zij hem afgenomen. Hij zat dan, zeer onthand, in zijn leunstoel en zong, op onze last, de hymne van het huppelende paardje met de wrange gelaatsuitdrukking van iemand die ten gevolge van een lage grap de mond vol sigarenas gekregen heeft. De cadeaus die hij mijn moeder bleek te hebben geschonken, waren door háár gekocht en moesten het zonder rijmpjes stellen, want toen zij hem éénmaal dwong een vers te maken bij een borduurtafel,

bleek hij na lang dubben niets anders aaneen te hebben gestoten dan: ‘Hier is een tafel, houd nu je wafel’, wat alle hoop op verbetering de bodem insloeg.

Was zijn medewerking aan het Sinterklaasfeest dus van weinig actief belang - de kerstboom maakte hem levendig, want hij had een diepe vrees voor brand en stelde zich steeds met een aan een stok gebonden spons naast de boom op, terwijl wij fijntjes het mooie ‘Stille Nacht’ opzonden.

Toegegeven - dit zijn misschien niet de herinneringen die gewoonlijk het oog zo troebel maken, al blijft het een kwestie van appreciatie. Ik geloof dat ieder ouderpaar de Sinterklaasavonden die hij zijn kinderen in de ontvankelijke jaren schenkt, vroeg of laat aan debet- of creditzijde krijgt voorgerekend. Daarom doe ik bij mij thuis maar mijn best, zolang mijn kinderen nog zo'n overzichtelijk formaat hebben, dat ik aan hun geluk iets kan toedoen.

Dit is een grote macht, die echter slinkt als marsepein. Een poosje geleden hadden we eens poppenkast in huis. Voordat de vriendjes en vriendinnetjes kwamen, werd de kamer leeggeruimd. Mijn zoontje sprong uitgelaten door het onttakeld vertrek, greep toen hij mij gewaar werd eensklaps mijn hand en vroeg aanhankelijk: ‘Pappie, waarom ben ik zo blij?’

‘Omdat de poppenkast komt,’ verklaarde ik.

‘O ja,’ sprak hij tevredengesteld en hij hervatte zijn gehuppel.

Is dat niet indrukwekkend? Hij vraagt mij ook herhaaldelijk: ‘Welk plaatje vind ik het mooiste, pap?’ Soms wil hij de sneeuw bewaren of vlinders op zijn petje dragen en telkens komt hij met een verpletterend vertrouwen juist aan mij vragen hoe hij die dartele plannen het best ten uitvoer

leggen kan, aangezien hij mij beschouwt als een heer die niet voor één gat gevangen zit. Ay - ééns zal hij weten, dat ook deze tweede Sinterklaas niet bestaat. Dat wordt vast een wrange ervaring. Van de eerste kon hij tenminste altijd nog zeggen: 'Het was mijn vader.'

Maar dat zijn zorgen voor de tijd, want mijn zoontje - als ik hem nog even ter tafel mag houden - gelooft voorshands nog in de oer-Sint, die zo graag per schimmel over de daken rijdt. Hij is de laatste in mijn huis, want bij zijn zuster is die genade vorig jaar reeds aan vriendinnetjesgesmoezel overleden.

Zij trekt thans, met ál haar acht jaren, één lijn met de nihilistische volwassenen en geeft ons, achter zijn geringe rugje, pompeuze knipogen als hij, in zijn waan, zo ernstig bezig is hooi voor het paard in zijn schoen te rangschikken.

Maar zij zingt wél mee tijdens de avondlijke schoorsteenaubades, die plaatsvinden bij het gasfornuis, omdat ik de schoentjes toch moeilijk onder de centrale verwarming kan plaatsen. De robot verovert wél de wereld! Nog tien jaar en de techniek heeft alle bij huiselijke feestjes benodigde plekken weggerationaliseerd. Dan zendt de televisie waarschijnlijk tegen zevenen een schoorsteen uit, waarbij de laarsjes kunnen worden neergezet, tot het beeld vervaagt.

Toch vindt zo'n kind een gasfornuis al mooi genoeg - als je tijdens het zingen maar fanatiek naar boven kijkt, als was daar enigerlei communicatie met het dak. Maak het echter niet ál te suggestief, want dat breekt je later op...

'Kijk eens,' riep ik op een keer, tijdens het zingen, 'ik zag het oog van Zwarte Piet. Hij keek naar binnen.'

Daar viel de mond van de laatste gelovige bij open.

‘Ik zie niks,’ bekende hij kleintjes.

‘Nou, dan moet je maar eens goed kijken,’ riep ik. ‘We hebben het allemaal gezien, hoor. Een zwart oog.’

En wij zongen beziend verder, voelden nog eens of het hooi goed in de schoen zat, zetten het waterbakje netjes in het midden en gingen ter slaapkamer. In bed gezeten, zei mijn zontje eensklaps: ‘Ik heb het oog gezien. Een zwart oog.’

Zie je nou wel! Wij prezen zijn opmerkingsgave, deden de dekens over hem heen en doofden het licht. Wind en regen vochten buiten met de euvele wereld. Het was echt weertje voor een klein jongetje dat zeer diep in zijn bed ligt, zou je zo denken. Maar een kwartier later stond hij ontzet in de huiskamer en zei: ‘Hij tikt tegen het raam.’

‘Wie?’ vroeg ik.

‘Zwarte Piet met zijn zwarte ogen,’ zei hij kokhalzend. ‘Ik hoor het telkens.’

Daar stá je dan! Een vol uur zijn wij daarop bezig geweest de zelf geschapen illusie van het zwarte oog weer te slopen met een reeks van bemoedigende ‘benjemals’ en ‘komnous’, tot hij murw-geargumenteed terugloop naar zijn bed, met de verwarde overtuiging dat pappie dus zoeven, toen h́j niets zag, een zwart oog waarnam, dat later werd ingetrokken, terwijl er blijkbaar niets te doen was, toen hijzélf zo duidelijk op de ruiten hoorde tikken...

Ik vraag maar: hebben ouders nu moeilijke kinderen, of kinderen moeilijke ouders?

Ouders... Ik voel opeens dat ik dit boek onmogelijk kan beginnen zonder u het fijne te vertellen van het huwelijk waaruit de handelende hoofdpersonen voortgesproten zijn. Dit is een eervolle, doch begrotelijke taak, want ik word al vele jaren bereden door de vrees dat de echtverbintenis die

ik destijds aanging eigenlijk strijdt met alle boekjes, daar mijn vrouw en ik karakterologisch overeenstemmen als twee loten van één stam, zodat de verkwikkende krachtmeting, waarvan twee sterk uiteenlopende partners zo schijnen op te knappen, bij ons geheel achterwege blijft.

Eerlijk gezegd ben ik daar blij om, want ik heb een diepe vrees voor vrouwen met ideeën. Jarenlang ben ik bevriend geweest met een jongen die in een orkestje slaperig op een viool streek. Hij deed het wel aardig, maar veel bijzonders was het niet. Dat wist hij zelf ook wel. Hij piepte maar zo'n beetje. En als hij klaar was ging hij in de zon zitten wauwelen met kennissen. Hij had eigenlijk wel een vriendelijk leven.

Maar toen leerde hij een meisje kennen. Een fris type, mag ik wel zeggen. Ze was de dochter van een kruidenier met filialen en alle energie waarmee pa zijn bedoening uit de grond had gestampt, was bij haar gesitueerd in een leuke zomerjurk. Het werd verloven en trouwen. En toen begon het.

Die jongen kreeg elke dag te horen dat hij eigenlijk een groot artiest was. Eerst zei hij gewoon: 'Nee, je vergist je, Mien.' Maar dan gaf ze hem voor straf geen kus. Toen viel hij haar maar bij en op het laatst ging hij het zelf ook geloven. Zijn goedmoedig-bol gezicht werd gemelijk, zijn beminnelijke omgangstrant kreeg scherpe hoekjes. Met die dirigent had hij algauw ruzie, omdat hij onophoudelijk solo wilde spelen en vooraan zitten en zo. Want dat móést van die vrouw. Ze zat hem iedere morgen aan het ontbijt op te laden met uitroepen als: 'Je laat over je lopen' of 'Je moet van je afpraten' of 'Achter je rug lachen ze je uit', tot hij op het laatst als een raket de straat op schoot.

Dat kwam allemaal door dat grote winkelbedrijf. Vijf jaar later lag die man met zure mond in zijn kist. Gelukkig

ging haar vader ook spoedig dood, want nu baast ze over die filialen en is de schrik van alle krentenwegers.

Ik vind, eerlijk gezegd, dat vrouwen dit niet moesten doen. Er komt alleen maar narigheid van. Want een man die de capaciteiten heeft om voortdurend op eerste violen te spelen, is óók slim genoeg om een lieve, zachte vrouw te nemen die alleen maar komt luisteren en dan uitroept: 'Hè, wat deed je dat weer mooi, Wim.'

Sommige politici hebben ook van die lobbeskoppen. Maar dan moet je ze horen schreeuwen! Ik denk dan dikwijls dat ze dat ook moeten van een vrouw. Aan officiële diners, als de groten van deze aarde hun echtgenoten meebrengen, kun je vaak bij jezelf zeggen: 'O, op dié manier.' De vrouwen van de lobbesen blijven die stakkers voortdurend met priemlikken ophitsen. Maar de vrouwen van de briljante mannen hebben iets zeer peinzends, als wilden ze zeggen: 'O hemeltje, als ik mijn mond eens opendeed...'

Dát zijn aardige vrouwen, vind ik. Maar de priemsters zijn gevaarlijk. Ik geloof dat allerlei oorlogen niet zouden zijn ontbrand indien politici, net als geestelijken, tot het celibaat werden gedwongen.

Want de gevolgen der vrouwelijke activiteit zijn zelden gunstig. Laten ze er zich toch buiten houden. Goed, als een vrouw in het parlement wil, dan vind ik dat prachtig. Toe maar. Dat is allemaal vooruitgang - daar moeten we juist naar toe. Maar niet net zo lang aan het hoofd van een wereldleider zeuren tot hij denkt: nou, vooruit dan maar, dan zál ik wel 'nee' zeggen, anders krijg ik weer geen suiker in mijn thee.

Begrijpt u nu waarom ik mij zeer wel voel aan de zijde van een vrouw die in het geheel niet verlangt dat ik ergens chef van worden zal? Zij meent dat niemand over mij heen loopt. Zij heeft iets vaags over zich en zij kraakt niet met

de ledematen, of met de geest. Je hebt mensen die zó onnoemelijk aanwezig zijn, dat je aldoor met je tenen in je schoenen zit te bewegen, tot ze weer weggaan. We hebben eens zo'n dienstbode gehad. Ze werkte prachtig, maar psychisch was ze zó drukkend dat we haar na een week met sfeer en al de straat op geschoven hebben.

Mijn vrouw is op dit punt zeer fijn ontwikkeld. Zij koopt uitsluitend van aardige groenteboeren en lieve bakkers. Een kruideniersjongetje, dat iets verstopst had, heeft ze op een dag opeens de zak gegeven. Het kereltje schrok ervan. Maar ja - dan had hij maar harmonischer moeten zijn.

Met de fietsenmaker kan ze niet converseren: die maakt haar zó driftig dat ze hem op zijn gelaat wil timmeren. De man heeft zo iets van 'hé-hé, dat gaat-zó-maar-niet' in zijn blik, maar hij kan goed bandjes plakken, zodat ik hem maar aanhoud.

Alle bleke, stille, beminlijke mannetjes uit de buurt komen altijd koffie drinken en hun leed vertellen. Er is er één bij die telkens het wondje op zijn knie aan mijn vrouw laat zien. Daar kan ze eigenlijk niet tegen, maar ze bekijkt het met heldenmoed en lacht bedremmeld als ik haar op die scène betrap.

Ik geloof dat er maar één reden is waarom mijn huwelijk nog eens uiteen zou kunnen spatten. Zij zegt namelijk iedere avond als ik juist in bed lig: 'Wil je het raampje even gaan openzetten?'

Spelen in het plantsoen

Het nieuwste spel dat mijn dochter van acht met haar vriendinnetje speelt, is het schrijfspeel. Eerst lijntjes trekken, dan de kroontjespen diep indopen en vervolgens, mooi dun en dik, met de tong uit de mond: ‘Lieve Marietje. Je vader is dood. Ik heb hem begraven. Dag! Anneke.’ Het antwoord arriveert prompt en luidt: ‘Lieve Anneke. Je moeder ligt in het ziekenhuis. Ze is óvergereden. Door een auto. Dag! Marietje.’ Als je die correspondentie later onder ogen krijgt, voel je toch behoefte eens in de kinderkamer te gaan onderzoeken of er soms een werkje van Sartre tussen de prentenboekjes is geraakt.

Overigens is dit maar één aspect van het nieuwe spel. Sinds kort schrijven zij ook manifesten. In het plantsoentje, vlak bij huis, staat een houten consumptietentje, waar oom Dorus, behalve flesjes priklimonade, ook zuurstokken en hardgele ouwel verkoopt. Lange tijd was zijn toko een duidelijke attractie, maar vorige week liepen alle dwergjes uit de wijk te hoop: er wás iets, met de kwaliteit van de stokken.

‘Het zijn terpentijnstokken,’ verklaarde een kleine jongen met stukgevalen knieën en een te wijde pet op.

‘Zó vies, pap - bah, ik heb het uitgespuugd,’ zei mijn dochtertje, nog nawalgend.

Oom Dorus zat nijdig op zijn snor te bijten, want hoewel hij gaarne voorwendt een hele kindervriend te zijn, kan hij weinig van zijn luttele klanten hebben. Soms loopt hij ze woedend na tot aan de brug, alleen omdat ze gezongen hebben: ‘Gekke Dorus, gekke Dorus’, op de wijze van ‘Oranje boven’, want hij kán niet inzien dat zijn doldriftige reactie van dat zingen juist zo'n leuk spelletje maakt, waar-

mee altijd succes wordt geboekt in een ledig kwartiertje.

Marietje, door allen afgevaardigd, kwam parlementeren.

‘Oom Dorus - het zijn vieze stokken en we willen de centen terug.’

Hij begon al rood aan te lopen.

‘Ja seg, doe me nou effe een lol - we spēlen hier geen winkeltje!’

‘Vieze stokken, vieze stokken,’ begon de kleine jongen te zingen en omdat het dezelfde wijs was van ‘Gekke Dorus’ kwam hij meteen naar buiten galopperen en meende: ‘Wacht eens effe, schoften - nee, blijf nou eens staan als je durft...’ Maar de zwerm was al weggevlogen, kwetterend als echte vogeltjes.

Tegen de middag, toen de tentjesman naast de koffieketel indutte, kwam de tegenactie. Ze plakten een papier op zijn deur, waarop ze, aan mijn rein bureau nota bene, met de keurige lettertjes van de montessorischool geschreven hadden: ‘Hier niet kopen. Alles is vies en duur!’

Het kostte een uurtje eer die snor doorhad welke antireclame er bij hem was opgehangen, maar toen kwam hij dan ook briesend het plantsoen in, dreigde met benen breken of nekken knakken en veroorzaakte opnieuw die zalige opwinding welke in de namiddag zo van pas kan komen.

Alleen Fransje, die zo lang is voor zijn negen jaren, dorst nog een nieuwe stelling aan te plakken. Die hing na het eten op de deur en luidde: ‘Wij zijn helemaal niet bang voor een ventje uit een tentje.’

Naar de techniek van het vers te oordelen, een epigoon van Han G. Hoekstra. Oom Dorus las het pas toen de dader al sliep en bracht de onvermoede wijsheid op er des anderen daags over te zwijgen. Langzaam maar zeker keerde men toen tot zijn suspecte stokken terug, zodat er geen

nieuwe afficheringen meer op zijn bedoening plaatsvonden.

*

Toen ik zaterdag het huis verliet, hadden mijn kinderen de fiets van de buurvrouw veroverd. Mijn zoontje zat gering op de bagagedrager en mijn dochttertje omklemde het stuur en vroeg: ‘Maggen we over de kade fietsen?’

‘Nee,’ zei ik, ‘het is nu te druk.’ En ik wilde doorlopen.

‘Maggen we dan een kwartje uit de spaarpot halen?’ riep mijn zoontje.

‘Een dubbeltje,’ dong ik af. Ik was al bijna bij de hoek, toen het dunne stemmetje van mijn dochttertje klonk: ‘Pap - maggen we katholiek worden?’

Daar sta je als vader even bij stil.

‘Wát wou je?’ vroeg ik.

‘Hè toe - Freekje en Mina zijn het ook!’ riep mijn kind, als gold het een ijsje.

‘Nee hoor,’ besliste ik, ‘daar zijn jullie nog veel te klein voor. Ga maar liever spelen, mooi schrijven of zoiets.’

Na deze vaagheid ging ik dan toch de hoek om, maar een paar uur later vond ik ze, met een hele zwerm Wimpies en Jantjes, in mijn kamer.

‘Wij schrijven!’ riep mijn zoontje feestelijk en hij toonde mij een kaart, waarop zijn zuster in grote letters had te boek gesteld: ‘Vanavond komt hier *gratis* een danseres dansen.’ Van deze plakaten hadden ze er wel tien gemaakt. Ze werden, even later, met gluton op de plantsoenbankjes bevestigd. De oude mannetjes moesten soms een eindje opschuiven, om een plaatsje vrij te maken. Ze deden het gewillig, want Amsterdammers vormen, van huis uit, een inschikkelijke stam.

Om halfacht moesten we mee om de voorstelling te zien. Alle mensen op de bankjes kregen een grote, rode toegangkaart. De honden ontvingen kleine, witte biljetten. Ze waren gratis doch vormden een onrustig bezit, want een jongetje met een sjako op wilde er zó dikwijls een gaatje in knippen, dat zelfs de oude mannetjes hem op het laatst onverrichter zake heenzonden.

De voorstelling begon wat laat, maar eenmaal aangevangen bleek zij zeer gevarieerd. Er was een toneelstukje over ‘het spook in de kast’, waarin mijn zoontje, achter een boom geplaatst, alleen maar enkele treurige ‘boe's’ had bij te dragen, er was een dansje van Marietje die, in koninginnendracht, als een libel over het gras zweefde en er viel ten slotte een anekdote te horen van Wim, die met al zijn zes jaren naar voren trad en in sublieme onschuld een gruwelijke ‘nur für Herren’-mop opzond, welke hij zeker van zijn pa had opgevangen. Toen de pointe in de zomeravondlucht verstorven was, begonnen de oude mannetjes vettig te grinniken en nam Wim, buigend als een page, het succes in ontvangst. De schemer sloop al uit de struiken en de torenklok begon zwaarmoedig aan haar acht slagen. Toen de jongen met de sjako de kaartjes nog één keer had geperforeerd, ging de hele komediantentrop voldaan naar bed.

‘Morgen weer, hè pap?’ zei mijn zoontje onder de dekens. Toen vielen zijn ogen toe.

Een zéér klein kereltje

Soms kan een mens het toch zo wezenloos druk hebben. Op straat had ik mijn bezigheden over de rest van de dag lopen uitsmeren en toen ik de sleutel in de deur stiet, berekende ik: nu eerst even dit, dan even dát en ten slotte...

Maar in de gang vind je alleen een klein jongetje met een trekwagentje, dat beminnelijk zegt: ‘Dag pap.’

En vervolgens wil dat je meegaat naar zijn hoek, om alle omgevallen mannetjes in de kijkdoos met lijm overeind te helpen.

‘Nee, nou niet,’ zeg ik in het belang van mijn programma en wil vluchten, maar hij grijpt me bij de arm en vraagt: ‘Waaróm nou niet?’

‘Omdat ik werken moet,’ zeg ik.

‘En je hébt al gewerkt.’

‘Ja, maar ik moet nog een heleboel méér doen.’

Hij kijkt me aan.

‘Is dat leuk?’ vraagt hij.

Mijn blik is niet overtuigend, want hij zegt: ‘Dóé 't dan niet.’

Daar zit iets in. Doch ik stel: ‘Maar ik moet toch geld verdienen. Om alles te betalen. Het eten. En de melk. En schoenen voor jou. Of een nieuw broekje...’

Terwijl hij zwijgt om het te overdenken, knijp ik uit. Maar als ik even later nijver aan mijn schrijfbureau zit, opent hij de deur op een kier en zegt bitter: ‘En ik heb helemaal geen nieuw broekje gehad.’

*

Op zondag heeft hij bij kinderen van kennissen in de tuin gespeeld - tegen zessen kom ik hem halen. Ze hebben een gat gedolven en daar zit hij in, met rode konen van genot, zodat het moeilijk is hem mee te krijgen. Als we eindelijk buiten lopen, moeten we weer terug, omdat hij een blikken busje heeft vergeten, maar eindelijk zijn we toch definitief op pad.

‘Waren het aardige kinderen?’ vraag ik.

‘Ja,’ zegt hij, ‘maar dat kleine meisje niet. Ze wou aldoor met het schepje scheppen als ik het juist nodig had.’ Dat zijn natuurlijk beroerde dingen. Maar ik zeg: ‘Dan kon je toch wel wat anders spelen?’

Hij knikt.

‘Er was een auto,’ zegt hij.

‘Mocht je daar aankomen?’ informeer ik.

Weer een knik en een verzaligde lach bij de herinnering aan dat speeltuig. Maar verdere mededelingen blijven uit.

‘Je hebt er toch niks aan kapotgemaakt?’ probeer ik, want ik ken zijn gewoonte, de hem toevertrouwde voorwerpen te ontleden en te slechten.

‘Nee,’ zegt hij dromerig.

We lopen zwijgend verder.

‘De auto was van hout,’ vermeldt hij dan.

‘O,’ zeg ik.

Stilte.

‘Dat kun je doorzagen,’ verklaart hij en kijkt beminnelijk naar mij op.

‘Ja, ja,’ bevestig ik sceptisch.

Maar dan zegt hij opeens, met een kleine spijtige zucht: ‘Maar ik had mijn zaagje niet bij me.’

*

Met het bedremmelde mineur van een Europeaan die pas zijn krantje gelezen heeft, liep ik door de donkere straat met mijn zoontje aan de hand, want hij was extra laat, vanwege Fransjes verjaarsfeest.

‘Was het leuk?’ vroeg ik, een beetje plichtmatig.

‘Ik heb twee dingen gehad,’ zei hij statistisch. ‘Een taartje met zo'n balletje erop en limonade. Róde limonade. Het was maar een klein taartje. Er wáren wel grote...’

Als het een weerbericht was, zou je zeggen: druilerig. Ik kon er ook niets meer aan verbeteren en kneep maar eens bemoedigend in zijn hand, maar toen we de bocht namen, botsten we, vlak onder de booglamp, tegen een man op.

‘We gaan allemaal onder,’ sprak de man, zonder vermelding van het voorafgaande. Hij ademde welriekend uit. Neus en wangen waren overtoegen met het craquelé van paarse aderbreekjes, waarmee de Schiedamse weduwe haar trouwste minnaars merkt en zijn ogen stonden zó bedroefd, dat ik mijn schouder al klaarhield voor het uithuilen.

‘Onder!’ zei de man nog eens en wees illustratief bodemwaarts. Hij knikte verscheidene malen zeer beslist met het gemarmerd hoofd en verstrengelde zich vervolgens gesticulerend met het duister. Toen zijn we ook maar doorgelopen.

‘Dat was een oud mannetje,’ stelde mijn zoontje vast. ‘Die hebben altijd een zak op hun rug.’

‘Ja,’ zei ik afwezig, want ik knaagde nog even geestelijk verder aan onze ondergang.

‘Kennen alle oude mannetjes elkaar?’ vroeg hij daarop.

‘Nee, niet allemaal,’ antwoordde ik.

Zwijgen. Onze voetstappen tiktakten over de lege stoep.

‘Als die mannetjes nou allemaal dood zijn,’ sprak hij. ‘En

jij ook. En mama. En iedereen.’ Hij bleef opeens stilstaan. Toen vroeg hij benepen: ‘Wie zorgen er dan voor de kleine kindertjes?’

Mijn antwoord klonk een beetje mat.

*

Op een zonnige vrijdagmorgen werd mijn zoontje vijf jaren oud en ik kan onmogelijk zwijgen over dat evenement, omdat het glansde van een soort vreugde die men op een kwade dag verleert. Reeds des morgens om zes uur, toen ik om een onvermeldbare reden even mijn bed verliet, was hij klaar wakker en zat in zijn veel te wijd nachtgewaadje in de gang te wachten op het aanbreken van zijn feest, want wij hadden hem ingescherpt dat hij vóór achten niet aan ons bed verschijnen mocht.

Toen zijn uur geslagen had, kwam hij op harde blote voetjes aangelopen met zijn zus, die nobel had besloten deze dag zichzelf volkomen weg te cijferen. Wij hadden zo'n driewielertje voor hem gekocht, want toen we een maand geleden eens 's nachts bij zijn bed stonden, droomde hij hardop en steunde met gesloten ogen: ‘Mag ik eens op je fietsje?’, waardoor wij de zekerheid kregen dat dit verlangen op de bodem van zijn onderbewustzijn lag.

Toen ik hem het voertuig had toegeschoven, gaf hij zo'n glimlach af waarvoor men gaarne in de Amstel springen zou. Daarop ging hij met het fietsje naar buiten en viel er, een uurtje later, zó krachtig mee op het gezicht, dat wij met hem naar de dokter moesten. De hele feestdag lang liep hij met een lip als een blaas en een ornament van geronnen bloed op het voorhoofd door het huis, maar elke bel deed hem naar de deur snellen en ieder pakje bracht opnieuw die grote, stralende vreugde op zijn beschadigd gezichtje teweeg.

Bij het diner, dat geheel volgens zijn wens was samengesteld, en dan ook boerenkool met kroepoek en karamels omvatte, hief hij duizend keer zijn limonadeglaasje om 'proost' te zeggen en toen hij eindelijk uitgesnoept en moegesprongen in zijn bed lag, sprak hij katterig: 'Nou ben ik vijf. Nou mag ik niet meer duimen!'

En hij stak zijn luttele arm gestreng onder dek en begon ernstig te dutten, gelijk iemand met een levensplan.

Toen ik zélf klein was

Revolutie

Toen ik drie jaar was, kwam ik voor het eerst in aanraking met de revolutie. Het was aan het eind van de vorige oorlog en er waren relletjes in de stad. Ik herinner me dat ik levendig stond te tollen in onze straat. Opeens kwamen er allerlei mannen en vrouwen aan die, naar hun oogopslag te oordelen, gelijk hadden. Zij riepen iets, namen enige keien en wierpen deze zonder aarzelen door de ruit van een broodwinkel. Daarop begonnen zij de etalage leeg te ruimen.

Ik stond met mijn tol op een gunstige plek en geraakte daardoor vlak vooraan. Het was interessant om te zien hoe de mannen de casinobroodjes pakten en de koekjes. Opeens riep een juffrouw hard: 'Geef dat kind ook wat.'

Een gebladderde man gaf mij een mokkapunt. Dat was leuk. Ik nam net een hapje, toen mijn moeder zich door de menigte naar voren drong. Mijn moeder huilde en riep: 'O kindje, o kindje.' Ik begreep er niets van, maar mijn moeder trok mij mee, steeds huilend. Toen wij een eindje verder waren, zag zij de mokkapunt.

'Hoe kom je daaraan?' vroeg ze.

'Van een meneer gekregen,' sprak ik en wou weer een hapje nemen.

'Gooi weg,' riep mijn moeder, 'dat maggie niet hebben.'

En ze gaf me een klap op mijn hand, zodat de punt in een plas viel.

De rest van de weg huilde ik.

Het geschenk

Terwijl ik op het achterbalkon van de tram stond te suffen, gaf een man, die passeerde om uit te stappen, mij opeens een warme hand en noemde niet zonder tederheid mijn naam. Ik moet dom hebben teruggekeken, want van buiten riep hij mij verklarend toe: 'Frits Dalen! Van de school op de Lijnbaan!' Hij lachte angstig en knipperde met de ogen - een zenuwtrek, denk ik. Toen reed de tram door.

Vijf halten verder had ik hem eindelijk thuisgebracht. Welzeker - Frits! En ik zag hem weer zitten, een kleine, brave jongen van elf, met een muisgrauw buisje, in de voorste bank. Het enige bijzondere aan hem was dat hij iedere middag om vier uur van school werd gehaald door zijn vader, een heerachtig man, die ons in gezwollen bewoordingen toesprak. Ik denk dat hij altijd een borreltje op had. Maar dat wist ik toen nog niet.

Met die vader beleefden we ons avontuur. De meester zou zijn gouden huwelijksfeest vieren en we spaarden een halfjaar voor een cadeau. Iedereen droeg bij, behalve Frits - die had niet. Maar ook zonder zijn contributie kwamen we tot f 14,80, een machtige som, die wij besloten te besteden aan een schilderij, daar de meester een bekend kunstliefhebber was en vaak wrevelig uitriep: 'Bah - die reproducties! Ik geef alleen om écht schilderwerk.'

Op een donkere decembermiddag zouden we derhalve met de hele klas een authentiek stilleven in lijst voor hem gaan kopen. Ik droeg de kas - welzeker! - en ging aan de kop van de stoet de school uit. Voor de deur stond Frits' vader. Hij liet zich inlichten over het doel onzer missie en toen hij dit kende, ontwong hij mij de leiding.

'Laat meneer Dalen jullie maar eens helpen,' zei hij.

‘Geef de kas maar hier, kereltje. Je zou het geld anders verliezen voor we in de kunstzaal waren.’

Goed, ik liet me overbluffen en gaf hem onze knoedel dubbeltjes en centen. Op weg naar de winkel praatte hij druk over Rembrandt, die ook een goed schilder was geweest, en hij beval ons aan straks de doeken te bekijken door een met de handen gevormde binocle. ‘Dan komt er diepte in, vat je?’

Aldus stonden we even later met zijn vierentwintigen naar een door opdringende appeltjes bedreigd bloemenvaasje te kijken.

‘Déze dan maar, jongelui?’

‘Ja juffrouw.’

Meneer Dalen betaalde. ‘Precies gepast,’ mompelde hij, mij het doek onder de arm schuivend. Buiten gekomen verloor hij plotseling alle belangstelling. Hij zond Frits alleen naar huis, keerde ons de rug toe en verdween neuriënd in een tapperij.

Pas des anderen daags heb ik gemerkt dat een krek-eender stilleven, in de etalage van dezelfde winkel, stond geprijsd voor f 12, -. Wij hebben niet verzuimd daarop vaak de aandacht van Frits te vestigen - dat verzeker ik u. En bij het aanbieden van het geschenk heeft Barend Joostman, die de grootste van de klas was, gezegd: ‘Meester, we hebben er allemaal aan betaald, behalve Frits.’

Ik zie hem nog op de eerste bank zitten op dat vreselijke ogenblik. Hij knipperde tóén al wat met de ogen. Ach - ik kan me zo goed begrijpen dat het later veel erger geworden is.

Gespeeld

Voor de deur kom ik mijn zoontje tegen met de oogopslag van iemand met een omlijnd reisdoel.

‘Waar ga je heen?’ vraag ik, ‘we moeten straks eten, hoor.’ Zijn blik wordt vaag.

‘Spele...’ zegt hij en hij glipt langs me heen, de hoek om. De hemel mag weten waar naartoe. Laatst ontmoette een kennis van ons hem aan de rand van de stad en vorige week kwam bij toeval aan het licht dat hij voortdurend ritten met de tram maakt. Misschien bezoekt hij wel speelholen en opiumkitten, want thuisgekomen bedekt hij tóch alles met de eeuwige dooddoener van het kind: ‘Ik heb gespééld.’

Toen ik zelf vijf jaar oud was, logeerde ik vaak in Brummen op een boerderij. Van het erf kwam je op een weggetje en als je dat weggetje afliep, stond je aan de spoorbaan. De glimmende rails, de seinpalen, die soms opeens gingen leven en het latente gevaar van de treinen, die met een waanzin van geluid kwamen aanstormen, waren zó fascinerend, dat ik bijna iedere middag aan de spoorbaan zat. - Kwam er in de verte een trein aan, dan legde ik mijn hoofd op de rails om na te gaan of er reeds enig gebrom te horen viel. Soms stak ik vlak voor de trein over en ik herinner me nog het bleke angstgezicht van een machinist die, uit zijn locomotief hangend, in machteloze woede de vuist schudde tegen het kleine krenge dat daar ongelukkie aan het spelen was met zijn voortijlend ijzeren monster, alleen omdat de beklemming van dat gevaarlijk tijdverdrijf leuker was dan eenentwintigen met tante achter het huis.

‘En - wat heb je gedaan, vanmiddag?’ vroeg oom dan, bij het eten.

En je zei: ‘Ik heb gespééld...’

O, beschermengel der kinderen, doe uw werk goed.

De heer Cohen

De kledingzaak van de heer Cohen was in een smalle volksstraat, vlak bij mijn ouderlijk huis. Als kind kwam ik er wel spelen, met mijn vliegende-hollander. De heer Cohen, een kleine, blozende man met een rossig kneveltje, leunde altijd aan de deur, want hij was stoepier, een ambacht dat later in onbruik raakte.

Stond iemand voor zijn etalage stil, dan begon hij dadelijk een gesprek. Kijk eens, dat waren chique jassen tegen lage prijs en als meneer eens mee naar binnen ging, zou hij nog mooier spul te zien krijgen. Soms liepen de mensen door, hem afschuddend als een lichte vrouw, maar zo nu en dan ging er een talmend mee naar binnen, waar de heer Cohen er steeds voor zorgde dat er, wat hém betrof, geen zwijgen viel.

Als ik aan de hand van mijn vader door de straat ging, wist ik dat de winkel een oponthoud van een half uur betekende, want de heer Cohen was ook lid van de SDAP, net als wij. Samen bemompelden de mannen dan de politiek en ik voelde hoe de tederheid van gelijkgezinden dit gesprek beheerste en stond muisstil aan vaders hand, steeds vriendelijk lachend als de heer Cohen mij aankeek, want ik wilde de warme overeenstemming niet verstoren door onbeleefdheid of ruw gedrag.

Mijn moeder begreep dat niet en daarom was het voor mij zo kwellend, met haar een nieuw jasje bij de heer Cohen te kopen. De kleine man balanceerde dan tussen

twee faculteiten - vaders strijdmakker en een confectiewinkelier die een dame bokkengood verkoopt, maar steeds deed het optreden van mijn moeder zijn lagere ik overwinnen.

Stond ik met het jasje voor de spiegel, die vol vochtsproeten zat, dan vroeg mijn moeder onwelwillend: 'En wat kost dat nu nog?'

Daarmee werd de laatste rest van geestesgemeenschap vernietigd. De heer Cohen vergat P.J. Troelstra en begon eenvoudig het jasje te plaatsen. Hij noemde de prijs, maar zó meesterlijk geïntoneerd en onmiddellijk overschaduwde door een cavalcade van voordeeltjes, dat het mij altijd te geef voorkwam. Maar mijn moeder bleef koel en probeerde af te dingen. Toen de heer Cohen eens klaaglijk uitriep dat hij hierop nog maar vijfendertig cent verdiende, stiet zij een kort lachen uit, dat de man deed verbleken.

Na zo'n aankoop rekende ik het altijd tot mijn kinderplicht de heer Cohen, door overdreven petgroeten, te bewijzen dat de SDAP-vriendschap niet onder het incident had geleden. Soms liep ik daartoe speciaal door zijn straat. Ik heb dat gevoel altijd gehouden. Veel later, toen ik al getrouwd was, kwam ik hem nog wel eens tegen op de tram en nam steeds zeer eerbiedig mijn gleufhoed voor hem af. Hij informeerde dan altijd naar mijn vader en droeg mij op hem hartelijk te groeten. 'Je wordt al een hele kerel,' riep hij eens. Ik was dan ook reeds eenendertig jaar oud.

Het laatst zag ik de heer Cohen in de oorlog voor het station. Er stond weer een trein gereed, die naar Westerbork zou rijden en de oude, arme joden kwamen zich daar gepakt en gezakt melden. Ik stond te kijken en zag een hoop bekenden, kooplui van de boekenmarkt met voddige bagage, want ze mochten immers van alles meenemen.

Een van hen, een dikke, oude man over wiens linker-

oog een vlies lag, vroeg aan een kleine, felle, die altijd met goedkope boekjes stond: 'Wat heb-ie allemaal in die kist?'

'Sigare, voor de ss,' riep het ventje honend en zich tot mij wendend, zei hij: 'Ik gá maar, want als ik rond blijf lopen, meneer, word ik een sluipmoordenaar.'

Ook de heer Cohen kwam aanstappen. Hij had een rugzakje op de rug en zijn broekspijpen verdwenen in beenkappen, die hij anders nooit droeg. In het voorbijgaan gaf hij mij de hand, want hij wilde niet te laat komen.

'Geef de groeten aan je vader,' zei hij.

Spelen

I

Al twee dagen verzamelt mijn zoontje rupsen - een hele vooruitgang sinds vorige week, want toen raapte hij op straat alle peukjes op, omdat hij zo'n leuk busje had om ze in te doen. Vanmorgen schudde hij mij wakker.

‘Papa, dit is André en dit is Ukkie.’

Ik moest even bijkomen, maar toen zag ik zijn arm, vlak onder mijn neus, met een dikke rups en een dunne - waarschijnlijk vader en zoon.

‘t Zijn mooie,’ sprak hij verliefd, ‘maar je mag ze niet aaien. Dan gaan ze dood.’

‘Ja,’ zei ik geuwend, ‘ga ze nou maar weer laten lopen.’

Maar ik moest eerst goed kijken wat een mooie rug André had en natuurlijk tuimelde hij toen, mét zijn Ukkie, tussen mijn lakens.

Nu héb ik het niet op rupsen in bed. Ik ging rechtop zitten en wilde eruit, maar mijn zoontje riep: ‘Niet bewegen! Dan druk je ze kapot.’

Ik ging maar weer liggen, want ook het vaderschap vraagt offers. Er kriebelde van alles op mijn been, doch mijn zoontje maakte de dekens van onderen los en zocht net zolang tot hij de vluchtelingen weer op zijn arm had.

‘Lief hè?’ zei hij bij de deur, ‘en later worden het vogeltjes.’

Want helemáál precies weet hij alles nog niet.

II

Mijn stukje wil niet vlotten. Eerst komt een man het kapotte zeil repareren en vult mijn kamer met zijn zenuwslopende hamertikken, afgewisseld door wellicht juiste maar ook breedsprakige beschouwingen over de meimaand en dan, als hij éindelijk weg is, treedt mijn zoontje binnen, met het gezicht van iemand die vooreerst niet denkt te vertrekken.

‘Ga nou spélen,’ zeg ik vaag, maar hij komt voor me staan en verklaart feestelijk: ‘Pappa wiedewiede wappa wiedewiede winkel, tinkel tappa. Húp zegt Pappa.’

Een soort woordkunst. Maar ik ben niet receptief gestemd en meen: ‘Pappa zegt voornamelijk dat je óp moet duvelen.’

Hij heeft echter nog plannen, wijst op mijn revers en zegt: ‘Daar zit een vlek.’

En als ik op mijn borst kijk, pakt hij mijn reukorgaan tussen duim en vinger en kraait: ‘Neusje-trek!’

Alweer een grapje - zou hij soms geheim abonnee van *Kiekeboe* zijn? Hij komt niet uitgeschaterd en ik kwiteer zijn vondst met enig gehinnik en raad hem nu dan toch de deur aan de keerzijde dicht te doen - maar zijn moeder treedt binnen.

‘Ik moet wérken,’ zeg ik ongemakkelijk, doch mijn zoontje gaat op haar af, wijst en zegt weer: ‘Een vlek!’

Maar als ze kijken wil en ook het slachtoffer dreigt te worden van zijn schelmse fopperij, voegt hij er eensklaps mild aan toe: ‘Niet écht hoor, mammié.’

En hij vat aanhankelijk haar hand.

Want je moeder bedriegen als je pas vier bent - nee, dát komt later pas.

III

In onze gang staat een kindje uit de straat met mijn kamerjas aan en een hoedje van mijn vrouw op. Zij kijkt extatisch en zegt: 'Ik ben koninghin.'

Dan gaat de deur van de kinderkamer open en komt een hele troep de gang in - kleine bedoeïenen in tafelkleedjes en afgedragen baljurken, met theemutsen en omgekeerde petten op. Dat moet het hof zijn.

Mijn dochtertje komt achteraan in een blauw gordijn. Zij heeft een zeer oud avondtasje bij zich en zegt op de innige toon die hoort bij dit spel tegen een andere hofdame: 'Dit was mijn gouden tasje, hè. Dat had ik altijd bij me.'

Opeens ziet zij dwars door de speelkoorts heen dat het wel érg kapot is, maar zij heft dat bezwaar meteen op, door eraan toe te voegen: 'Het was wel kapot, maare... Ik had het van mijn man gekregen, zie je.'

Maar de koninghin heeft plaatsgenomen op het gangkastje en roept met een stem die geknepen kirt van louter waardigheid: 'Lakei?'

Dat is mijn zoontje, de kleinste van de stoet, die wonderlijk toegetakeld helemaal achteraan staat te suffen en naar voren moet worden geduwd.

'Lakei,' zegt de koningin, 'ga eens een glaasje bier voor me halen.'

'Doe het zelf maar,' zegt mijn zoontje, want hij begrijpt het fijne niet van dit spel en wordt dan ook vaak de kinderkamer uit getrapt.

'Puh! Een koningin zeker, die zelf bier haalt!' roept het kind op het kastje minachtend.

Maar mijn zoontje gaat bokkig op de grond zitten, ziet dan de vijandige blikken van het hele hof en zegt kleintjes: 'Tóch heb ik het wel eens gezien.'

Een helse dag

Terwijl ik nog verdiept lag in een vriendelijk droompje, dat ik voorzichtigheidshalve onvermeld zal laten, stompte mijn vrouw mij wakker en zei lijdend: ‘Ik ben ziek. Jij moet maar alles doen, vanmorgen...’ Ik kreunde en sliep door, maar even later schudde ze heftig met me: ‘Die kinderen moeten naar school. Moet ik nou soms zélf met mijn zieke lichaam...’

Dat was natuurlijk demagogie, maar ik ging rechtop zitten. De ochtend stond met een grauw bakkes vol plooiën door het raam te grijnzen. Dit wordt een ondraaglijke dag, wist ik, want je moet eigenlijk heel voorzichtig opstaan, met clavecimbelmuziek en een quarantaine van een halfuur, om even aan de altijd wat drukkende gedachte dat je bestáát te wennen.

‘Die kinderen breken de keuken af,’ zei mijn vrouw zwartgallig. ‘Als ik niet zo beroerd was...’ Ik sprong uit bed, maar zonder er innerlijk aan toe te zijn. In de gang had de poes haar misselijk karakter nauwkeurig in kaart gebracht en in de keuken schonk mijn zoontje juist melk in een bloempotje, terwijl mijn dochter het broodmes diep in de kaas boorde.

‘Vooruit - aankleje!’ riep ik geeuwend, maar twee minuten later huilde mijn zoontje al hartbrekend omdat ik zijn haar héél anders kamde dan moeder.

‘Wat gebeurt er nou?’ riep mijn vrouw uit bed.

‘Bemoei je er niet mee. Je bent toch zo ziek?’ schreeuwde ik nijdig en rukte haatdragend aan het bloesje van mijn dochter, dat kraakte. Toen ze ook huilde ging de bel: een gemeente-heer, die ereis de muntmeter kwam legen. Hij ging hinderlijk in de weg staan in de gang, met de rust van

een overheidspersoon die met recht optreedt en verlangde ten slotte, op agenterige toon, f 1,70 bijbetaling ter compensatie van frauduleus ingeworpen dubbeltjes.

‘We komme te laat op school,’ stelde mijn dochtertje enerverend vast. Ik zocht radeloos naar geld en bevond dat we niets in huis hadden.

‘Nou meneer...’ zei de man, ongemakkelijk. Terwijl de kinderen zachtjes weenden, de man zenuwslopend op de gangkast trommelde en mijn vrouw allerlei tot niets dienende aansporingen uit haar ziekbed riep, belde ik bij vier burens en bedelde het bedrag bijeen, als een jongetje dat met een aap langs de deuren gaat. De school was natuurlijk dicht, maar na enig soebatten kreeg ik die twee toch naar binnen - huilend, maar daar was ik al mee vertrouwd.

Er gebeurt vast nóg iets verschrikkelijks, dacht ik met sombere zekerheid. De verdere dag liep ik op mijn tenen door het leven, keek twintigmaal links en rechts bij het oversteken en liet alle brieven ongeopend, teneinde niet door jobstijdingen te worden besprongen.

Pas toen ik om zes uur thuishkwam, trad mijn onverteerbare oom Gerrit uit Haarlem mij met uitgestoken hand tegemoet en riep lawaaierig: ‘Ik kom eens een weekje logeren, neef.’

En toen ik zijn stinkpijpje rook, wist ik dat dít het ontbrekende stukje van de sof was.

Allerlei dwergen

I

We hebben Henkje over, uit Arnhem - een kleine blekerd van elf, in een donker, kamgaren pakje. Zijn vader, die een kennis van ons is, heeft hem opgezonden, omdat een weekje Amsterdam in de vakantie van zo'n knaap een mooi nummer wezen kan, maar eerlijk gezegd maakt hij niet de indruk buitensporig te genieten. Zijn conversatie blijft geheel beperkt tot nerveuze 'ja meneer's' en 'nee mevrouw's', waarbij zijn bril altijd wat naar beneden zakt. Urenlang zit hij levenloos in de kamer, met de fletse gelaatsuitdrukking van iemand die in een sterfhuis wacht tot zijn rijtuig afgeroepen wordt.

'Moet je niet eens gaan spelen?' zeg ik dan.

Hij schrikt altijd een beetje van me, staat gewillig op en verlaat na een lichte buiging het vertrek, om voor de deur lange tijd tegen de pui te gaan leunen of dromerig op de trap plaats te nemen. Hij moet een boeiend gedachteleven hebben.

Gisteren heb ik hem meegenomen naar het Stadion, want zo'n jongen van elf moet toch geloven in het voetbalspel. Van het hoge bouwwerk keek hij wel op, maar hij zei niets, doch mat het alleen met een schuwe blik, als vreesde hij dat heel die kolos straks op hem neer zou storten.

'Zie je Henk,' zei ik opgeruimd, 'daar wordt nu telkens in gevoetbald.'

'Ja meneer,' antwoordde hij inschikkelijk.

'Heb jij ook wel eens gevoetbald?' vroeg ik.

Hij dacht even na, want ondoordachte bescheiden geeft hij niet graag af.

‘Nee, meneer,’ zei hij toen.

‘En je vader?’ hield ik aan. ‘Kom - je mag toch wel eens mee als vader gaat kijken? Gaat je vader niet vaak naar eh - nou, hoe heet die club bij jullie - naar Vitesse?’

Opnieuw verviel hij tot bedompt zelfonderzoek. ‘Nee, meneer’, antwoordde hij eindelijk, ‘mijn vader gaat wel telkens naar zijn werk.’

Ik heb hem maar weer thuisgebracht. Die jongen komt vast op het kadaster later.

II

Van de week moest ik naar Den Haag, omdat Lientje, een kind van goede vrienden, vier jaar werd.

Mijn vrouw had de verlanglijst ingezien en het cadeau gekocht: een rieten poppenwagentje, hoog in de flanken en een beetje piepend van wiel.

‘Leuk,’ zei ik, ‘maar hoe krijgen we het dáár?’

‘Och,’ luidt het zorgeloos antwoord dan, ‘dat nemen we toch gewoon mee!’

U voelt al dat ik het naar het station moest duwen - een kleinigheid, als Amsterdammers maar niet de beroerde gewoonte hadden steeds hardop te zeggen wat ze dénken van voorbijgangers die uit de pas lopen. Van jong tot oud - ze wisten állemaal wat leuks over dat wagentje en ik kon het maar zelden wisselen.

In de propvolle trein wilde iedereen het meteen vertrappen.

‘Hebt u betaáld voor dat ding?’ vroeg een opgewonden heer, alleen omdat ik zijn been een beetje had geschaafd met het voorwielkje.

Ik zweeg trots en begon onbewijsbaar terug te duwen,

toen hij naar voren drong om het wagentje expres tussen zijn knie en de bank te kraken.

Nou - ik lustte wél een glaasje limonade toen we uiteindelijk bij Lientje kwamen. Alsjeblieft meid, dát heeft oom nu voor je meegebracht uit Amsterdam. Maar ze keek er angstig tegenaan, of er een beest in zat, want kinderen doen zelden wat voor de hand ligt.

Later kwam ze vertrouwelijk aan mijn stoel.

‘Oom - krijgt Lientje van jou geen kedootje?’

‘Maar kind!’ riep ik bezeerd en wees naar het voertuig.

‘Dat is geen kedootje,’ sprak zij minachtend, ‘dat is een wagentje.’

III

Het Bredase echtpaar dat via het nauwluisterend bandwerk van een achthoeksruil in die lieve etage aan de overkant werd gestoten, blijkt te zijn gezegend met drie welhaast eendere zoontjes van bijzonder plumpe lichaamsbouw. Gistermorgen om halftien belden ze, in degelijke jekkertjes gestoken, bij mij aan.

‘Wij komen de héle dag spelen,’ sprak de voorste en maakte reeds aanstalten mij te passeren.

‘Hola, wacht eens even,’ riep ik. ‘De kinderen zijn niet thuis. Ze komen pas aan het eind van de middag terug. Ga dus maar naar je mammie en zeg...’

‘Mammie en pappie zijn vandaag naar Breda,’ zei de jongen ontgoocheld. ‘En wij mogen hier met het speelgoed spelen. Mammie heeft het zélf gezegd.’

‘En we mogen blijven eten óók,’ riep het middelste kereltje vrolijk. De kleinste stond zwijgend aan het handje van zijn broer en vertoonde de zuinige mimiek van iemand

die tegen zijn zin wordt meegenomen in een nachthuis.

Het was duidelijk dat de soepele besluitkracht der nieuwe straatgenoten mij weinig keuze overliet. Kon ik die kereltjes de deur wijzen, met het risico dat zij zich, in hun waan, te voet naar Haarlem zouden begeven of sloopvaart naar Australië? Daartegen verzette zich de erecode welke alle ouders van de wereld sinds jaar en dag omsluit.

Ik liet ze dus binnen, hing de jekkertjes aan de kapstok, wees waar de speelgoedkast stond en gelastte dat zij zich goed moesten amuseren. De herrie die kort daarop tot mij doordrong, deed vermoeden dat zij mijn bevel zorgvuldig uitvoerden, want er werd gezaagd en getimmerd of het huis verplaatst moest worden. Ik ben maar niet gaan kijken, maar toen ik tegen enen kwam waarschuwen dat de lunch gereedstond, was er in het kindervertrek een gruwelijke wanorde, die mij de thuiskomst van mijn eigen kroost met enige zorg tegemoet deed zien. Niettemin tafelden wij gevierlijk met veel smaak, maar veel zeggen deden ze niet, die jongens.

‘Voorzichtig met het speelgoed,’ ried ik, na de dis, maar zij gingen ernstig zwijgend naar het kamertje, gelijk slopers die na schaft het werk hervatten. Toch bleek de schade aanmerkelijk geringer dan uit hun frenetiek gebonk viel af te leiden, want mijn kinderen hadden tenminste niets te declareren toen zij zich tegen vijven bij de jongetjes voegden.

Omdat de lieve etage ook om zes uur nog onbemand bleek, hadden we een groot gezelschap aan het middagmaal. Mijn kroost ging op tijd naar bed, maar de jongetjes hebben nog geruime tijd in hun jekkertjes geuwend op de divan gezeten - tot pa uit Breda om kwart over negenen vrolijk aanbelde om zijn broed op te halen.

‘Bedankt hoor,’ zei hij achteloos. Bij de deur keerde hij

nog even op zijn schreden, om mij een sigaar te doen opsteken. Ach ja, die zuiderlingen vormen een rond volkje.

IV

‘Hij heeft alleen een tikje gehad,’ sprak de taxichauffeur die in Wassenaar een zwart hondje van de rijweg schoof en hij reed haastig door, terwijl ik, door de achterraut, zag hoe het beest zielig naar de stoep sukkelde. De auto draaide de zijweg in en stopte voor mijn adres.

‘Dat is één gulden vijftig,’ zei de chauffeur. ‘Ik rijd metéén even terug om te kijken.’

En zijn vadsig groenezeepgezicht probeerde geruststellend te kijken. Veel vertrouwen boezemde hij mij niet in, maar toen ik even later te voet terugkwam op de plek van de botsing, was het hondje weg. Er groeften kinderen samen en wezen met bange vingertjes naar een donkere bloedplek.

‘D'r is een hondje overgereden,’ sprak een kleine jongen met een bril en hij trok een gezicht vol walging tegen me.

Ik knikte met een drukkend gevoel van medeplichtigheid en liep ernstig verder. In de tram naar de stad dacht ik vol haat aan die chauffeur en bij het station stapte ik de broodjeswinkel binnen, met de zelfkastijdende overtuiging dat ik véél flinker had moeten optreden. Somber kauwend op de mysterieuze visdagkroket keek ik door de ruit van de winkeldeur, het kale stationsplein op.

Toen ontmoette ik een droeve blik, afgezonden door zo'n vervuilde rioolterriër, die visionair dit paradijs-van-de-maag stond binnen te gluren. Wéér een hond! Ik wilde hem al de rug toedraaien maar toen, opeens, kreeg ik het door wroeging gevoede plan iets te doen voor deze dier-

soort in het algemeen, al was het maar ter delging van mijn ongerijmd schuldgevoel. Ik beëindigde haastig mijn maaltijd, kocht een nieuwe kroket en trad daarmee naar buiten.

De hond, die op grond van een langjarige ervaring met de mens hoogstens een schop verwachtte, kreeg de schrik van zijn leven toen ik de kroket voor hem op het trottoir legde. Hij sprong wel drie meter achteruit en keek er vanuit deze verte naar, of het een tijdbom was die elk ogenblik dood en verderf zou kunnen zaaien.

Ik maakte nog een inviterend gebaar in de richting van mijn lekkernij, maar zag af van verdere propaganda. Rustig stak ik de straat over, doch bij het station gekomen keek ik even om - want men wil toch zien of zijn offer vlam vat.

De hond zat nog altijd op dezelfde afstand naar de kroket te kijken. Hij scheen te overleggen of hij er eens aan zou ruiken. Toen kwam er een zeer vieze man aanlopen. De man bukte zich, raapte de kroket op en stak deze, zonder de geringste aarzeling, van hoofd tot voeten in de mond.

Terwijl hij kauwend voortstropelde, ging de hond weer op de poten staan en keek de man geruime tijd peinzend na. Toen draaide hij zich om en liep de andere kant uit - schommelend en zeer ruim in het vuile vel.

V

Kijk, zó kwam het. Ik wandelde, laat in de avond, naar huis en hoorde, toen ik net aan het begin van onze straat gekomen was, opeens roepen: 'Menéér, ik ben zo bang!' Toen ik naar boven keek, zag ik voor een open raam het tranenbespette edammertje van een zeer kleine jongen, die daar in zijn nachtkieltje stond te huilen.

‘Waar is je moeder?’ vroeg ik.

‘Uit, meneer,’ snikte het ventje. ‘En ik ben zo vreselijk bang, meneer.’

Wat doe je dan? Ik sprak hem nog enige tijd bemoedigend toe, maar aangezien hij bleef snikken en bibberen, gelastte ik hem ten slotte de deur te openen. Zó kwam het dat ik 's nachts om halfeen opeens in een onbekende huiskamer aan een geheel vreemd jongetje een opbeurend verhaaltje zat te vertellen. Tijdens mijn story hield de tranenstroom op, maar toen ik na de pointe voorzichtig over ‘...en nou zoet naar bedje’ begon, werden zijn ogen weer groot van kommer.

‘Ga jij dan weg?’ vroeg hij angstig.

‘Welnee,’ loog ik. ‘Ik blijf hier zitten lezen tot je moeder komt.’

Dat vond hij een redelijke propositie. Even later lag hij in zijn bed en beantwoordde mijn groet met een vroom ‘nácht, meneer’. Toen ik echter net mijn hoed van de kapstok wilde pakken, teneinde weg te sluipen, stond hij weer op zijn blote voetjes achter me en zei: ‘Nou gaat u lezen, hè, meneer?’

‘Zeker, vent!’ riep ik, mijn hand haastig terugtrekkend. ‘Ga jij maar weer gauw naar bed.’

En ik liep de kamer in. In vredesnaam dan maar even wachten tot hij sliep. Een vol kwartier zat ik in een penetrant geurende leunstoel, hoorde de klok ‘tik tak’ zeggen en dreigde zelf in te dutten. Op mijn tenen sloop ik ten slotte naar het kinderbed en vond hem, slapend als een roos.

Mijn taak was kennelijk volbracht. Nou nog éven een briefje op tafel leggen, dacht ik, anders snappen die ouders morgen niets van het verhaal van dat kind. En ik scheurde een blaadje uit mijn agenda en schreef: ‘Meneer, Van-

avond...’ Hè, die pen was weer eens leeg. Dan maar ergens een potlood opscharrelen. Ik knipte de bureaulamp aan, zocht, opende een laatje...

En nét toen ik in dat laatje rommelde, kwamen die mensen binnen. Kijk, dáárom zit ik nu in cel 114 op de Amstelveenseweg. Want dat jongetje herinnert er zich niets meer van.

Concurrentie

I

Mijn dochtertje is met 't school naar Zandvoort - voor één dag, maar met bagage voor een maand - en mijn zoontje smaakt de genietingen van een kind zonder concurrentie. 's Middags neemt hij mij apart en zegt vertrouwelijk: 'Ik heb van oom een taartje gehad. En ijs. En water. Maar je moet het niet tegen háár zeggen als ze thuiskomt. Dan wil ze ook.'

Zoiets belooft je. Dan komt zijn moeder en voert het genot ten top door een nieuwe onderbroek voor hem mee te brengen. Het zilveren etiketje plakt hij onmiddellijk op zijn voorhoofd en dan moet de broek aan. Even later staat hij in niets anders dan dat Amerikaanse driehoekje te stralen in het vertrek. Vooral de dubbele bodem van het kledingstukje intrigeert hem. Hij gaat wijdbeens staan en laat er zijn hele armpje in verdwijnen.

'Een zakje!' zegt hij verbluft, 'daar kan ik knickers in doen.'

Wij haasten ons hem te verzekeren dat het dáárvoor niet is en doen hem de rest van zijn kleertjes aan, maar even later staat hij met geheven hemdje op het balkon en toont de broek aan een meneer die juist voorbijkwam en beleefd stil is blijven staan op zijn geroep. Ik doe het hemd naar beneden. De meneer neemt zijn hoed af en loopt houdingloos verder.

Dan wordt het bedtijd en omdat zijn zus er nog niet is, wordt hij er vast ingelegd, met het plaatjesboekje van professor Lupardi onder het hoofdkussen. Een uur later komt de concurrent, roodgeblakerd met een tas vol schelpen,

zeewieren en opgeraapte wrakstukken, die met het bijbehorende zand op tafel worden geëtaleerd. Als ze eindelijk, zachtjes lopend, in bed geholpen is, klinkt de slaperige stem van broer uit bed: 'Ik heb een taartje gehad. En ijs. En water. En een broek.'

'Stil,' roep ik, 'slapen!'

Het licht gaat uit.

Maar als ik even later door het raampje in de halfduistere kamer kijk, zie ik het sprietige meisje in de wijde nachtjapon naast het bed van haar voorgetrokken broer. Ze heeft het dek weggeslagen en kijkt geboeid naar de nieuwe broek, die om het dikke jongensbuikje spant.

'Er zit een zakje in,' zegt mijn zoontje met dichte ogen, maar hij is te moe om het wonder te demonstreren.

II

Als ik thuiskom, vind ik mijn kinderen in de gang. Ze zitten als kleermakers naast de looper en hebben ieder een zweepje in de hand, aan het eind waarvan een servetring is gebonden. Op de looper liggen, netjes naast elkaar, wel twintig zuurtjes.

'Wat doen jullie?' vraag ik.

'Wij vissen,' zegt mijn dochtertje. 'Kijk, hier op de looper is het water en dat zijn de visjes.'

En dan proberen ze alle twee de servetring om een van de zuurtjes te mikken, maar het is zó moeilijk dat ik er moe van word, zodat ik in mijn kamer vlucht en begin na te denken over een stukje. Als ik eens...

Maar er klinkt geschreeuw uit de gang. In tranen stort mijn dochtertje de kamer binnen.

‘Pappa! Hij haalt de vissen gewoon met zijn blote fikken uit het water!’

Dát gaat natuurlijk niet aan. Ik verhef mij moeizaam en kom de gang in, waar de kleine valsvisser mijn verschijning met gemengde gevoelens afwacht. De vissenvoorraad is gedund en zijn konen staan bol - zó heeft hij zich volgeladen.

‘Wat hoor ik nou?’ zeg ik. ‘Zit jij met je hánnden in het water?’

Hij kijkt mij minachtend aan.

‘Puh,’ zegt hij met volle mond, ‘t is geeneens water. 't Is gewoon de loper.’

III

Mijn dochtertje keert terug van de paasvakantie, die zij bij haar grootmoeder buiten de stad heeft doorgebracht. Na het begroetingslawaaï opent ze met een gezicht dat iets bijzonders belooft haar koffertje en legt, vuurrood van trots, de chocoladehaas en het netje met suikereitjes, die wij haar met Pasen stuurden, op tafel.

‘Ja, die heeft ze bewáárd,’ bevestigt oma plechtig.

Nou, wij weten wat wij aan zulk een verpletterende manifestatie van zuinigheid verplicht zijn en barsten in een reeks van schrille loftuïtingen los. Flinke meid! Het is geweldig hoor! Nee - zoïets...

Mijn zoontje gaat tragisch verloren in dit applaus. Je ziet aan zijn bekommerd gezicht dat hij met lichte wroeging moet denken aan die sublieme eerste paasdag, toen hij wel veertig keer kwam bellen, omdat hem, telkens als hij met zijn stepje in de straat reed, weer te binnen schoot dat hij

eigenlijk best nog een stukje van de haas zou kunnen afbreken. Het laatste puntje van de staart vermaalde hij toen hij aan de paasdis ging, het laatste eitje mocht die avond mee naar bed. Toen was het gelukkig op.

Welzeker - het was een voortreffelijke dag voor hem, maar nu komt daar opeens een zus en blijkt al dat moois nog te hebben. In de troebele blik waarmee hij naar de op tafel staande buit kijkt, staat zoete verbazing te lezen en tintelt een verschrikkelijk klein sprankje hoop dat hij ook hiervan straks zal mogen meeëten.

‘Hoe vind je nou toch zó'n flinke meid?’ zegt grootmoeder, die met de heilzame gevolgen van haar regime pronkt en weer gaat de grotemensenhulde naar de zuinige zus, wier neus bepaald krult van verrukking.

Mijn zoontje begint de hele zaak tegen te staan. Hoe nu - moet alle lof van grootmoeder worden uitgestort op een kind dat nota bene net tien dagen bij haar heeft gelogeed? En hij dan? Ik zie hem wegstappen naar de kinderkamer. En een minuut later, als bij ons juist een stilte valt, treedt hij aarzelend binnen en roept: ‘Kijk ik eens, oma!’

Hij toont het lege netje, want dát heeft hij nog. En het slaat zo aandoenlijk op niets, dat wij zijn zus even opzij doen en hem, op zijn beurt, bedelven onder onze toejuichingen.

Feestelijk staat hij in de kring.

Vakantiedagen

Als ik 's ochtends de woning verlaat, stoot ik voor de deur meestal op mijn zoontje. Bezig zijn vakantie door te brengen, stoor ik hem nu eens bij het krassen op een muur, dan weer bij het wateren tegen ons huis, maar altijd zijn op dat uur zijn knieën reeds diepzwart en steeds voert hij een boomtak met zich mee, die hij ergens heeft afgerukt. Als hij mij ziet, neemt een stralende glimlach bezit van zijn bezwadderd gezichtje en even later staat hij voor mij en vraagt: ‘Mag ik een dubbeltje?’

Meestal geef ik het hem, om aan de vakantie luister bij te zetten, maar gistermorgen zei ik botweg: ‘Nee,’ want ik heb bemerkt dat hij, sinds enige dagen, met dat geld een levensgevaarlijke tocht naar Zuid onderneemt om een zak gepofte gort te kopen.

Boos stampvoetend bleef hij achter op de stoep, maar toen ik 's middags terugkeerde, kwam ik hem tegen, met een alpinopet vol van de droge lekkernij, die zijn wang deed zwellen of hij pruimde.

‘Hoe kom jij aan dat dubbeltje?’ vroeg ik streng.

‘Van een liéve meneer gekregen,’ sprak hij met een moeilijke gortmond. ‘Hij zit op een bankje.’

‘Dan heb je er zeker om gevraagd,’ veronderstelde ik.

‘Neu...’ Maar zijn ogen zeiden ja.

Wij samen naar dat bankje, want ik móét paal en perk stellen aan zijn gewoonte overal geld en consumpties los te converseren.

‘Welke meneer?’

‘Dié.’

Een mollig kereltje met een groene pet op en de contemplatieve blik welke de harmonische Amsterdammer de

wereld inzendt. Hij zat met een navenante kennis langzaam te converseren en vond het zonnetje wel lekker. Geef vier van die mannen Berlijn te regeren en er komt nooit meer ruzie.

‘Meneer, dat jongetje heeft u een dubbeltje afgebedeld en dat kom ik u nu eventjes teruggeven,’ zei ik op bemiddelende toon.

Hij keek echt van me op. Toen daalde zijn blik naar mijn kind en werd milder.

‘Niks teruggeven,’ zei hij. ‘Denk ik niet aan. Man, haal het er toch niet uit, bij zo'n jongen. Hij staat later toch ook voor zijn mesomme? Hè Pietje? Ga jij maar fijn een bolus kopen van ome Willem.’

En zich tot zijn makker wendend vervolgde hij zijn gesprek door te verklaren: ‘Nee Frans - 't is het ouwe Mokum niet meer, de troef is d'r uit, jongen.’

The failure of a mission. Ik verzond nog een groet, die onvereffend bleef en stapte huistoe met mijn gortmalend zoontje, doch de volgende morgen was het lot mij gunstig. Op de Dam stond namelijk een pierement te pralen en in de man die mij het koperen bakje voorhield, herkende ik zonder moeite oom Willem. Haastig heb ik het dubbeltje erin gedaan.

‘Balleefd meneer,’ sprak hij nu en sloeg aan die groene pet.

*

Voor een zeer hard toetertje ruilde mijn zoontje vier boekjes. Kijk pap, er staan plaatjes in. En pap kéék en zag dat het van die Belgische misbaksels waren: louter manslagen en ontvoeringen, doorregen met boeventronies en zwoele dames. Nee, dán was het toetertje nog beter te dragen.

Terwijl hij met zijn pas verworven schat in de leunstoel zat en welwillend kennis nam van alles wat de bedrijvige auteur bij elkaar had weten te knokken, vroeg ik mij achter de laatste aflevering van mijn dagblad af wat de vaderplicht thans gebod. Zeggen: 'Dat mággie niet lezen'? Maar dan werd het begeerlijke verboden waar. Vragen: 'Vin je dat nou móói, dat die mannetjes elkaar zo'n pijn doen?' Maar dat klonk te halfzacht om vlot van de lippen te rollen.

Toen hij 's avonds naar bed ging, moesten de boekjes mee. Ik belegde een familieraad in de keuken en we kwamen overeen dat ik ze stilletjes zou wegpakken. Kom kom, zo'n kind vergeet gauw... Op de tenen sloop ik even later de kinderkamer in en strekte de hand naar zijn verderfelijke aanwinst uit.

'Pappie gaat in de boekjes lezen,' zei mijn zoontje, want hij sliep allerm minst. Ik geloof dat ik een kleur kreeg, maar dat zag hij toch niet in de schemer van zijn slaapsalet.

'Nou maar gauw de oogjes toe,' ried ik nog en ging heen, zonder mij verder om zijn plaatjes te bekreunen. Later op de avond ging het trouwens makkelijker en des morgens kwam hij reeds tegen zevenen de vermissing luidruchtig aangeven.

'Jée, hoe zou dát nou komen!' veinsde ik vals. 'Enfin - huil maar niet, ik breng vanmiddag wel een paar andere boekjes voor je mee.'

'En klapkauwgom?' vroeg hij.

'En klapkauwgom,' zei ik.

Aldus geschiedde. Ik kwam om vijf uur thuis met een zakje lekkers en drie beeldige prentenboekjes, vol lammetjes en bloemetjes, met opvoedkundige onderstroom.

'Fijn!' vond hij, met een koon vol kauwgommi. 'En pap - ik heb die andere boekjes ook terug. Weet je waar ze waren? Ze lagen in je bureau!'

En hij keek mij zó vriendelijk aan, dat ik mij een bitter slecht mens voelde.

*

Zo in de vroege ochtend, terwijl ik nog slaap, lopen de kinderen reeds door het huis hun vakantie te vieren en er is al heel wat gebroken en verbogen als ik eindelijk in nachthemd naar het washok huiver. Op weg daarheen word ik niet graag aangesproken, maar vanmorgen doorkruiste mijn vrouw dit voorschrift op ruwe wijze, door op de gang tegen mij te roepen: ‘Zeg, je mag wel uitkijken...’

Verder hoorde ik het niet, want mijn stemming was nog te brak voor conversatie. Geeuwend zei ik ‘Straks...’ en deed de deur achter me dicht. Het bad stond vol water, het nachtgewaad was zó uit en daar zat ik dan, gelijk iedere morgen, met de hand al naar het zeepbakje uitgestrekt.

Toen zwom die vis naderbij. Het was een nog jonge voorn met een pretentieuze steekneus, waarmee hij ernstig aan mijn knie kwam ruiken. Ik stond meteen weer rechtop en riep verontwaardigd: ‘Er is een beest in het bad.’

‘Dat wou ik zeggen, maar je luisterde niet,’ riep mijn vrouw terug. ‘De kinderen hebben hem gevangen. Hij doet niks.’

‘Móét hij bepaald in het bad?’

‘Ach, die schapen hebben vakantie. Láát ze nou maar...’

De vis gaf juist een nummertje Nel van Vliet ten beste en dook naar mijn voet als een parelvisser. Ik legde de zeep maar weer in het bakje en stapte rillend uit de kuip, want een bad neem ik nu eenmaal het liefst alléén. Dan maar niet, vanmorgen.

Maar toen ik aan het begin van de avond thuiskwam, was de vis er nóg, dankzij mijn kroost thans in gezelschap

geraakt van een sloopje en een gummi badbeest, waarmee hij vertrouwelijk omging.

‘Hij heet Jacob,’ zei mijn zoontje, toen ik de kinderkamer binnentrad. Een vol kwartier temens over de pa en de moe van dat visje, die nu zo bedroefd waren, bleek voldoende om die kabouters te doen toestemmen in de terugvoering van de logé naar de gracht. We gingen gezamenlijk. Ik droeg het emmertje en de kinderen volgden stemmig en wuifden hem lang gedag, toen hij in het groene grachtwater teruggedoken was.

Toen heb ik dat bad genomen - eindelijk alleen.

*

Mijn zoontje had bij de groenteboer een ruitje gebroken. Hij kwam het benepen vertellen en vernam: ‘Zo, dat moet je dan maar zélf betalen hè - uit je spaarpot. Tja, dat kómt ervan...’

Hij zag het in en zuchtte diep, maar mijn dochtertje sprong, gans onverwacht, voor hem in de bres door te zeggen: ‘Maar toen ik laatst dat aquarium kapotmaakte, hebben júllie het betaald.’

Het was waar.

‘Goed,’ antwoordde ik vagelijk. ‘Maar dat was dan ook voor de láátste keer. Als je weer wat kraakt, dan gaat het uit je eigen spaarpot.’

Ze dacht na.

‘Maar dan moet je déze keer nog voor hem betalen,’ sprak ze. ‘Anders heeft hij minder dan ik.’

‘In orde,’ besliste ik, onder de indruk van haar rechtvaardigheidsbehoefte. ‘Maar dat is dan óók voor de laatste keer.’

Mijn zoontje leefde helemaal op. Hij kwam iedereen een

zoen geven en huppelde naar buiten. Maar een kwartier later was hij terug en deelde mede: ‘De groenteboer zegt dat het niet betaald hóeft te worden. Er zat al een barst in het ruitje...’

‘Nou, dat valt mee,’ zei ik.

Stilte. Er werd nagedacht.

‘Pap,’ sprak hij toen. ‘Nou mag ik nog één ding breken dat jij betaalt, hè?’

‘t Is toch helemaal niet nodig om de boel kapot te maken,’ riep ik wanhopig.

‘Nee - maar als ik nou eens iets breek...’

‘Ja, áls...’ zei ik onwillig.

Hij zette zijn petje op.

‘Ik ga nog even buiten spelen.’

Maar ik kreeg de indruk dat hij ging uitzien naar een object om te breken.

Hij zingt zo aardig

De verjaardagen bij neef Frits zijn van een altijd eendere troosteloosheid. Wij vormen met de hele troep een landerige kring in de achterkamer, die uitkijkt op een grijze, vochtzwetende muur en voeren zo'n rulle conversatie, waarbij ieder op zijn beurt zegt wat hij heeft bedacht toen de ander sprak. Bij de thee, die altijd smaakt of er een scheutje petroleum is bijgevoegd, worden veel te plumpe taartjes rondgediend - keiharde, onder je lepeltje wegschietende soezen meestal, geladen met een overdaad van gele neproom, die eruit blubbert en op je broek valt als je het gevaarte ten slotte tussen je tanden hebt genomen.

De attracties die zo'n avond verder opvrolijken, vormen een smart apart. Zo toont niet Fie bijvoorbeeld een niet te vermijden behoefte ons dingen te laten zien die zij pas gekocht heeft. Nu eens staan wij vroom in haar keukentje rond een nieuwe eiwitklutser, dan weer stijgen wij, op haar voorspraak, naar het penetrant geurend slaapvertrek, teneinde met eigen ogen te constateren dat ze inderdaad acht verschillende hoeden bezit, want ze speelt, met al haar achtenveertig jaren, graag het verkwistende kindvrouwje. Op zichzelf is daar natuurlijk geen bezwaar tegen, maar toch ontbloeit er een beklemmende situatie, als zo'n bedompt zwijgend gezelschap van een mannetje of twaalf bij de kast staat en met koele ogen naar een plank vol uiterst kwalijke hoofddeksels kijkt. Frits, die er iets van aanvoelt, tracht dan de spanning te breken door een van de hoeden op te zetten, en de wangen komisch bol te blazen, waardoor een welwillende hilariteit ontstaat die net toereikend is voor de aftocht.

Terug in de achterkamer wordt dan een housemade

consumptie geserveerd die als ‘klodders’ te boek staat - zoete narigheid uit de Verlof A-sfeer, vol grote, dredderige vruchtlichamen, waarvan je de kloeke pitten in de allengs klef wordende hand opzamelt, om ze ten slotte gezamenlijk tussen de sigarenstompjes in het asbakje ter aarde te bestellen.

Tegen negenen moet kleine Henkie altijd zingen, daar kun je vergif op innemen. Hij is het zoontje van Frits en wordt op elke verjaardag tot een vocale hoogstand gedwongen, omdat pa daaraan zijn trots beleeft. Het kind, geheel opgevoed in de sfeer van ‘mijn tollen, mijn knikkers - 'k verruil ze voor boeken’, gaat diep gebukt onder deze onvermijdelijke recitals, die hem het genoegen van soezen en limonade vergallen, want zolang hij zijn ei nog niet heeft gelegd, zit hij geconstipeerd op zijn zetel en ziet ons aan als een drenkeling.

‘Kóm Henk,’ zegt pa als het moment is aangebroken, en hij doet met afschuwelijke vastberadenheid de piano open.

‘Hè ja - zingen!’ roept iedereen dan vals, want het spaart conversatie. En de jongen verrijst als een veroordeelde en even later piept zijn dunne stemmetje de een of andere moraalrijke lievigheid, die niet in onduidelijke winkels pleegt te kopen, gezangen over op christelijke feestdagen bevriezende zwervertjes, of een breedsprakige apologie van het vrolijke keuterboertje. De kleine zanger is bij het uitbrengen dezer wankunst altijd vuurrood en houdt de ogen strak gericht op de plafonnière, als verwachtte hij van dat nuchter voorwerp kracht en uitkomst.

Ook gisteravond kwam het smartelijke ogenblik van het ‘Kóm Henk’, maar toen de martelaar naast de piano stond, zei hij op de onnatuurlijke toon van een kind dat iets van buiten heeft geleerd: ‘Nu ga ik een liedje zingen dat niemand nog van mij heeft gehoord, pa en moe ook niet. Ik

heb het zelf gekocht, op de markt. Omdat moe jarig is.'

En hij haalde een stuk papier uit zijn bloesje, wreef het glad en zette het voor pa op de piano.

Nou, die dekselse Frits speelt zó van het blad. Poem, poem, poem - daar begon het al. We zaten allemaal welwillend en Henkje hief beverig aan.

Nu was het, eerlijk gezegd, een raar lied. Een dame van verdachte zeden klaagde haar nood over 's levens moeilijkheden in een larmoyante taal die Henkie met een volstrekte indifferentie ten gehore bracht. Het was duidelijk dat hij alleen op de maat lette en geen flauw benul had van hetgeen hij ons allemaal stond uit te leggen, maar het gezelschap werd er héél stil van, terwijl je aan de rug van Frits kon zien dat hij het moeilijk had.

'Zo - móói hoor,' zei pa, toen de zanger even adem schepte en hij sloeg de piano krachtig dicht.

'Er is nóg een coupletje,' sprak het ventje bedremmeld.

Maar iedereen begon te klappen en te mompelen, zodat hij de rest maar inslikte en blozend aan zijn soes begon. Ik voor mij geloof dat hij nu van dat zingen verlost is.

Kauwgummi

Mijn kind had ik uit school gehaald en het stukje kauwgummi had ik voor hem gekocht, want we zouden samen naar de Cineac gaan - een zoet feestelijk ritueel, waarbij zijn uitverkoren snoepgoed nooit ontbreken mag.

Op de heenweg converseerden wij opgeruimd doch fragmentarisch, want zo'n vijfjarige springt graag van de hak op de tak en kan, midden in mijn leerzaam referaatje over de stoplichten, opeens zeggen: 'Weet je hoe een soldaat gedag zegt? Zó. Met zijn vingers.'

En hij blijft stilstaan en slaat ernstig aan zijn alpinopetje.

Van de filmpjes in de Cineac begrijpt hij geen syllabe, maar als ik hem van terzijde bekijk, zie ik zijn door de kauwgummi regelmatig bewegend gezichtje mild van tevredenheid naar het doek geheven. Bij een reportage over de buikige politieke aktentassers die ons lot in handen hebben, verklaart hij enkel: 'Die mannetjes kunnen écht praten,' als ging het om mammapoppen, en ten overstaan van een zeer wit sneeuwpanorama, waarin kleine skifiguurtjes naderbij suizen, stelt hij welwillend vast: 'Dat zijn vliegjes.'

Hij eet er de kosten kortom niet aan af, want zelfs het tekenfilmpje, met zijn hardhandig-kwakende koddigheid, doet hem alleen maar wantrouwig naar mijn hand zoeken.

'Dat was om te lachen, hè?' zeg ik, als het uit is.

Hij knikt.

'Een beetje om te lachen,' corrigeert hij dan. 'Maar dat meisje lachte heel hard, hè pap?' En hij wijst achterom.

'Zullen we dan maar poffertjes gaan eten?' stel ik ontgoocheld voor. Hij springt meteen enthousiast van de klapstoel en huppelt even later aan mijn hand naar de zoete-walmwinkel, waar wij ons begerig aan een tafeltje zet-

ten - vlák bij het fornuis, want hij moet het allemaal goed zien.

Een witte man is daar krachtig in de weer en twee anderen zitten aan de kant zeer dunne shagjes te roken of eens op het hoofd te krabben.

‘De poffertjes worden gebakken door die meneer met de watjes in de oren,’ meldt mijn zoontje op de constaterende toon van de neutrale waarnemer, maar voor ik reageren kan zet de man, die inderdaad fikse plukken in de beide schelpen heeft binnengedreven, de dampende bordjes al voor ons neer.

Mijn metgezel opent de mond, neemt het kauwgomknoedeltje eruit en legt het voorzichtig op tafel. Dan weerhoudt het poffergenot hem vijf volle minuten lang van iedere conversatie.

Als het allemaal op is en betaald, ontdoe ik zijn gewaadje van de strooisuiker, veeg de boterresten van zijn kin en wandel bevredigd met hem naar buiten. We hebben het hele feestprogram gehad.

‘Dat was lekker, hè?’ zeg ik.

Maar hij staat opeens stokstijf.

‘Wat is er?’ vraag ik.

‘Me kauwgommi!’ roept hij ontzet. ‘Heb ik vergéten!’

‘Nou ja...’ pleit ik, ‘t was toch op.’

Maar hij kijkt zó diep rampzalig, dat ik toegeef. Tenslotte is het zijn feest, dus als hij nu meent dat het weer in zijn mond moet, past het mij niet mijn wil door te zetten. Rechtsomkeert!

Doch als we de zaak weer binnenkomen, zie ik een echtpaar aan ons tafeltje van zo-even en nóg een stapje dichterbij neem ik ook waar wat zij doen. De man probeert, met een gezicht vol walging, de kauwgommi van de mouw der smartelijk bewogen dame te verwijderen. Het lukt niet zo

best, want het wordt een lange sliert, waarop de ober onthutst neerkijkt.

‘Dat is mijn kauwgummi!’ roept mijn zontje verontwaardigd, maar ik pak hem vierkant op en snel de tent weer uit, voordat die man zijn commentaar heeft kunnen plaatsen.

Buiten droogde ik zijn tranen. En op het hoekje hebben wij een nieuw stukje kauwgummi gekocht. Want geloof me - tegen dát kindergenot is toch geen kruid gewassen.

Visite

I

Voor J.B. Charles

Terwijl ik alleen thuis was met mijn zoontje, dat in de hoek van de kamer vredig met zijn puzzeltje frutselde, belde er opeens een jongedame aan, wier sublieme attracties allerlei welhaast vergeten faculteiten in mij bloot woelden. Ja, ze moest me spreken, want ze had zulke aardige verhaaltjes geschreven. Nou juffrouw, kom gerust binnen. En ik nam haar zacht jasje aan, onder het uitzenden van een blik die in een werk van Hedwig Courths Mahler geen slecht figuur zou hebben gemaakt.

Lacherig geraakten we in de huiskamer. Een kopje thee beliefdde ze wel, maar dan met niks erin, als het niet te las - tig was.

‘Toch wel met théé?’ vroeg ik briljant en weer proestten wij, of we onder de armen werden gekieteld - leuk, maar op den duur krijg je er toch een moe gevoel van, rond de mond.

‘U woont hier aardig, zo met die bomen,’ zei de juffrouw en zij brak een beeldig tasje open, om een ferm pak dicht beschreven papieren aan het licht te brengen. ‘Dit zijn de verhaaltjes. Als u ze aardig vindt, moet u ze in de krant plaatsen.’

Nou, u hebt haar niet gezien, maar ik was op dat ogenblik bereid, ongelezen de hele frontpagina voor haar leeg te ruimen. Journalistiek-technisch lijkt dit misschien een corrupt standpunt - maar nou ja, wat gééft het, voor een keertje, het leven is van korte duur en de dingen die ge-

woonlijk op zo'n voorpagina staan, zijn ook niet bepaald een zonnetje voor de huiskamer.

‘Ik zal ze aandachtig lezen, juffrouw en ik hoop u dan spoedig goede berichten te kunnen zenden,’ zei ik, niet zonder warmte. Daarop schonk ik haar zwierig een glaasje port in en begon wervend te converseren. Daar ik zeer mijn best deed haar te behagen, waren mijn beweringen niet geschikt om op een wasplaat te worden opgenomen, maar zij reageerde soepel, al bleef het onduidelijk of haar glimlach nu naar mij of naar mijn abonnees uitging.

‘Lieve juffrouw,’ riep ik, van mijn glaasje nippend, ‘er zijn dingen in het leven die...’

Naar welk bon-mot ik op weg was, weet ik niet meer zo precies, maar wél herinner ik mij dat mijn zoontje opeens met een stukje puzzel in de hand bij de tafel stond, de schone een ogenblik vorsend aanzag en vervolgens ernstig vaststelde: ‘Alles wat papppie zegt is niet waar.’

Als een gebroken oude man heb ik haar uitgelaten.

II

Opeens kwam een heertje binnenstappen, dat niet zonder grimmige voldoening bekende het deurwaardersambt uit te oefenen. Nu vallen die lui in Amsterdam wel mee. Wie denkt dat ze meteen je stoelen uit huis beginnen te dragen, heeft het nooit bij de hand gehad.

Déze wilde best een sigaartje. Nou meneer, u woont hier aardig! Ik zei maar kleinerend ‘óch...’, want bij de overhandiging van dwangbevelen kun je het best met lompen aan in een krot liggen, vanwege het causaal verband. Hij was er echter helemaal niet boos om en zonk behaaglijk in de leunstoel met zijn knakje.

‘Meneer,’ zei ik ernstig, ‘dat bedragje wordt spoedig betaald. Het was mij ontschoten. U begrijpt, nietwaar...’

Hij wuifde met de hand, doch het bleef onduidelijk of hij het begreep of alleen wilde doen uitkomen dat de smoes zó'n baard had. Toen ik juist iets kredietwaardigs wilde zeggen, ging de deur open. Mijn dochttertje, ernstig: ‘Of je effe in de keuken komt.’

Ik dacht: misschien is mijn vrouw thuisgekomen met een erfenis en verzocht beleefd om ‘een ogenblikje’, maar in de keuken geraakt vond ik daar alleen een bleek schoolvriendinnetje van mijn kind, met vlechtjes.

‘Pappie,’ zei mijn dochter, ‘doe voor haar even de klokkenluider van de Notre Dame.’

Dat kan ik namelijk. Na het eten geef ik voor de kinderen vaak een zeer rake imitatie van dat monster, met hoge rug, lange slungelarmen en een vreselijk vertrokken gelaat. Het is leuk om te doen. Maar nu...

‘Moet je me dáárvóór roepen?’ zei ik gebelgd. ‘Ik zat met een meneer!’

‘Eventjes maar,’ pleitte ze. ‘Riekje is er helemaal voor gekomen.’

Nou ja, ik was er nu tóch. Heel haastig heb ik het gedrocht in de gang ten beste gegeven, maar toen ik me juist weer wilde oprichten, zei de deurwaarder: ‘Is u ziek, meneer?’

De hemel mag weten hoe hij in de gang kwam, maar hij stónd er. Ik ben maar een beetje krom naar hem toe gelopen, om het verschil te verkleinen, maar toen hij eindelijk propvol beloften wegging, stond er een stille angst in de blik waarmee hij afscheid nam.

III

Misschien telde de man die 's avonds tegen negenen bij mij aankwam, vijfendertig jaren, maar hij was kaal en gebrild - een schoolboekjesvoorbeeld van een oud geboren intellectueel, die buiten de studiekuis voornamelijk stottert en over de eigen benen struikelt.

De gecompliceerde excuses die zijn ongenode visite moesten verklaren, kwamen omkranst door onnodige lachjes, keelschrapingen en brilbetastingen tot mij, zodat ik er op het laatst even beroerd aan toe was als hij en aanmoedigend uitriep: 'Toe maar, meneer, zeg maar gerust waar u voor komt - en als ik soms kan helpen...'

'O, dat is verschrikkelijk inschikkelijk van u,' sprak de man, terwijl ik hem voorging naar de kamer. Bij de deur vergde de nobele doch enerverende wedijver van het 'nee, na u' een volle minuut, maar eindelijk zat hij dan toch in de leunstoel en hief aan.

'Heeft u misschien papieren in uw brievenbus gevonden over de transcendente kritiek van het wijsgerig denken?' vroeg hij. 'U weet wel - waarover destijds in *Philosophia Reformata* zo belangwekkend is geschreven...'

Voor dat u-weet-wel ervoer ik als beminlijk, maar andere ontroeringen maakte zijn vraag niet in mij wakker.

'Nee meneer,' zei ik. 'Ik heb daarover nooit iets in mijn brievenbus aangetroffen.' De geleerde knikte moedeloos en stond op.

'Ik was er al bang voor,' zei hij. 'Ik hoop nu maar dat u de storing vergeeft.'

'O natuurlijk,' verklaarde ik. 'Zit u erg verlegen om die transcendente kritiek?'

'Nogal,' zei de man. 'Ik had namelijk vorige week net

mijn proefschrift voltooid en nu heeft het zoontje van mijn hospita het manuscript van het bureau gepakt. Ach, zo'n kind, nietwaar? Hij speelt graag postbodemtje en nu schijnt hij de blaadjes van mijn proefschrift één voor één in allerlei brievenbussen te hebben geworpen. O, hij is er wel een hele dag druk mee geweest. Maar waar hij ze precies allemaal bezorgd heeft, dat weet hij niet meer. Ik ben al een week in Zuid en in Centrum aan het informeren.'

Hij zette zijn hoed op.

'Zowat de helft heb ik terug,' sprak hij vriendelijk. 'Ik heb aan het proefschrift vijf jaar gewerkt, dus u begrijpt wel dat ik er een loopje voor over heb. Maar het is een heel gezoek, meneer.'

Ik heb hem lang en zwijgend de hand geschud.

IV

Eerst dacht ik dat de man de piano kwam stemmen, maar toen hij in de kamer op een leunstoel neerzeeg, bleek hij mij een boekje te willen verkopen dat hij eigenhandig had geschreven over het lot der wereld. Ik at juist een worstje en kauwde prozaïsch, toen hij woedend losbrandde over onze zwarte toekomst - net of ik de atoombom uitgevonden had.

'Wilt u soms werkeloos toekijken?' vroeg hij bitter en sloeg met de vlakke hand zo krachtig op tafel, dat het worstje schrok en even opsprong.

Ik slikte de hap haastig door en verklaarde maar bereid te zijn tot iedere daad die de mensheid lucht zou kunnen geven. Als ik maar wist welke...

'Hier!' riep de man, een vuurrood boekje uit zijn jas trekkend, 'hier staat het allemaal in te lezen.'

‘Lezen is een werkwoord,’ verklaarde mijn zoontje, want dat heeft hij pas geleerd, op het schooltje.

‘Wat zegt die jongen?’ vroeg de man afwezig. ‘Wilt u wel geloven, meneer, dat mijn werkje net op tijd komt? De waanzin staat voor de deur.’

‘Wat kost het?’ vroeg ik.

‘Drie negentig,’ sprak de man beleefd. ‘In vooroorlogs patentlinnen gebonden.’ En hij lachte opeens vriendelijk tegen mijn kind, dat hem echter de rug toekeerde en de kamer uit liep.

Ik wilde nog vragen of het ook ingenaaid voorhanden was, maar vond dat opeens te kleinzielig. Mag men op een gulden kijken, als de waanzin voor de deur staat? Ik betaalde. En kreeg een hand en een heilwens ten afscheid.

Toen hij weg was, kwam mijn zoontje ontgoocheld de kamer binnen.

‘Er stond niemand voor de deur,’ zei hij verongelijkt. Want hij was even gaan kijken.

Bij de weg

I

Mijn vriend Kozels, die mij in zijn auto naar Den Bosch bracht, had zijn twee kleine dochtertjes meegenomen. Terwijl wij, in de cockpit als heren van zaken, al die dingen tegen elkaar zeiden welke men net zogoed achterwege kan laten, zaten de kindertjes achterin, de een met een prentenboekje, dat telkens viel, de ander op de knietjes bij het ruitje.

‘Kijk is,’ zei ze, naar buiten starend, ‘daar staat het stoombootje van Seniekelaas!’

Kozels keek om.

‘Dat is toch geen stoomboot, domme meid,’ sprak hij exact, ‘dat is gewoon een huis.’

Het kind keek met een dromerig lachje naar hem om. Toen zei ze: ‘Wat gééft dat nou...’

Maar Kozels had zijn aandacht alweer bij de weg en stopte, voor een lifter. Het was een oud mannetje met een vies koffertje. Onder een reeks van krakerige dankbetuigingen klom hij moeizaam achterin, waar de kinderen een endje opschoven en geïnteresseerd naar hem gingen zitten kijken.

‘Wij gaan naar tante Aaltje,’ zei het ene meisje, toen wij weer reden.

Het mannetje zond een milde glimlach uit en vroeg: ‘Wat zeg-ie, kleine meid?’

‘Naar tante Aaltje, in Den Bosch,’ verklaarde het kind.

Nu opende de man het koffertje en bracht een grote, gedeukte hoorn te voorschijn, die slechthorenden in de vorige eeuw plachten te gebruiken. Hij zette het toestel na

enig mikken aan zijn oor en sprak: 'Nou mot je dáárin spreken. Dan ken ik 't verstaan.'

De kinderen waren verpletterd van verbazing. Zij keken elkaar even aan en begonnen toen onbedaarlijk te proesten, zoals alleen kleine meisjes met vlechtjes dat kunnen. Terwijl de grijsaard sereen glimlachend met de toeter aan het oor bleef zitten, boog het kleinste kind zich naar het apparaat en riep: 'Boe! Boe!' Daarop wierp zij zich gierend in de kussens.

De situatie was hartverscheurend. Kozels vermaande zijn kroost bijzonder krachtig en ik begon allerlei excuses te schreeuwen, maar de oude lifter borg het toestel weg en sprak met een aangrijpende zielenrust: 'Ach meneer - ik heb zestien kleinkinderen. Ik weet er alles van.' En hij knikte maar eens tegen de twee zondaressen, die als verschrikte vogeltjes in een hoekje zaten en weer geen syllabe begrepen van die absurde wereld der grote mensen.

II

De man in de trein was met zijn zoontje een week in Brabant geweest. Een goed land, meneer - best van eten en drinken. Dat zei hij niet tegen mij maar tegen een schraal kereltje, dat toevallig naast hem zat.

'Net zoveel spek als je wou. En vette jus. Meneer - het werd me op het laatst te machtig. Ik zei: nee, dat verdraag ik niet. Dat laat ik gewoon staan.'

Bij dat laatste keek hij zijn buurman gepointeerd in de ogen. Hij had zo'n gebreide jeugdbewegersdas aan en zijn haren kuifden nog, maar zijn zacht gezicht was paf en zorglijk geworden. De kleine jongen stond bij zijn knieën naar buiten te kijken en nergens aan te komen en hoorde

pappie bitter zeggen: 'Die daar hebben nooit krimp gehad.'

'Ach ja,' zei de smalle luisteraar fijntjes. 'Ik persoonlijk ben een kleine gebruiker. Altijd geweest. Jazeker. De hele oorlog door - och, dat eten... Ik deed er meestal de mensen een plezier mee. Ik studeer, ziet u? Overdag ben ik in zaken, maar 's avonds, dan blok ik voor diploma's. Ik heb er al heel wat liggen, al zeg ik het zelf.' En hij streek verliefd over een onduidelijk insigne op zijn zwarte jasje.

'O, op die manier,' zei de eter mat, want hij had bijval verwacht en geen onbewijsbare kritiek op zijn ongeestelijke hang naar vette jus. Er viel een stilte.

'Pappie, een koei,' riep het jongetje aan het raam.

'Ja, welzeker Jan,' zei de vader.

Nu werd de geleerde levendig.

'En baasje,' riep hij populair, 'zeg eens even - daarginds in de verte... wat is dat?'

Het ventje schrok eerst een beetje van hem, maar toen zei hij: 'Dat is een bos.'

'Heel goed,' riep de diplomist. 'Maar nu moeilijker. Opgelet. Weet jij nou het verschil tussen een bos en een woud?'

En hij knipoogde tegen mij, om duidelijk te maken dat hij iets koddigs aan het ondernemen was.

Het jongetje keek hem aan met twee bleekblauwe ogen. Toen zei hij meesterlijk: 'Een bos, dat bennen gewoon bomen, maar een woud, daar zitten wilde beesten in.'

'Domme jongen!' riep de man.

Twee handopleggingen

I

Móói is het Vondelpark, op zo'n herfstmiddag. De dichters dwingen je altijd melancholiek te worden van dat seizoen, maar zoals ik daar slenterde, tussen de moegedwarrelde bladeren, voelde ik mij eigenlijk alleen maar blij en welwillend. Ik had lust om een humanistisch manifest te ondertekenen of een rijksdaalder te geven aan een vereniging met een lief, utopisch doel, want de zwijgende rottens om mij heen dreef mij tot aan de oren vol zoete pathétique.

Hoe minde ik de Amsterdammers! Op de tram heb ik wel eens een hekel aan hen, want daar is het net of je met een hele troep onbekenden in een groot bed ligt - en ze wóélen zo.

In het Vondelpark lopen ze echter zo'n mooi eind uit elkaar en een Amsterdammer wint als men hem zijn perspectief geeft.

Kijk, een vrouwtje met een cowboyhoed. Ik ben zó warm gestemd, dat ik haar bijna groet. En daar komt een klein jongetje aangedrenteld, met zijn opa. Een plaatje, die twee. De bekoorlijkheid van de dreumes inspireert mij zó, dat ik bij het passeren niet laten kan even mijn hand op zijn blonde krullen te leggen.

Het ventje staat echter niet erg vast op zijn beentjes, want nauwelijks heb ik hem beroerd of hij stort ter aarde en barst in luid gewezen uit.

Verschrikt keer ik op mijn schreden en zeg: 'Och, dat spijt me!' maar één blik op het gelaat van de opa maakt mij duidelijk dat hier een onuitwisbaar misverstand is geboren.

‘Schaam jij je niet?’ zegt de man, paars.

‘Nou, nou, geen overdrijving alsjeblieft,’ antwoord ik waardig, ‘ik wou alleen...’

Maar hij is zijn drift niet meester.

‘Ga je wég, gluiperd,’ schreeuwt hij en hij heft zijn wandelstokje zó impulsief, dat hij bijna zelf ter aarde gesmeten wordt.

Zo komt het dat ik, op een stille herfstmiddag, in looppas uit het Vondelpark ren. Sommige dingen kan men niet uitleggen.

II

Een krachtige man in de Kalverstraat, die mij vuur gaf voor een sigaret en waarschijnlijk niet zoveel te doen had, begon zonder dat daartoe bepaaldelijk aanleiding bestond, uit te leggen wélke levenservaringen allemaal onaangenaam zijn: in spijkers trappen met de blote voet, geheel of gedeeltelijk verbranden, maar vooral door ruiten vallen. ‘Want glas kruipt in het lichaam, meneer, net als een naald,’ verzekerde de man ernstig.

Ik werd er een beetje wee van en maakte mij haastig van hem los. Toen ik de Dam op liep, wazig bepeinzend waaróm die man mij dat nu wel verteld mocht hebben, raakte ik in een klas dorpse schoolkinderen verward, die, behangen met pakjes brood en melkflessen, Amsterdam kwamen bekijken.

Nu ben ik gek met kinderen, dus het kwam goed uit. Ik bleef mild in de branding staan, nog steeds denkend aan het kruipend glas en de naald. Een grote jongen, achter aan de rij, liep zeker aan zijn tol te denken, want hij botste hard tegen mij aan.

‘Opgepast jochie,’ zei ik vriendelijk en legde mijn hand teder op zijn bol.

Maar toen hij opkeek, was het een vent van een jaar of veertig - de meester vrees ik, maar dan een van bijzonder luttel formaat.

‘Waarom komt u aan mijn hoofd?’ vroeg de man ongemakkelijk en hij bleef stilstaan om er een kwestie van te maken.

Ik dacht even aan uitleggen, maar hij stond zó exact voor mij op zijn korte beentjes, dat ik alles inslikte en op een sukkeldrafje wegliep naar de tram. Hij schreeuwde mij nog iets na, maar dat heb ik gelukkig niet verstaan.

Een énige kinderfilm...

Het verjaarspartijtje van Jan Jaap, een ventje als een lucifershoutje, trad ver buiten de oevers van het genot dat limonade en gebak in de kleuterziel teweegbrengen. Toen Frits - een slungelige buurjongen, die zich alleen op hoogtijdagen bij die kabouters indringt - mijn zoontje thuisbracht, riep hij me al van verre toe: ‘We mochten allemaal mee naar de bios, meneer! “Alibaba en de veertig rovers” in kleuren!’

‘Zo - dat was zeker wel mooi,’ sprak ik niet zonder reserve, want ik had deze uppercut op het brave gelaat van Moeder de Gans indertijd in Royal met kloppend hart zien toebrengen. Frits deed me een stomp voor, die hij uit de film onthouden had en droop af om alles aan zijn vriend te vertellen, maar mijn zoontje liet zich gewillig zijn jasje uitdoen en trad de kamer binnen met de gelaatsuitdrukking van iemand die slaapwandelt. Het was duidelijk dat die rovers nog met z'n veertigen op zijn ziel zaten. ‘Was 't mooi?’ probeerde ik nog, aarzelend. Hij wendde zich kribbig af, net als ik zelf vroeger deed wanneer vader of moeder bij mijn thuiskomst zó maar opeens een verslag wilden horen, zonder te begrijpen dat je nog onder de indruk was. Toen ik hem verder liet betijen, ging hij met open mond en starende ogen eindeloos lang in een hoek van de kamer staan. Bij het eten was zijn blik nog zó wazig dat hij de vork voornamelijk in wang of neus trachtte te drijven, maar bij de pudding verklaarde hij opeens: ‘Als ze zo ginge gillen, dan kon je je jasje voor je gezicht doen.’

Wat een énige kinderfilm! Ik verklaarde maar dat het allemaal niet waar gebeurd was, maar de staarperiode van zijn Alibaba-traumaatje was blijkbaar afgelopen. We wilden

zijn indrukken weten? Welnu: 'D'r waren mannetjes en die zaten op paarden en dan gingen ze allemaal zingen en...'

Hij liep af als een wekker en had nu zó oneindig veel over zijn technicolor-avontuur op te merken, dat hij na de nachtkus nog met grote, glinsterende ogen zat te ratelen in bed en niet van zins scheen zijn verslag te beëindigen alleen omdat wij de kamer uitgingen.

'Slaap nou maar lekker,' zeiden we nog bij het sluiten van de deur. Maar een kwartier later was hij terug in de huiskamer, om nog wat kanttekeningen te maken bij die éne rover, die doodging, en om tien uur bleek hij het licht in zijn vertrekje te hebben aangestoken en zat hij driftig te scharrelen met prentenboeken - blijkbaar op zoek naar de oertekst.

'Maar je moet nou héús gaan slapen,' zeiden we wanhopig en hij liet zich gewillig neerleggen, maar zijn ogen waren te wijd open om er gerust op te wezen. Toen ik om halftwaalf het licht nog even aanknipte, vond ik hem klaar wakker in gezelschap van vijf glazen knikkers - en hij hief meteen aan, precies waar hij gebleven was: 'En dan sprong ze met paarde over een groot gat - en daaronder was helemaal bruin water en die éne viel d'r in...'

Hij ratelde nu zó onafgebroken dat ik de dokter maar eens belde, die na kennisneming van de feiten zei: 'Tja - als zo'n dreumes naar zó'n film gaat - dat is ongeveer hetzelfde als wanneer u met een raket naar de maan geschoten wordt. Dan hebt u ook het nodige te vertellen, nietwaar? Doe hem maar in een lauw badje. En geef 'm een lepeltje broom. Dan slaapt-ie wel...'

Een op visite zittende kennis werd naar de apotheek gezonden, terwijl wij die kleine bioscoopganger zo omstreeks het spookuur in de teil zetten. Hij speelde er met de borstel, net als altijd, en toen de bel ging ten bewijze dat de

broom arriveerde, zei hij monter: 'De melkboer!', want zijn tijdsbesef was nu zo langzamerhand ook van de kook geraakt. Het sloeg twee uur in de nacht toen hij eindelijk de ogen sloot en zijn commentaren op de jurken van de prinses liet verlopen in een doezelig gemompel. Doodmoe strompelden we toen ook naar bed. Nee - neem uw kleuters vooral mee naar de bioscoop.

De grote mensen

I

Toen ik om een uur even thuiskwam, zei mijn zoontje stralend: ‘Ik krijg vanmiddag een taartje. Van Kees.’

Aan taartjes is hij namelijk verslaafd. Als we ze in huis hebben, zit hij, met zijn armpjes op tafel, soms een uur lang dromerig-verzonken naast de schaal en bepaalt in lange, montere alleenspraken alvast de keuze die hij doen zal als zijn moeder straks een sein geeft. Vandaar zijn stralend oog bij het door Kees, een vriendje uit de straat, opgeroepen vooruitzicht.

‘Kies maar een mooie,’ raad ik.

Maar aan het eind van de middag vind ik hem op het stoepje voor Kees' huis met de verslagen gelaatsuitdrukking van iemand die allerm minst een taartje heeft gekregen.

‘Ze hádden ze wel,’ zegt hij treurig, als ik voor hem sta, ‘maar ik kreeg er geen.’

‘Waaróm niet?’ vraag ik en voel enigszins gechoqueerd dat er een hete drift in mij opstaat. Hij haalt zijn schouders op en pakt mijn hand.

‘Ga jij nou even mee. Om te zeggen dat ik er een móét,’ stelt hij voor.

Als ik hem net moeizaam tracht uit te leggen dat er zelfs aan mijn macht grenzen zijn, gaat de deur van Kees open en treedt diens vader naar buiten, een ongewoon vadsige, afstotende klokkenluider van de Notre Dame, met een bolhoed op.

‘Mijn pappa zegt dat ik wél een taartje mag,’ roept mijn zoontje opeens, als de man vluchtig groetend wil doorlopen.

‘Stil toch,’ sis ik, maar de dikke heeft het gehoord en zegt op leerzame toon: ‘Ja, ja, dat komt ervan als een kind ondeugend is. Weet u, meneer, wat hij vorige week tegen me geroepen heeft?’

Nee, dat weet ik niet.

‘Zultkop!’ citeert de man verontwaardigd. Dan knikt hij enige malen met zijn machtig hoofd en loopt door, terwijl mijn zoontje zich hult in de dromerige nevelen van iemand die zwak staat.

Ach, ik ben maar een taartje met hem gaan eten in een café. Want eigenlijk is die vent een zultkop.

II

Is uw geld ook zo dikwijls op? Ik zat thuis en had nog 35 cent voor de rest van de maand. Op zichzelf is dat niet zo erg, maar de man die belde en de kwitantie van f 3,80 weer eens kwam laten zien, had iets van *nóú-laait-ik-me-niet-meer-wegsturen* in de ogen.

Ik zat een beetje met hem in, maar opeens schoot me het spaartrommeltje van mijn zoontje te binnen. De visite doet daar telkens guldens in en hij koopt er nooit wat voor, omdat hij de prentkunst van de munt op zichzelf al genot genoeg vindt. Ik haal er zolang vier gulden uit, dacht ik.

Toch voel je je een schooier, als je met zo'n doel de kinderkamer ingaat. Hij zat net met zijn blokken, maar wilde wel eens weten wat pa kwam doen. ‘Niks,’ zei ik vaag en pakte het doosje van de kast.

Nu kwam hij op de been.

‘Da's van mij,’ stelde hij vast.

‘Ja natuurlijk, vent, maar papppie heeft het éven nodig,’

zei ik en wilde luchtig wegstappen met zijn kapitaal, maar nu opende hij zijn mond en gaf een kreet af die de vogels uit de boom deed tuimelen.

Ik nam hem op mijn knie en hield een lang, helder betoog tegen hem, sprak over 'later teruggeven' en trachtte hem zelfs lekker te maken met rente, maar hij keek alleen maar betraand naar zijn trommeltje en besloot treurig: 'Ik heb 't gekrege...' - waar geen speld tussen te krijgen was.

'Komt er nog wat van?' riep de man ongemakkelijk uit de gang.

Ik kreeg een idee.

'Weet je wat je nou mág?' zei ik feestelijk. 'Nou mag je naar die meneer toe gaan en nou mag je, net als een groot mens, vier gulden aan die meneer betalen!'

Ik keek er zo stralend bij, dat hij mee ging glimmen.

'Vooruit - loop maar naar hem toe,' riep ik, als gold het een uitgelezen pretje. En daar ging hij met zijn trommeltje. En daar stond hij aan de voeten van die magere Hein en hield hem zijn schat voor, of het een bonbonnière was.

'Zal ik het er maar effe uitnemen?' vroeg de man zuur.

Mijn zoontje knikte royaal.

En toen de deur weer dicht was en de kwitantie betaald, draaide hij zich naar mij om en zei verheerlijkt: 'Net als een groot mens, hè pappie?'

Ik heb wel geknikt, maar niet enthousiast, want op dat ogenblik was mijn waardering voor grote mensen bepaald gering.

Een jongen van zés

I

Een complete garage had ik mijn zoontje gegeven op zijn zesde verjaardag, want dat wilde hij zo graag, op voorwaarde dat hij van de andere huisgenoten opwindautootjes zou krijgen, om erin te doen. Nou, die liepen vlot binnen - er was zelfs een automatische bakfietser bij, met bewegende benen. 's Middags kwamen er vijftien schoolvriendjes met d'r lui pakjes, maar daarin zaten nogal wat doublures. 'Wéér een hamertje-tik,' zei mijn zoontje telkens en dan wierp hij het geschenk gewoon op de grond, ten overstaan van het gevertje. Er werd trouwens telkens gebeld en een jarige moet altijd zélf opendoen - dat spreekt.

Toen tegen vieren de loop er een beetje uit was, ging hij de straat op om aan iedere voorbijganger te zeggen: 'Meneer, ik ben jarig' - een uitloksysteem dat bij zijn terugkeer drie dubbeltjes bleek te hebben ingebracht. Ze gleden net in zijn spaarpot toen die éne tante binnenstapte, met het cadeau dat al het andere naar de vaalt schoof, omdat het nu precies was waar zo'n jongetje van zes om verlegen zitten kan. Een gewone zaklantaarn zou je zeggen, maar als je goed uit de ogen keek, zag je dat er allerlei intrigerende knopjes aan zaten. Met het ene schoof je een rood, met het andere een blauw glaasje voor het licht en gebruikte je ze allebei, dan kwam er een geheimzinnig violet uit de bus, dat niet afliet de jarige te betoveren.

'Hoe kán dat nou?' vroeg hij, afgetroefd.

'Nou, dat is eenvoudig,' zei ik ijverig. 'Je hebt een rood glaasje en een blauw. Schuif je ze alle twee tegelijk voor de lamp, dan krijg je rood plus blauw door elkaar dus...'

Hij wenkte af.

‘Niet zeggen...’ sprak hij, want hij wou dat het een mirakel bleef. Het was duidelijk dat deze wonderlamp de uitverkoren plaats op de geschenktafel kreeg. 's Avonds moest zij mee naar bed, op het hoofdkussen van de jubilaris en dat is altijd een grote onderscheiding voor een cadeau.

De nacht kwam en reduceerde het feestvarken tot een gewone jongen van zes jaar. Ik kon de slaap niet vatten, sluimerde soms even in, maar schrok meteen wakker toen er gerucht klonk op de gang. Het was niet nodig te gaan kijken. Want achter het raampje in de slaapkamerdeur zag ik een lichtje - soms blauw, dan rood en even later geheimzinnig violet. Vijf uur sloeg de torenklok, maar het wondere geschenk was sterker dan Klaas Vaak.

II

Reeds in de vroege morgen, toen ik nog in bed lag, wilde hij van mij horen wat stemmen nu eigenlijk betekent.

‘Dat is heel eenvoudig,’ zei ik. ‘Aan het hoofd van alles in Nederland staat de koningin, nietwaar? Nou, de koningin heeft natuurlijk ministers nodig. Die mogen wij kiezen. De mensen krijgen een biljet en daarop staan alle namen van de meneren die graag minister willen worden. Als ik het nu leuk zou vinden dat meneer Jansen het werd, dan zet ik voor zijn naam een rood balletje. Dat doen alle mensen, later tellen ze de rode balletjes bij elkaar op en wie de meeste heeft, wordt minister.’

Het was een beetje een kromgetrokken verhaaltje, maar voor een kereltje van zes sla je de kieswet niet op. Hij lag

er trouwens naar te luisteren of het over Sneeuwwitje ging en zuchtte diep toen het uit was.

‘Hè, vertel het nóg eens,’ vroeg hij. Toen ik het gedaan had, vluchtte ik in de badkamer om een derde voordracht te ontgaan, maar vanuit de gang riep hij mij toe: ‘Moet jij ook stemmen?’

‘Ja vent - en mammie óók.’

Stilte. Toen kwam zijn stem, angstig door de deurkier: ‘Maar jullie komme toch terug? Jullie blijve toch niet bij de koningin?’

Ik was blijkbaar opvallend duidelijk geweest.

‘Nee hoor. We komen heus terug. Ga maar spelen,’ riep ik. Pas in de middag zag ik hem weer.

‘Heb je al gestemd?’ vroeg hij.

‘Nee, nog niet.’

‘De pappie van Herbert stemt Welter,’ zei hij gewichtig. ‘Nummero tien. Wat stem jij?’

‘Meneer Vorrink,’ antwoordde ik. ‘Nummer twee.’

‘Twéé maar?’ sprak hij ontgoocheld en hij verzonk in een zorglijk gepeins. Het was duidelijk dat hij met zo'n laag nummertje niet onder Herberts ogen durfde komen. ‘Mijn vader tien en jouw vader maar twee.’ Dat kun je niet nemen, als jongetje van zes. Toen ik wegging, kwam hij mij dan ook na en bedelde in de gang: ‘Hè, stem jij nou ook tien. Hè toe...’

‘Ik zal nog wel eens kijken,’ heb ik gezegd. Maar ik heb het niet gedaan. Want ik heb veel voor die jongen over, maar Wélter - nee.

III

Voor goed gedrag had ik hem een dubbeltje gegeven. Toen we van school naar huis liepen, trok hij mij een winkel van kantoorbehoeften binnen, legde er het geldstukje op de toonbank en annonceerde: 'Iets van een dubbeltje.'

De winkelier, die niet uit het veld geslagen zou zijn als we tabellarische rolboeken voor de Engelse Staffel - methode hadden verlangd, geraakte bij de bestelling van mijn kind toch even aan het peinzen. Er zijn sinds de Tweede Wereldoorlog namelijk maar bitter weinig spectaculaire dingen te koop voor één dubbeltje. Je kunt er alleen maar een heel iel potloodje voor krijgen.

'Negen cent, broertje.'

Maar mijn zoontje onderzocht het aandachtig als een fondsarts en schudde van nee.

'Een paar rietjes misschien?'

Er kwamen klanten binnen - een hele stoot opeens.

'Nou vent - dan maar niet, hè?' sprak de winkelier en borg de rietjes weg.

Nu kwamen de tranen. De hele middag op school hadie kennelijk zitten spinnen: nou ga ik lekker strakkies wat kopen - en dat zou nu opeens worden afgelast?

'Kom maar...' zei ik, maar de winkelier had een warm hart en nog een opmerkelijke stapel zakagenda's, die bij iedere schrede van Vader Tijd een centje minder waard worden.

'Hier!' riep hij royaal. 'Pak maar mee voor een dubbeltje.'

En terzijde tot mij: 'Ze kosten me twee kwartjes inkoop, maar allá...'

'Nou, zeg dan maar dankuwel meneer!' riep ik op afhankelijke toon. In een walm van feestelijke uitroepen gingen we de straat op.

Twintig meter verder bleef mijn zoontje opeens staan. Hij huilde, met het boekje in de hand.

‘Wat is er nou?’ vroeg ik hulpeloos.

‘Ik héb al zo'n boekkie. Van oom Henk gehad. Een blauwe. Veel mooier dan die...’

‘Nou, dan hebbie er twee,’ zei ik. Het klonk stompzinig.

‘Laten we nou het duppie terug gaan halen,’ stelde hij voor, aan mijn arm trekkend.

Ik heb het afgekocht met een nieuw dubbeltje en daarvoor heeft hij toen in een heel andere winkel het kleinste blocnotetje van de hele wereld gekocht.

IV

Toen neefje Jan bij ons logeerde, ging het peil van de verhaaltjes die ik 's avonds bij het kinderbad vertel, lelijk naar beneden, want dat vierjarig kereltje was alleen te boeien met vertellingen over een koe die, op een toren gezeten, zijn gevoeg deed op de hoofden van achtenswaardige wandelaars. Naast mijn zoontje in de kuip gezeten als een roze miniatuuratleetje, wachtte hij gespannen het moment waarop z'n onverwachte boodschap knetterend neerkwam op burgemeestershoed of politiehelm en was die klap eenmaal gevallen, dan lachte hij zó aanstekelijk, dat ook ik nog mijn plezier beleefde aan de grap.

Mijn zoontje reageerde voorwaardelijker. Zeker - ook hij grinnikte te gepasten tijde, maar zoals men meelacht met een kleine jongen die nu eenmaal niet beter weet. Eigenlijk vond hij dat ik te veel op de tribune speelde door mij zó gewillig te begeven in de onwelriekende situaties die zo'n dreumes van vier verlangt en verraad pleegde aan de prins-

jes, kaboutertjes, feetjes en sterretjes die mijn normale badvertellingen het gedistingeerde cachet gaven dat van een vader mocht worden verwacht.

Toen hij vanavond voor het eerst weer alleen in het langzaam vollopende bad stapte, zei hij met vriendelijke verstandhouding: ‘Een verhaaltje, pappie. Het hoeft niet meer over de koe te gaan, hoor.’

Ik voelde net of het water al warm genoeg was en stak bij vergissing mijn hand onder de hels gloeiende waterstraal.

‘Jij steekt je vinger in het hete,’ riep hij vol ontzag.

‘Ja, dat merk ik,’ zei ik en keek naar de snel opkomende blaas.

‘Dat durf jij best, hè pappie?’ zei hij en keek goedkeurend naar mij op. Na tien dagen koe was hij kennelijk bezig mijn enigszins gehavende heldreputatie te herstellen.

‘Jij steekt gewoon je hele arm eronder als je wilt, hè?’ riep hij geestdriftig.

‘O ja...’ antwoordde ik vaag, want ik kón het hem onmogelijk afnemen. Als hij het nu in vredesnaam maar niet gaat nadoen...

V

Met mijn zoontje zou ik in de stad een broekje en een overhemdje gaan kopen. Goed toegerust met koekjes en brokken voor onderweg, gingen we op stap. De conversatie was licht en feestelijk. ‘Zag je dat kleine hondje?’ of: ‘Die meneer lachte zó: hōh hōh hōh.’

Bij het Spui stond een zwijgzame man met luchtballonnen. Hè toe, pap... Nou, een groene dan. Hij keek er even later zó stralend naar op, dat ik geen spijt had van mijn centen.

In de winkel was het druk, maar toen we eindelijk aan de beurt waren, liet hij zich door het gedrang achter zijn rugje niet haasten bij zijn keuze tussen drie acceptabele broekjes. De bediende ging al eens op zijn andere been staan toen hij eindelijk besliste.

‘Díé!’

Een zwarte van ribfluweel. Natuurlijk moest de broek meteen aan en het nieuwe blauwe hemdje ook.

‘Er hoort eigenlijk een riem op,’ zei de bediende fijntjes en toen duurde het niet lang of ik was bezweken voor zo'n breed lederen korset, ter bijeenhouding van padvinders en woudlopers.

‘Nou ben je een grote jongen,’ zei ik, toen hij geheel vernieuwd naast mij ging. Nou, aan zijn manier van lopen kon je zien dat hij mij gelijk gaf. Hij bewoog zich anders voort dan zo-even - onverschilliger, hoekiger en met grotere passen.

‘Pap,’ zei hij opeens. ‘Ik wil de luchtballon niet meer.’

‘Waarom niet?’ vroeg ik verbaasd. ‘En je vond 'm zo mooi?’

Hij keek weifelend naar het blij dansende speeltuig.

‘Zo kinderachtig...’ sprak hij toen. ‘t Is niet voor gróte jongens...’

En hij haalde zijn broek eens op, want die wilde aldoor aan de nieuwe riem ontsnappen.

‘Zullen we 'm loslaten?’ vroeg ik.

Hij knikte.

Zó kwam het dat een jongetje een ballon aan de wind prijs gaf, zonder te huilen om het verlies. Hij keek 'm wel lang na. Het waren zijn kleuterjaren die daar gingen - hoger en hoger, tot je niets meer zag.